

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Michaela Macáková

Díla fanoušků a autorské právo

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. David Petrlík, Ph.D.

Ústav práva autorského, práv průmyslových a práva soutěžního

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 29. 8. 2022

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval/a samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 185 460 znaků včetně mezer.

diplomantka

V Praze dne _____

Děkuji JUDr. Davidu Petrlíkovi, Ph.D., za skvělé návrhy ke struktuře a obsahu této práce, ochotu a přínosnou zpětnou vazbu.

Obsah

Úvod.....	1
1. Komplikovaný vztah mezi dílem původním a fanouškovským.....	5
1.1 Odvozený charakter fanouškovských děl	6
1.1.1 Jsou fanouškovská díla autorskými díly?	10
1.1.2 Autor fanouškovského díla (taktéž „tvůrce“)	11
1.1.3 Dílo odvozené a transformativní	12
1.2 Výlučná práva autora původního díla, do kterých fanoušek může zasáhnout, a jejich ochrana.....	14
1.2.1 Osobnostní práva	14
1.2.2 Majetková práva	17
1.2.3 Ochrana proti neoprávněnému zásahu do autorských práv	21
Shrnutí.....	26
2. Nejistota ohledně zásahu do autorských práv při tvorbě a zveřejnění fanouškovských děl	27
2.1 Nutnost individuálního posouzení, zda fanouškovská díla využívají autorskoprávně chráněné prvky původního díla.....	29
2.1.1 Námět, umělecké zpracování (umělecký styl).....	30
2.1.2 Žánr.....	31
2.1.3 Postavy.....	33
2.1.4 Název a vnější úprava díla.....	37
2.1.5 Svět, univerzum	37
2.1.6 Děj, zápletka, jednotlivé situace	37
2.1.7 Záběry z audiovizuálního díla	37
2.1.8 Informace o díle, postavách a zápletkách	38
2.1.9 Volná pokračování.....	39
2.2 Právním předvídané okolnosti, za kterých může autor-fanoušek oprávněně užít chráněné prvky původního díla	39
2.2.1 Uplynutí doby, po kterou se ochrana původnímu dílu poskytuje.....	40
2.2.2 Souhlas autora.....	41
2.2.3 Zákonná výjimka	42
2.2.4 Zájem přesahující výjimky – základní lidská práva	46
Shrnutí.....	46

3. Nesoulad mezi pojetím fanouškovských děl <i>de lege lata</i> a <i>de lege ferenda</i>	48
3.1 Nejednotný postoj autorů a právní nejistota tvůrců způsobená komplikovanou právní úpravou	48
3.2 Absence nutnosti kompromisu při hledání vhodné právní úpravy	55
3.2.1 Dotazník pro veřejnost.....	55
3.2.2 Dotazník pro autory původních děl	64
3.2.3 Co naznačují odpovědi respondentů.....	69
Shrnutí.....	70
5. Závěr.....	71

Úvod

Jakmile čtenář dočte knihu nebo divák zhlédne film, příběh sice skončí, ale v jeho myšlenkách dílo „žije“ dál. *Co se asi stalo poté? Jak by to dopadlo, kdyby tahle postava udělala toto? Jak vůbec vypadá? Je mi v něčem podobná?* Ačkoliv většina recipientů autorských děl skončí u takovýchto úvah, najdou se i tací, kteří si dílo natolik zamilují, že se na tyto otázky rozhodnou odpovědět vlastním literárním či uměleckým dílem – příběhem s alternativním koncem či zasazeným do jiné doby, ilustrací postavy či třeba návrhem kostýmu, jaký na sobě měl v knize hlavní hrdina během závěrečné bitvy. Z fanouška původního autorského díla se tak stává autor fanouškovského díla.

I když je jistě možné ocenit kreativitu a snahu fanouška tvořit vlastní díla, nelze přehlédnout stinnou stránku věci; autor-fanoušek vychází z původního díla, které nevytvořil, a přejímá postavy, světy, zápletky a další prvky z díla, které nejspíše podléhají autorskoprávní ochraně, a může tak zasáhnout do autorských práv autora původního díla.

Fanouškovská díla začala zažívat svůj první boom v 70. letech 20. století, ovšem v té době autory a nositele práv neznepokojovala, neboť neexistoval prostředek, díky kterému by se mohla masivně šířit. Jednalo se pouze o zálibu, kterou spolu sdílelo jen pár přátel či známých. To se však změnilo s rozvojem internetu. Fanouškovská díla opustila papír a přesunula se do virtuálního prostoru, kde každý tvůrce může svoje dílo za pár kliknutí zdarma zveřejnit neomezenému počtu osob. V posledních letech došlo k masivnímu rozvoji sociálních sítí i používání internetu obecně (především v chytrých telefonech), a tím i k rychlejšímu šíření a popularizaci fanouškovských děl, díky čemuž se zvyšuje pravděpodobnost, že autor či nositel práv na dílo nějakého autora-fanouška narazí a vznikne mezi nimi konflikt.

Ačkoliv fenomén fanouškovských děl zůstává poněkud stranou pozornosti akademiků, zvýšená popularita fanouškovských děl neunikla obchodním společnostem a dalším podnikatelům. Ti je ve velkém používají k marketingovým účelům, či je dokonce napřímo zpeněžují (trendem posledních let je vydávání fanouškovských literárních děl po drobných úpravách knižně).

Skutečnost, že fanouškovská díla jsou právně málo probádanou oblastí, způsobuje problémy nejen autorům-fanouškům, kteří se obávají, že je někdo za jejich zpravidla nevýdělečný koníček může postihnout, ale i autorům a nositelům práv, kteří si v mnohých případech nejsou jistí, zda mohou proti zveřejňování takových děl nějak zakročit, a to i v případech, kdy se fanoušek rozhodne svoji tvorbu přeměnit na výdělečnou činnost.

Cílem této práce je koncept fanouškovských děl představit z autorskoprávního hlediska – určit, zda jsou fanouškovská díla autorská díla, posoudit, zda fanoušci při jejich tvorbě zasahují

do autorských práv autorů původních děl, a taktéž vyhodnotit, zdali je současná právní úprava vhodná a spravedlivá. Tyto tři úkoly jsou pak reflektovány i ve struktuře práce.

V první části je vysvětlen pojem fanouškovská díla, jsou představeny jejich jednotlivé druhy a je pojednáno o tom, zdali je lze považovat za autorská díla dle českého autorského zákona a mezinárodních smluv.

V druhé části se práce věnuje otázkám, zda fanoušek při tvorbě fanouškovských děl zasahuje do autorských práv autora původního díla a jaké okolnosti je při posuzování třeba vzít v úvahu.

V třetí části je pojednáno o fanouškovských dílech z hlediska *de lege ferenda*. Jsou představeny názory některých autorů, tvůrců a odborníků na problematiku. Také je zde popsán a vyhodnocen dotazník pro veřejnost včetně autorů a konzumentů fanouškovských děl a dotazník pro autory původních děl distribuovaný autorkou této práce v dubnu až září 2021, jejichž prostřednictvím se respondenti vyjádřili, jaké se domnívají, že autorské právo je a jaké by mělo být, a na základě výsledků je navrženo, jakým směrem by se právní úprava mohla vyvíjet.

Jak již bylo zmíněno, problematika fanouškovských děl byla dlouho přehlížena ve všech oborech. V posledních letech se však začaly objevovat práce z oborů sociálních věd a literatury, které se věnují fanouškovským dílům literárním (fanfikcím). Za zmínku stojí především publikace Veroniky Abbasové *Fanfikce: Ženská literatura nového věku*, ve které je podrobně pojednáno o tomto fenoménu, jeho vzniku a významu, ovšem zmínky o autorském právu jsou často nepřesné či chybné¹. Autorské duo Šmíd a Šmídová přispělo do sborníku QUAERE 2019: *Recenzovaný sborník příspěvků interdisciplinární mezinárodní vědecké konference doktorandů a odborných asistentů* svým příspěvkem *Autorskoprávní aspekty fanouškovské literární produkce v českém prostředí*, některé jejich závěry však nejsou správné². Pro právníka může být užitečným zdrojem informací podkapitola týkající se fanfikcí v monografii Pavla Koukala *Autorské právo, public domain a lidská práva*, která poskytuje stručný náhled do problematiky. V českém jazyce je tedy textů pojednávajících o fanouškovských dílech v kontextu práva velmi málo a zdaleka nepokrývají problematiku komplexně.

Jelikož velké množství fanouškovských děl vzniká po celém světě na základě děl autorů z anglicky mluvících zemí a jsou publikovány především prostřednictvím amerických platforem a sociálních sítí³, není překvapením, že nejvíce odborné literatury vzniká v zemích

¹ Abbasová například na str. 29 uvádí, že v autorském zákoně není řečeno, zda se „tento zákon vztahuje na jednotlivé postavy vystupující v díle, jeho děj atd. V dalších částech zákona se mluví např. o rozmnožení či napodobení díla, nikoliv však o jeho přepracování“. To však není pravda, zákon výslovně zmiňuje nedotknutelnost a zpracování díla i ochranu jednotlivých částí díla včetně jmen postav.

² Především pak závěr, že publikování fanfikcí na internet lze považovat za volné užití díla. Samotný argument, že se jedná o činnost, která nepřináší ekonomický prospěch, je nedostačující – sdělování díla veřejnosti je užitím díla, které jde nad rámec užití pro osobní potřebu fyzické osoby. (Viz 2.2.3.)

³ Jedná se zejména o tyto: Tumblr (Automattic Inc., USA), Instagram a Facebook (dříve Facebook Inc., nyní Meta Platforms, Inc., USA), Wattpad (WP Technology Inc., Kanada), Wordpress.com (Automattic Inc., USA), Blogger.com (Google LLC, USA), Fanfiction.net (nekomerční, USA).

s angloamerickým právním systémem, zejména pak ve Spojených státech amerických. Významnými osobnostmi zabývajícími se právním pohledem na fanouškovská díla jsou Aaron Schwabach, profesor práva na Thomas Jefferson School of Law a autor knihy *Fan Fiction and Copyright*, a Rebecca Tushnet, profesorka práva na Harvardské univerzitě, jež svým článkem *Legal Fictions: Copyright, Fan Fiction, and a New Common Law* publikovaným v roce 1997 otevřela diskuzi na toto téma. Ačkoliv poznatky obsažené v literatuře vznikající v zemích s angloamerickým právním systémem nelze vzhledem k velkým odlišnostem právních systémů automaticky aplikovat v kontinentálním autorském právu, jsou významným zdrojem informací o problematice, které nelze ve výkladu opomenout, a vzhledem k nedostatku zdrojů v českém jazyce z nich tato práce významně čerpá.

Jak již bylo řečeno výše, fanouškovská díla jsou často rozšiřována prostřednictvím internetu. Vzhledem k tomu, že internet je vymezen jako „médiu bez hranic“, naráží na základní princip autorskoprávní ochrany, kterým je teritorialita.⁴ Je-li třeba určit, právo jakého státu se v konkrétním případě bude aplikovat, postupuje se dle obecných pravidel mezinárodního práva soukromého. Jako hraniční určovatel se užívá právo státu, kde dochází k porušení práva (*lex loci protectionis*), který se někdy vykládá tak, že se jedná o právo státu, kde se žádá o ochranu (*lex fori*). Také stanovení státu, kde dochází k porušení práva, může být problematické, neboť některé soudy posuzují otázku tak, že se jedná o právo státu, kde je umístěn server, z něhož je autorské dílo sdělováno, jindy se za takové právo bere právo státu, kde je dílo dostupné ke stažení. Některé další otázky se také musí posuzovat dle „státu původu díla“.⁵

Již z předchozího odstavce je patrné, že při posuzování zásahu do autorského práva v případě konkrétního fanouškovského díla je třeba se nejdříve zabývat otázkou, jaká právní úprava se použije, a až následně řešit, zda došlo k zásahu. Z tohoto důvodu práce poskytuje stručný výklad týkající se nejen českých institutů autorského práva, ale zmiňuje též jejich zakotvení v mezinárodních smlouvách, které směřují k překonání negativních důsledků zásad teritoriality mimo jiné tím, že určují minimální mezinárodní standard autorských práv⁶ a zejména v digitální éře mají nadnárodní účinek.⁷ V práci je často odkazováno na jednotlivé články *Revidované úmluvy bernské (RÚB)*, neboť RÚB představuje základ a nosný pilíř mezinárodního práva autorského a pozdější mezinárodní smlouvy z ní vycházejí.⁸ V určitých případech je též poukázáno na úpravu

⁴ § 107 AZ, čl. 5 RÚB

⁵ KOUKAL, Pavel. Autorské právo a Internet. In: SRSTKA, Jiří a kol. *Autorské právo a práva související*, str. 235-236.

⁶ DOBŘICHOVSKÝ, Tomáš. Mezinárodní smlouvy, úmluvy a dohody týkající se autorského práva a práv souvisejících. In: SRSTKA, Jiří a kol. *Autorské právo a práva související*, str. 378-380.

⁷ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 4.

⁸ DOBŘICHOVSKÝ, Tomáš. Mezinárodní smlouvy, úmluvy a dohody týkající se autorského práva a práv souvisejících. In: SRSTKA, Jiří a kol., *Autorské právo a práva související*, str. 385.

platnou ve Spojených státech amerických, která je vzhledem ke svému významu pro danou problematiku neopomenutelná.

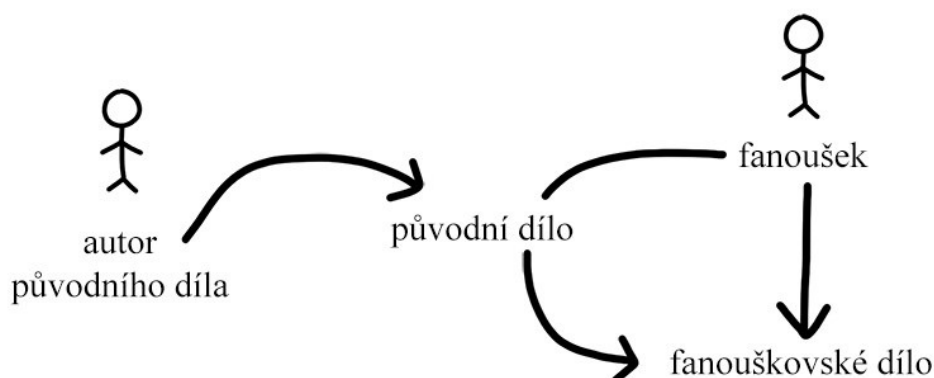
Tato diplomová práce částečně vychází z práce *Fanfikce a autorské právo* obhájené v rámci XIII. ročníku SVOČ v roce 2020.⁹

⁹ 1. místo v sekci *Civilný proces, medzinárodné právo súkromné; autorské právo, pracovné právo, rodinné právo* v rámci XIII. ročníku Česko-slovenské soutěže o nejlepší studentskou vědeckou práci, 2. místo v sekci *Obchodní a autorské právo*, XIII. ročník soutěže studentské vědecké odborné činnosti na Právnické fakultě Univerzity Karlovy.

1. Komplikovaný vztah mezi dílem původním a fanouškovským

Autoři po celém světě vytvářejí autorská díla a zpravidla je také sdílí s veřejností (internetem, knižní publikací, televizním vysíláním). Tak se s dílem může seznámit osoba, která ačkoliv se na jeho vytvoření nijak nepodílela, oblíbí si jej natolik, že se k němu „upne“ a vyhledává další nadšence, kteří sdílejí její zájem.¹⁰ Takovou osobu můžeme nazvat fanouškem, komunitu tvořenou fanoušky pak označujeme jako *fandom*.¹¹

Mnoho fanoušků svoje nadšení vyjadřuje kreativně a na základě svého oblíbeného (původního) díla, nazývaného také jako „kánon“, tvoří díla vlastní.¹² Ta se v angličtině nazývají souhrnně *fanworks* (psáno taktéž *fan works*), což lze do češtiny přeložit jako fanouškovská díla či díla fanoušků. V praxi se můžeme setkat též s pojmem fanouškovská tvorba.

Obr. 1 – Vztah mezi autorem původního a fanouškovského díla

Autor-fanoušek je tedy osobou odlišnou od autora původního díla i jiných osob, které mohou autorská práva k původnímu dílu vykonávat,¹³ není tedy tzv. nositelem práv, což kromě autora může být také například jeho dědic, zaměstnavatel v případě zaměstnaneckého díla, či nabyvatel práv autora v širším rozsahu,¹⁴ v zemích s angloamerickým právním systémem to vzhledem k úplné převoditelnosti práv může být téměř kdokoli.¹⁵

Fanouškovská díla jsou v současné době šířena téměř výhradně prostřednictvím internetu, a to buď skrze sociální sítě, osobní blogy či stránky určené přímo k publikování fanouškovské tvorby, často nazývány jako tzv. archivy.¹⁶ Příkladem takového webu je *Archive of Our Own.org* (zkratka

¹⁰ OBERC, Agnieszka. *I Write. You Write. They Write*, str. 64.

¹¹ SCHWABACH, Aaron. *Fan Fiction and Copyright: Outsider Works and Intellectual Property Protection*, str. 8.

¹² OBERC, Agnieszka. *I Write. You Write. They Write*, str. 64.

¹³ SCHWABACH, Aaron. *Fan Works and the Law*, str. 407.

¹⁴ SRSTKA, Jiří. Definice autora a jeho díla. In: SRSTKA, Jiří a kol., *Autorské právo a práva související*, str. 82.

¹⁵ KOUKAL, Pavel. Licenční smlouvy. In: SRSTKA, Jiří a kol., *Autorské právo a práva související*, str. 164-165.

¹⁶ ŠMÍDOVÁ, Tereza, ŠMÍD, Martin. *Autorskoprávní aspekty fanouškovské literární produkce v českém prostředí*, str. 1164.

AO3).¹⁷ Andruško konstatuje, že internet nabízí autorům rozsáhlou distribuční sít' a umožňuje jim publikovat, sdílet a šířit výsledky jejich tvůrčí činnosti prakticky bez nákladů a ingerence prostředníka (typicky nakladatele či vydavatele), bez jakýchkoli omezení a zásahů do tvůrčí svobody.¹⁸

1.1 Odvozený charakter fanouškovských děl

Fanouškovská kreativita může mít různé formy – jsou tvořeny příběhy (*fanfikce*), obrázky (*fanart*), videa (*fanvid*), hudba (*filk*) a další.¹⁹

Fanfikce (anglicky *fanfiction* či *fan fiction*) je definována jako literární dílo beletrické (příběh),²⁰ jež se odehrává ve světě, který vytvořil jiný autor než autor fanfikce, případně z cizího díla přebírá postavy.²¹ Motivací pro tvorbu bývají otázky typu „co by se stalo kdyby?“, „a co bylo dál?“, „je možné, že?“,²² touha po existenci dalších příběhů se stejnými postavami²³ či snaha interpretovat původní text.²⁴

Fanfikce jsou nejčastěji založeny na jiných dílech literárních, ale velmi často také na dílech audiovizuálních (zejména na filmech a televizních seriálech).²⁵ Občas se ve fanficcích objevují i skutečné osoby (tzv. RPF – *real person fiction*).²⁶ O této poslední skupině však práce nepojednává, neboť nespňuje obecně přijímanou definici fanfikce jako díla založeného na díle jiném a spíše než do autorského práva zasahuje do všeobecných osobnostních práv.²⁷

Většina fanficcí je publikována bez výslovného souhlasu autora původního díla, pouze za účelem sdílení s ostatními fanoušky.²⁸ Autoři-fanoušci zpravidla nemají žádné právní vzdělání,²⁹ ovšem často pociťují, že by se mohli dostat do právních problémů, a ke své fanfikci připisují poznámku či *disclaimer*, ve kterých uvádí, že tvoří jen nekomerčně, a upozorňují čtenáře,

¹⁷ Archive of Our Own je web provozovaný Organization for Transformative Works, neziskovou organizací sídlící ve Spojených státech amerických (stát New York), která mimo jiné nabízí právní poradenství pro fanoušky, které by se svojí tvorbou dostali do právních obtíží, případně i zprostředkování právního zastoupení. (Legal Advocacy [online]. Organization for Transformative Works, 2021. [cit. 14.5.2021]. Dostupné z: <https://www.transformativeworks.org/legal/>)

¹⁸ ANDRUŠKO, Alena. *Internet, informační společnost a autorské právo*, str. 74.

¹⁹ OBERC, Agnieszka. *I Write. You Write. They Write*, str. 64.

²⁰ Nejedná se tedy o fanouškovské encyklopedie, lexikony atd.

²¹ SCHWABACH, Aaron. *Fan Works and the Law*, str. 407.

²² LAMA, Mariana. *Una red social en el espacio de la ficción*, str. 13.

²³ LIPTON, J.D. *Copyright and the Commercialization of Fanfiction*, str. 432-437.

²⁴ SCHWABACH, Aaron. *Fan Works and the Law*, str. 406.

²⁵ OBERC, Agnieszka. *I Write. You Write. They Write*, str. 67.

²⁶ ŠMÍDOVÁ, Tereza, ŠMÍD, Martin. *Autorskoprávní aspekty fanouškovské literární produkce v českém prostředí*, str. 1164.

²⁷ ABBASOVÁ, Veronika. *Fanfikce: ženská literatura nového věku*, s. 27-28.

²⁸ Příkladem takové „fanfikce“ je knižní série *After* od Anny Todd, pro kterou byla inspirací hudební skupina *One Direction*. Před knižní publikací ovšem byla jména postav změněna a spojitosti s reálnými osobami odstraněny, ačkoliv některá vydání se k původní verzi otevřeně hlásí, např. vydání z roku 2019 od nakladatelství Gallery Books – na obálce bylo uvedeno „*There's only One Direction – follow your heart.*“ Více o RPF viz LANTAGNE, S. M. *When Real People Become Fictional*, str. 39-78.

²⁹ SCHWABACH, Aaron. *Fan Works and the Law*, str. 407.

²⁹ *Ibid.*, str. 406.

že nevytvořili ani postavy, ani svět,³⁰ a ačkoliv právu nerozumí, věří, že nedělají nic špatného. Tento typ „upozornění“ se označuje jako IANAL („*I am not a lawyer*“ disclaimer).³¹

Fanfikce jsou často sdíleny na internetu bez toho, aniž by je předtím viděl kdokoliv jiný. Text tedy zpravidla obsahuje velké množství chyb, neboť neprošel běžnými edičními úpravami.³² Kromě nižší kvality je také typické, že fanfikce je s původním dílem nekoherentní (např. chování postav neodpovídá jejich osobnostem v předloze), ač se o to její autor zpravidla snaží. Sheenagh Puchová v této souvislosti ve své monografii *The Democratit Genre: Fanfiction in a Literary Kontext* říká, že pro autora fanfikce je obrovskou pochvalou, je-li mu řečeno, že je jeho příběh natolik dobrý, že by mohl být vydán knižně – avšak ještě větší pochvalou jistě je, pokud je natolik dobrý, že by nemohl.³³

Před rozvojem internetu byly *fandomy* malého rozsahu, fanfikce byly psány ručně nebo na psacím stroji a fanoušci je sdíleli jen s pár přáteli, kteří je maximálně mohli přepsat či ofotit. Později byly publikovány v časopisech. Zlomovým momentem se stal rok 1976, kdy vyšla kolekce osmi krátkých fanouškovských povídek *Star Trek: The New Voyages*. Každá povídka byla uvedena krátkým úvodem, který napsali herci ze stejnojmenného seriálu. Tato kolekce otevřela cestu do světa, kde každý fanoušek může být zároveň autorem, a fanfikce se dostaly do širšího povědomí. Bez možnosti jejich rozsáhlého šíření však fanouškovská literární tvorba nezpůsobovala nositelům práv žádné starosti – to změnil právě až rozvoj internetu.³⁴

Co není definičním znakem, ale je velmi časté a může být významné pro právní posouzení fanfikce, je tzv. *shipping* – proces, kdy jsou postavy dosazovány do romantického vztahu, ačkoliv v původním díle mezi nimi žádný takový vztah není. Speciálním druhem fanfikce je tzv. *slash*³⁵, kdy jsou do páru dávány dvě osoby stejného pohlaví, zpravidla muži.³⁶ Populárním příkladem jsou slashové povídky pojednávající o romantickém vztahu mezi Harry Potterem a jeho (v původním příběhu) nepřitelem Draco Malfoyem.³⁷ Tento „žánr“ přitahuje pozornost akademiků, neboť slashové povídky většinou píšou heterosexuální ženy a pojí se s nimi otázky týkající se sexuality a genderu. Tento druh fanfikce znepokojuje autory a nositele práv nejvíce.³⁸

³⁰ ABBASOVÁ, Veronika. *Fanfikce: ženská literatura nového věku*, s. 31.

³¹ FIESLER, Casey, FEUSTON, Jessica, BRUCKMAN, Amy. *Understanding Copyright Law in Online Creative Communities*, s. 121.

³² ABBASOVÁ, Veronika. *Fanfikce: ženská literatura nového věku*, str. 14-15.

³³ *Ibid.*, str. 12.

³⁴ SCHWABACH, Aaron. *Fan Works and the Law*, s. 408.

³⁵ Tento subžánr „získal“ svoje označení díky anglickému slovu pro interpunkční znaménko lomítko (slash). Slashové fanfikce byly často označovány způsobem „Harry/Draco“, tedy lomítkem mezi jmény postav, které jsou v příběhu párovány. Označení „slash“ se vžilo přirozeně postupem času. Naopak přátelské vztahy se označují tzv. ampersandem (&). (SCHWABACH, Aaron. *Fan Fiction and Copyright*, str. 10-11.)

³⁶ ABBASOVÁ, Veronika. *Fanfikce: ženská literatura nového věku*, str. 58-59.

³⁷ SCHWABACH, Aaron. *Fan Works and the Law*, str. 409.

³⁸ SCHWABACH, Aaron. *Fan Fiction and Copyright*, str. 11-12. Na tomto místě je však třeba upozornit, že Schwabach konstatuje, že z hlediska autorského práva není slash o nic problematičtější než jiné fanfikce – což není v evropském kontextu pravda. Více viz podkapitola 1.2.1.

Obecně přijímané pojmové znaky fanfikce jsou tedy následující: (i) jedná se literární dílo řadící se do tzv. krásné literatury³⁹, (ii) založené na díle jiném (původním – zpravidla literárním či audiovizuálním) – používá postavy či světy jiného autora, (iii) neautorizované, (iv) nekomerční, (v) autorem je fanoušek bez právního vzdělání, který si ale nechce prvky původního díla přivlastnit, a za tímto účelem zveřejňuje poznámku či *disclaimer* s dodatečnými informacemi, (vi) je zveřejňováno samotným autorem prostřednictvím internetu.

Fanart (někdy též *fan art*) je výtvarné umělecké dílo založené na příběhu jiného autora než fanouška, který fanart vytvořil.⁴⁰ Nejčastěji na fanartech nacházíme znázorněné postavy. Kromě bodu (i) platí pro fanarty vše, co bylo výše řečeno o fanfikcích. U fanartů bývá nejproblematictější bod (iv), neboť známější umělci se mohou snažit tištěné kopie svých fanartů zpeněžit.

Obr. 2 – Fanart ke knize *Malé ženy* od Luisy May Alcottové. Ilustrace: Hana Grehová

Obr. 3 – Fanart ke knize *Město duší* od české autorky Martiny Čekalové. Ilustrace: Dory Čížková pro Humbook.cz

Cosplay (složenina slov *costume* a *play*) je činnost, při které se osoba oblékne jako konkrétní postava z určitého příběhu (z komiksu, videohry, televizního seriálu). Cosplay zpravidla zahrnuje

³⁹ Nejedná se tedy o odbornou či populárně naučnou literaturu.

⁴⁰ “Fan art.” [online] Merriam-Webster.com Dictionary, 2021. [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/fan%20art>

i samotnou výrobu kostýmu, nejen jeho nošení. Jamal Jordan, jenž je citován v Merriam-Webster slovníku, zdůrazňuje, že dobrý kostým tvoří stejnou měrou jak kreativní práce s materiály při jeho výrobě, tak samotný výsledek.⁴¹

Obr. 4 – Tessa Carter (Terezie Zajíčková) jako Jude Duarte z knihy Krutý princ od Holly Blackové. Foto: Vojtěch Moric

Obr. 5 – Tessa Carter (Terezie Zajíčková) jako Arisbé z knihy Dcera ztracených bohů od Alžběty Komrskové. Foto: Vojtěch Moric

Termín cosplay byl poprvé použit v roce 1984 a jako pojem se rozšířil v devadesátých letech 20. století ve spojitosti s Comic-Conem v San Diegu. Cosplayeři (osoby, jež cosplaye tvoří a nosí) usilují o to, aby co nejděleji ztvárnili a ztělesňovali zpravidla autorskoprávně chráněné postavy. Někteří jsou dokonce placeni za to, aby chodili na různé akce a srazy, a jsou považováni za celebrity (používá se pro ně označení „profesionální cosplayeři“). Cosplaye jsou druhem fanouškovských děl, které jsou obvykle podporovány i samotnými nositeli práv, a kromě již zmíněného zvaní na různorodé akce bývají jejich fotografie zveřejňovány i na oficiálních stránkách jak *conů* a srazů, tak společností, jež vlastní práva k určitému dílu. Jelikož jsou kostýmy

⁴¹ “Cosplay.” [online] Merriam-Webster.com Dictionary, 2021. [cit. 2022-05-18]. Dostupné z: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/cosplay>

vyroběny na míru pro určitého cosplayera, nemohou představovat konkurenci pro výrobce licencovaných kostýmů.⁴²

1.1.1 Jsou fanouškovská díla autorskými díly?

Autorské dílo, jež je předmětem autorského práva, musí podle českého autorského zákona (AZ) splňovat všechny tři pojmové znaky uvedené v generální klauzuli v § 2 odst. 1 AZ. Zaprvé se musí jednat o dílo literární, umělecké či vědecké. Zadruhé, autorské dílo musí být výsledkem tvůrčí činnosti autora, a to jedinečným.⁴³ Dílo odráží autorovu osobnost, což způsobuje, že různí autoři nemohou vytvořit dvě autorská díla, která by byla shodná. Pokud by dvě díla byla zcela či částečně (ovšem nikoliv pouze v rozsahu několika slov) totožná, jednalo by se o buď o plagiát, nebo by se vůbec nejednalo o autorská díla. Zatřetí, autorské dílo musí být vyjádřeno v objektivně vnímatelné podobě.⁴⁴ Pojmovým znakem naopak není umělecká či estetická kvalita či hodnota.⁴⁵

Česká definice autorského díla vychází z generální klauzule uvedené v RÚB, která říká, že se jedná o všechny výtvořky z literární, vědecké a umělecké oblasti, a obsahuje demonstrativní výčet jednotlivých druhů děl. Není zde uveden požadavek originality, který není stanoven ani následujícími mezinárodními smlouvami, a jedná se tak o iniciativu jednotlivých států. Zmíněna je možnost podmínit ochranu zachycením autorského díla na hmotný záznam,⁴⁶ což je uplatňováno třeba ve Spojených státech.⁴⁷ V nich bylo dříve požadováno pro ochranu autorských děl jejich označení tzv. *copyrightovou* doložkou ©⁴⁸ a registrace, ale od přístupu Spojených států k RÚB v roce 1989 to není vyžadováno (zákaz formalit), ač se s registrací stále pojí jisté výhody.⁴⁹

Evropská úprava v informační směrnici nedefinuje pojem dílo. V bodu 33 rozsudku SDEU ze dne 13. listopadu 2018 ve věci *C-310/17 Levola Hengelo BV v. Smilde Foods BV* je však řečeno, že informační směrnice „neobsahuje žádný výslovný odkaz na právo členských států za účelem vymezení smyslu a dosahu pojmu „dílo“. S ohledem na požadavky jednotného použití unijního práva a na zásadu rovnosti proto musí být tento pojem zpravidla vykládán v celé Unii autonomním a jednotným způsobem“ (obdobně body 27 a 28 rozsudku SDEU ze dne 16.7.2009 ve věci *C-5/08 Infopaq International A/S v. Danske Dagblades Forening*). V následujících bodech je pak stanoveno, že aby byl tedy určitý předmět kvalifikován jako dílo ve smyslu informační směrnice,

⁴² MADONIA, Molly Rose. All's fair in copyright and costumes, str. 177-193.

⁴³ Jedná se tedy o pojetí absolutní individuality, která je ovšem v poslední době judikatorně oslabována. (HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 56-58.)

⁴⁴ SRSTKA, Jiří. Definice autora a jeho díla. In: SRSTKA, Jiří a kol., *Autorské právo a práva související*, str. 72-74.

⁴⁵ Ibid., str. 66-67.

⁴⁶ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 795-799.

⁴⁷ SCHWABACH, Aaron. Fan Works and the Law, str. 413.

⁴⁸ DOBŘIČHOVSKÝ, Tomáš. Mezinárodní smlouvy, úmluvy a dohody týkající se autorského práva a práv souvisejících. In: SRSTKA, Jiří a kol. *Autorské právo a práva související*, str. 386.

⁴⁹ FIESLER, Casey, FEUSTON, Jessica, BRUCKMAN, Amy. Understanding Copyright Law in Online Creative Communities, str. 117.

musí kumulativně splnit dvě podmínky: „Zprv je třeba, aby byl dotyčný předmět originální v tom smyslu, že je autorovým vlastním duševním výtvoem, a zadruhé jsou jako „dílo“ [...] kvalifikovány pouze prvky, které jsou vyjádřením takového duševního výtvoem.“ Ačkoliv EU není smluvní stranou RÚB, má dle WIPO povinnost některým článkům vyhovět, včetně toho, ve kterém je stanoven pojem díla.⁵⁰

Telec a Tůma konstatují, že výklad pojmu dílo SDEU je volnější než definice v českém AZ, neboť „ve svých rozhodnutích ustáleně aplikuje slabší autorskoprávní znak pouhé tvůrčí původnosti. [...] Stanovení konkrétních pojmových znaků díla v obecné rovině tedy zůstává i nadále vyhrazeno národním právním řádům členských zemí, a tudíž ani uvedený přístup soudního dvora v tomto směru nemůže sloužit jako závazné výkladové východisko pro posuzování podmínek vzniku autorskoprávní ochrany v řízeních před soudy jednotlivých členských států.“⁵¹

§ 2 odst. 4 AZ dále stanovuje, že předmětem autorského práva je i dílo vzniklé tvůrčím zpracováním díla jiného, a to i bez souhlasu autora zpracovávaného díla, pokud splňuje pojmové znaky díla podle AZ. Při určení, zda je určité dílo autorským dílem, nehraje tedy roli, zda bylo vytvořeno neoprávněně, a i takovéto dílo požívá ochrany jako jakékoliv jiné dílo. Tím ovšem není dotčena odpovědnost autora takového zpracování za neoprávněný zásah do autorského práva autora původního díla.⁵² (Dílo lze obecně zpracovat jen se souhlasem autora, nejedná-li se o zpracování pro vlastní osobní potřebu nebo není-li původní dílo volné.)⁵³ Zajímavé je, že ve Spojených státech se ochrana nového díla výslovně nevztahuje na ty části, které jsou z původního díla převzaty nezákonně.⁵⁴

Fanouškovská díla splňují všechny výše uvedené podmínky, jsou tedy autorskými díly, která podléhají autorskoprávní ochraně.⁵⁵ Dokonce i autor původního díla tak potřebuje svolení autora fanouškovského díla k jeho užití.⁵⁶

1.1.2 Autor fanouškovského díla (taktéž „tvůrce“)

Autorem autorského díla může být dle § 5 odst. 1 AZ pouze fyzická osoba. Zákon tak vyjadřuje zásadu, že originálním subjektem práva autorského je vždy pouze osoba, která dílo skutečně vytvořila (na rozdíl od anglosaské koncepce). Autor musí mít právní osobnost, ovšem nemusí být svéprávný, neboť vytvoření autorského díla není právním jednáním, ale faktickou

⁵⁰ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 59.

⁵¹ TELEC, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon*, str. 21.

⁵² *Ibid.*, str. 53.

⁵³ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 83.

⁵⁴ 17 U.S.C. § 103(a)

⁵⁵ Fanfikce jsou pak autorskými díly literárními, fanfikce výtvarnými, cosplayer by se do jisté míry dal považovat i za výkonného umělce apod.

⁵⁶ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 143.

činností. Pro nakládání s dílem již však svéprávnost nutná je. Autorem tedy nemůže být právnická osoba, stroj, ani zvíře.⁵⁷

Autorem fanouškovského díla je fanoušek, který je, jak již bylo zmíněno, osobou odlišnou od autora původního díla i od nositele práv.⁵⁸ Bezpochyby se jedná o fyzickou osobu. Lev Grossmann, autor knižní série *The Magicians*, říká, že „autoři fanouškových děl jsou fanoušci, kteří nejsou tiší konzumenti médií – kultura k nim promlouvá a oni jí odpovídají svým vlastním jazykem“.⁵⁹ Takového fanouška je možné označit pojmem autor-uživatel (*prosumer*),⁶⁰ neboť ve vlastním díle používá individualizované náměty a tvůrčí prvky (zejména postavy, scény, svět), které nevytvořil a pocházejí z cizího díla.⁶¹

Fanouškovská díla mohou být tvořena nezletilou osobou. I nezletilá osoba má právní osobnost a může tedy být autorem, případnou licenční smlouvu by za ni však musel uzavřít zákonný zástupce.⁶² Fanouškovská díla bývají často zveřejněna pod pseudonymem (typicky uživatelským jménem či přezdívkou).⁶³

1.1.3 Dílo odvozené a transformativní

V souvislosti s fanouškovskými díly se často používají pojmy dílo odvozené a dílo transformativní. Pokud fanoušek dočetl určitou knihu, která ho zaujala natolik, že se na jejím základě rozhodl napsat fanfikci, lze si představit, že se při jejím psaní vydá jedním ze dvou směrů – buď se rozhodne původní dílo přepracovat svým vlastním tvůrčím způsobem (zasadí příběh do jiného světa, příběh převypráví z pohledu jiné postavy), nebo vytvoří v podstatě originální dílo, které z díla původního převezme pouze některé chráněné prvky (typicky svět, postavu).

Ve Spojených státech to právní nauka reflektuje dvěma pojmy – dílo derivativní (*derivative work*) a dílo transformativní (*transformative work*). Derivativní dílo je přímo zákonným pojmem⁶⁴ a jedná se o „dílo založené na jiném díle či dílech původních – překlad, hudební aranžmá, dramaturgie, [...] nebo jakákoliv jiná forma, do které je původní dílo přetvořeno, změněno či adaptováno“.⁶⁵ Schwabach uvádí, že takto nazýváme pouze díla, která nejsou dostatečně transformativní (nová, významně změněná).⁶⁶ Přestože transformativní díla jsou silně

⁵⁷ Ibid., str. 108-109.

⁵⁸ SCHWABACH, Aaron. *Fan Works and the Law*, str. 407.

⁵⁹ LAMA, Mariana. *Una red social en el espacio de la ficción*, str. 13.

⁶⁰ Koukal rozlišuje konzumenty (*cultural consumers*), kteří díla užívají pasivně ke své osobní potřebě, a tvůrce-uživatele (*prosumers*), kteří dílo využívají k vlastní tvorbě, a vytváří tak nové kulturní statky, které po svém zveřejnění obohacují veřejný fond. (KOUKAL, Pavel. *Autorské právo, public domain a lidská práva*, str. 163.)

⁶¹ KOUKAL, Pavel. *Autorské právo, public domain a lidská práva*, str. 173.

⁶² SRSTKA, Jiří. Definice autora a jeho díla. In: SRSTKA, Jiří a kol., *Autorské právo a práva související*, str. 82.

⁶³ Relevantní tak budou i ustanovení upravující tuto problematiku, např. § 7 AZ.

⁶⁴ LIPTON, J.D. *Copyright and the Commercialization of Fanfiction*, str. 443.

⁶⁵ 17 U.S.C. § 101 (vlastní překlad)

⁶⁶ SCHWABACH, Aaron. *Fan Fiction and Copyright*, s. 67.

„inspirována“ původním dílem, obsahují nové myšlenky a původní dílo používají jen jako východisko.⁶⁷ Příkladem může být parodie v obecném slova smyslu.⁶⁸

Schwabach uvádí, že zatímco filmové zpracování knihy Margaret Mitchellové *Jih proti Severu* (*Gone with the Wind*) by bylo dílem derivativním, román Alice Randallové *The Wind Done Gone*, převyprávění příběhu z pohledu otrokyně pracující na plantážích, by bylo spíše dílem transformativním. Obecně platí, že čím vyšší stupeň originality, tím spíše půjde o dílo transformativní. Schwabach dále vysvětluje, že i když jsou všechny fanfikce díly odvozenými v literárním smyslu, málokterá z nich je dílem odvozeným ve smyslu právním – a ačkoliv většina fanfikcí není příliš kvalitní, nemění to nic na skutečnosti, že jsou transformativní.⁶⁹

Lipton s tímto názorem souhlasí, neboť „vypůjčené“ postavy jsou konfrontovány novými situacemi a jejich myšlenky a pocity jsou popisovány způsobem, který není charakteristický pro původní dílo. Fanfikce může být považována za derivativní dílo jen v případě, pokud je opravdu výrazně založena na původním díle.⁷⁰ Příkladem může být opět fanfikce pojednávající o romantickém vztahu mezi Harry Potterem a jeho nepřítelem Draco Malfoyem – postavy a vztahy mezi nimi jsou natolik změněny, že se dle Schwabacha bezesporu jedná o dílo transformativní.⁷¹

Jelikož fanarty a cosplaye jsou založeny na dílech literárních či audiovizuálních, budou vždy spíše díly transformativními.

Ze soudní praxe amerických soudů vychází, že za transformativní užití není považováno pouze zmenšení fotografie, neboť k tomu není třeba téměř žádné kreativity, ale použití takové fotografie do koláže ve spojení s originálními grafickými prvky jím být může.⁷² Toto může být příklad některých fanouškovských koláží složených z fotek či záběrů z filmů či televizních pořadů.

Je však třeba zdůraznit, že skutečnost, že je dílo transformativní, nemusí vůbec znamenat, že by nezasahovalo do autorského práva.⁷³

V české autorskoprávní nauce se také používá pojem dílo derivativní (dílo odvozené, dílo druhé ruky),⁷⁴ který označuje především dílo vzniklé zpracováním či překladem.⁷⁵ Že je pojem vnímán často extenzivněji než ve Spojených státech, vidíme též v judikatuře Nejvyššího soudu, který za odvozené dílo označil i dílo, které z původního díla převzalo jen tzv. holý námět bez tvůrčího autorského zpracování.⁷⁶

⁶⁷ LIPTON, J.D. Copyright and the Commercialization of Fanfiction, str. 446-447.

⁶⁸ SCHWABACH, Aaron. Fan Works and the Law, str. 422.

⁶⁹ SCHWABACH, Aaron. *Fan Fiction and Copyright*, str. 67-68.

⁷⁰ LIPTON, J.D. Copyright and the Commercialization of Fanfiction, str. 444-447.

⁷¹ SCHWABACH, Aaron. *Fan Fiction and Copyright*, s. 69-70.

⁷² MADONIA, Molly Rose. All's fair in copyright and costumes, str. 182-183.

⁷³ SCHWABACH, Aaron. *Fan Fiction and Copyright*, str. 67-68.

⁷⁴ SRSTKA, Jiří. Definice autora a jeho díla. In: SRSTKA, Jiří a kol., *Autorské právo a práva související*, str. 78-79.

⁷⁵ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 53.

⁷⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16.5.2007, sp. zn. 5 Tdo 449/2007.

Zda se bude v konkrétním případě jednat přímo o zpracování či odvozené dílo, bude záležet na množství převzatých prvků z díla původního, ale lze konstatovat, že fanouškovská díla jsou bezesporu autorská díla do jisté míry odvozená od děl původních.

1.2 Výlučná práva autora původního díla, do kterých fanoušek může zasáhnout, a jejich ochrana

Je-li třeba zjistit, zda autor fanfikce zasahuje do autorského práva, je pro odpověď důležité nejdříve zjistit, jaká práva, do kterých fanoušek může zasáhnout, autor původního díla má.⁷⁷

Autorské právo zahrnuje práva dvojího typu – práva osobnostní a práva majetková.⁷⁸

1.2.1 Osobnostní práva

Osobnostní práva (někdy též práva morální) vychází z předpokladu, že dílo je součástí osobnosti autora. V kontinentálním pojetí jsou nepřevoditelná, neocenitelná a nezávislá na právech majetkových. Autor může udělit souhlas se zásahem do svých osobnostních práv – jednostranným souhlasem (ten může být vzat kdykoliv zpět), inominátní smlouvou či lze postupovat analogicky dle licenční smlouvy.⁷⁹ Převod či vzdání se práv osobnostních by bylo jednáním absolutně neplatným.⁸⁰

Osobnostní práva autorská smrtí autora zanikají,⁸¹ ovšem z tohoto pravidla existují výjimky.⁸² Jsou úzce spojena s všeobecnými osobnostními právy, ale jsou na sobě nezávislá a mohou být uplatňována souběžně.⁸³

AZ osobnostní práva upravuje v § 11 a dělí je do tří skupin: právo rozhodnout o zveřejnění díla, právo osobovat si autorství a právo na nedotknutelnost (integritu) díla.

Česká úprava má svůj předobraz v RÚB, konkrétně v čl. 6 bis, ovšem v menším rozsahu – právo na nedotknutelnost díla je užší a právo na zveřejnění není výslovně zakotveno, ale dovozuje se výkladem. Převoditelnost těchto práv není vyloučena a trvají minimálně do smrti autora.⁸⁴ RÚB poskytuje nejvyšší mezinárodní standard ochrany osobnostních práv, ostatní mezinárodní smlouvy buď osobnostní práva vůbec neobsahují, nebo jen odkazují na Bernskou úmluvu.⁸⁵

⁷⁷ Následující text o právech autorských lze samozřejmě vztáhnout i na práva autora fanouškovského díla, neboť jak bylo vysvětleno v předchozí kapitole, i autor fanouškovského díla je autorem autorského díla.

⁷⁸ § 10 AZ

⁷⁹ SRSTKA, Jiří. Osobnostní práva autora. In: SRSTKA, Jiří a kol., *Autorské právo a práva související*, str. 85-91.

⁸⁰ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 133

⁸¹ § 11 odst. 4 AZ

⁸² § 11 odst. 5 AZ

⁸³ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 131

⁸⁴ *Ibid.*, str. 803-805.

⁸⁵ *Ibid.*, str. 131.

Ačkoliv jsou Spojené státy smluvní stranou RÚB, morální práva jsou obecně pojmána jako neztotožnitelná s „vlastnickým“ přístupem k autorskému právu. Aplikaci tohoto ustanovení se vyhnuly přijetím *Berne Convention Implementation Act* v roce 1988, kde je řečeno, že Bernská úmluva není *self-executing*⁸⁶ v tom rozsahu, v jakém existující zákony již naplňující závazky plynoucí z této úmluvy.⁸⁷ Právě úprava dehonestace autorského díla je považována za dostatečnou jejím zakotvením v *Lanham Act*, přestože se týká pouze práv na označení. Ačkoliv bylo mnoho pokusů o odstranění této mezery, prozatím k tomu nedošlo.⁸⁸ O tom, zda je americká úprava v souladu s mezinárodními závazky, se vedou četné diskuze.⁸⁹ Schwabach konstatuje, že i přesto se objevují případy, kdy žalobce právě tímto právem argumentuje ve svůj prospěch i v případech, které nemají oporu v amerických zákonech.⁹⁰ To však neznamena, že autor (či jeho dědicové) nemohou svá osobnostní práva hájit v zemi, kde jsou uznávána, jako v případě dodatečné kolorizace černobílého filmu *Asfaltová džungle* od režiséra Johna Hustona – ačkoliv ve Spojených státech byla taková úprava díla zcela legální, francouzský soud přiznal náhradu 600 000 franků za zásah do integrity díla.⁹¹

Osobnostní práva autorská nejsou předmětem úpravy unijního práva,⁹² harmonizace osobnostních práv je pak výslovně vyloučena v čl. 9 směrnice o době ochrany.⁹³

Prvním významným osobnostním právem je právo rozhodnout o zveřejnění díla (§ 11 odst. 1 AZ), neboli právo autora svolit k prvnímu zpřístupnění díla veřejnosti. Jakmile je jednou svolení uděleno, toto právo se vyčerpává a dále už autor uděluje jen oprávnění k užití díla, které spadá do majetkových práv.⁹⁴ Toto právo smrtí autora zaniká, po smrti tak budou o jeho zveřejnění rozhodovat dědicové majetkových práv. Dílo tedy může být zveřejněno, i když autor za života ke zveřejnění souhlas nedal. Lze však uvažovat o možnosti, kdy autor v závěti zveřejnění výslovně zakáže, v tomto případě jde ovšem spíše o apel morální, nikoliv autorskoprávní.⁹⁵ Autor fanouškovského díla do tohoto práva nezasahuje, neboť tvoří dílo na základě díla zveřejněného.

Druhým právem je právo osobovat si autorství (§ 11 odst. 2 AZ). Obsahem tohoto práva je možnost bránit se před tím, aby si jiná osoba osobovala autorství k dílu nebo jeho části (tzv. plagiátorství). Autor má právo rozhodnout, zda a jakým způsobem bude jeho autorství uvedeno

⁸⁶ Schopná bezprostřední aplikace.

⁸⁷ SCHÉRE, Elizabeth. Where is the Morality? Moral Rights in International Intellectual Property and Trade Law, str. 777-778.

⁸⁸ KWALL, Roberta Rosenthal. *The Soul of Creativity: Forging a Moral Rights Law for the United States*, str. 27-31.

⁸⁹ MACHŮ, Matěj, ADLEROVÁ, Eva. *Ochrana duševního vlastnictví ve státech anglo-americké a smíšené právní tradice*, str. 18-19.

⁹⁰ SCHWABACH, Aaron. Fan Works and the Law, str. 410.

⁹¹ KOUKAL, Pavel. Autorské právo a Internet. In: SRSTKA, Jiří a kol. *Autorské právo a práva související*, str. 237.

⁹² SRSTKA, Jiří. Osobnostní práva autora. In: SRSTKA, Jiří a kol., *Autorské právo a práva související*, str. 86-87.

⁹³ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 803.

⁹⁴ SRSTKA, Jiří. Osobnostní práva autora. In: SRSTKA, Jiří a kol., *Autorské právo a práva související*, str. 88.

⁹⁵ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 135.

jak při prvním zveřejnění, tak při každém dalším užití jeho díla.⁹⁶ Toto ustanovení způsobuje v praxi mnoho výkladových sporů kvůli znění „právo rozhodnout, zda a jakým způsobem má být jeho autorství uvedeno při zveřejnění a dalším užití jeho díla“. Někdy tak vzniká dojem, že autor si může určit, kde přesně, jakým fontem, velikostí písma apod. bude jeho jméno uvedeno. Takové pravidlo by však v praxi způsobovalo mnohé problémy. Ustanovení tak myslí spíše na případy, kdy autor nechce být se svým dílem spojován (ať už vůbec, nebo jen pseudonymem).⁹⁷ Právo osobovat si autorství dle AZ nezaniká smrtí autora a je upraveno v § 11 odst. 2 AZ.⁹⁸ Zde nutno připomenout, že autor fanouškovského díla zpravidla uvádí, že jeho dílo je založeno na původním díle jiného autora, a nesnaží se cizí dílo si přivlastnit.

Třetím právem, které je spíše skupinou práv, je právo na nedotknutelnost (integritu) díla upravenou v § 11 odst. 3 AZ. Autor má v první řadě právo udělit svolení k jakékoliv změně či zásahu do díla. Srstka tyto změny a zásahy kategorizuje do tří skupin:

a) Dotčené dílo je zpracováno tvůrčím způsobem a vzniká tak dílo jiné, ale původní dílo tím fakticky není dotčeno, zůstává nezměněno (o této variantě bude více pojednáno u práva na zpracování díla).

b) V díle jsou prováděny jen marginální úpravy, které upravuje § 2375 odst. 2 občanského zákoníku: „Nabyvatel [licence] smí dílo nebo jeho název upravit či jinak měnit, jen bylo-li to ujednáno, ledaže se jedná o takovou úpravu nebo jinou změnu, u níž lze spravedlivě očekávat, že by k ní autor vzhledem k okolnostem užití svolil; ani v takovém případě však nabyvatel nesmí dílo nebo jeho název upravit nebo jinak změnit, vyhradil-li si autor svolení a je-li nabyvateli taková výhrada známa.“. Příkladem může být inscenace originálního dramatického textu, ze kterého jsou vypuštěny fráze jako „dobrý den“ či „odcházím“.

c) Změny díla, které nejsou ani tvůrčím zpracováním, ani marginální změnou.⁹⁹ Příkladem takového zásahu může být dokončení nedokončeného díla bez souhlasu autora.¹⁰⁰

Dalším právem řadícím se do práva na nedotknutelnost díla je ochrana před tzv. dehonestací díla. V AZ je stanoveno, že „je-li dílo užíváno jinou osobou, nesmí se tak dít způsobem snižujícím hodnotu díla“. Zda k takovému užití došlo, musí určit soudy podle jednotlivých okolností konkrétní věci. Může se jednat o užití díla v nevhodné souvislosti či nevhodné spojení díla s jiným dílem.¹⁰¹ I po smrti autora musí být dílo užíváno jen způsobem nesnižujícím hodnotu díla, ochrany se může domáhat (a to i po zániku majetkových práv) osoba autorovi blízká, právnická osoba

⁹⁶ Ibid., str. 131-135.

⁹⁷ SRSTKA, Jiří. Osobnostní práva autora. In: SRSTKA, Jiří a kol., *Autorské právo a práva související*, str. 88-89.

⁹⁸ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 131-135.

⁹⁹ SRSTKA, Jiří. Osobnostní práva autora. In: SRSTKA, Jiří a kol., *Autorské právo a práva související*, str. 89.

¹⁰⁰ TELEČEK, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon*, str. 142.

¹⁰¹ Ibid., str. 142.

sdužující autory nebo kolektivní správce.¹⁰² Fakticky se tak této ochrany lze domáhat časově neomezeně, pokud stále budou existovat osoby s aktivní legitimací.¹⁰³ Koukal tuto posmrtnou ochranu před zásahem do integrity díla dehonestací bere jako věc v obecném zájmu, neboť tím je chráněn nejen autor, ale i obecný fond, podobně jako uvádění jména autora i po jeho smrti je v souladu s ochranou pravdivosti objektivně existujících skutečností.¹⁰⁴ Toto právo je zmíněno i v RÚB, kde je v čl. 6 bis stanoveno, že „autor má právo uplatňovat své autorství k dílu a odporovat každému znetvoření, zkomolení nebo jiné změně díla, jakož i jinému zásahu do díla, který by byl na újmu jeho cti nebo dobré pověsti“. Takové narušení cti a dobré pověsti musí být objektivní, nepostačuje pocit autora, ale je nutné, aby to tak vnímala veřejnost. Vztahuje se na všechny akty zásahu do integrity díla.¹⁰⁵

S právem na ochranou před dehonestací díla se pojí i právo na autorský dohled – autor má možnost dohlížet na to, aby jeho dílo nebylo při užití dehonestováno.¹⁰⁶

Může tedy autor fanouškovského díla zasáhnout do integrity díla? Koukal poznamenává, že třeba fanfikce ano, neboť postavy jsou ve fanficcích často měněny a karikovány. Také přehnané používání prvků se sexuální tematikou může autor hodnotit jako užití původního díla způsobem, který snižuje jeho hodnotu.¹⁰⁷ Ve Spojených státech jsou tato práva spíše ignorována a pro danou tematiku považována na irelevantní.¹⁰⁸

1.2.2 Majetková práva

Majetková práva jsou práva absolutní s hospodářským významem. V kontinentálním právním systému jsou nepřevoditelná (ale je možno udělit jiné osobě oprávnění k výkonu tohoto práva – poskytnout licenci), nelze se jich vzdát, nelze je postihnout výkonem rozhodnutí a jsou neocenitelná. Od těchto práv je však třeba odlišovat práva relativní, která vznikají například z licenčních smluv nebo porušení autorského práva. Tyto pohledávky jsou postižitelné výkonem rozhodnutí.¹⁰⁹ Majetková práva nelze zaměňovat s vlastnictvím k hmotnému nosiči, na kterém jsou díla zachycena.¹¹⁰

Majetková práva trvají ještě 70 let po smrti autora, případně 70 let od zveřejnění díla u díla anonymního a pseudonymního. Po uplynutí této doby se dílo stává dílem volným a k jeho užití

¹⁰² § 11 odst. 5 AZ

¹⁰³ SRSTKA, Jiří. Osobnostní práva autora. In: SRSTKA, Jiří a kol., *Autorské právo a práva související*, str. 91.

¹⁰⁴ KOUKAL, Pavel. *Autorské právo, public domain a lidská práva*, str. 134-135.

¹⁰⁵ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 803-805.

¹⁰⁶ SRSTKA, Jiří. Osobnostní práva autora. In: SRSTKA, Jiří a kol., *Autorské právo a práva související*, str. 90.

¹⁰⁷ KOUKAL, Pavel. *Autorské právo, public domain a lidská práva*, str. 176.

¹⁰⁸ SCHWABACH, Aaron. Fan Works and the Law, str. 409-410.

¹⁰⁹ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 139-140.

¹¹⁰ SRSTKA, Jiří. Majetková práva autorská. In: SRSTKA, Jiří a kol., *Autorské právo a práva související*, str. 97.

a jakémukoliv dalšímu nakládání s dílem není zapotřebí souhlasu kohokoliv.¹¹¹ V RÚB je minimální doba stanovena na 50 let od smrti autora, v Evropské unii je standardem 70 let.¹¹²

Majetková práva jsou předmětem dědictví. Pokud je nenabyde žádný dědic, připadají státu jako odúmrt'. Státu připadnou i v případě, že bez právního nástupce zanikne právnická osoba, která majetková práva zdědila. Takto nabytá práva vykonává jménem státu Státní fond kultury České republiky, případně Státní fond kinematografie.¹¹³ Dělí se na dvě základní skupiny: právo dílo užít a jiná majetková práva.¹¹⁴

Právo dílo užít (§ 12 AZ) je základní majetkové právo.¹¹⁵ Zákon, směrnice, ani mezinárodní smlouvy nevymezují pojem užití díla obecně. Holcová pak z jednotlivých způsobů užití díla dovozuje, že zákon chápe užití jako zpřístupňování díla veřejnosti v nejšířším slova smyslu a rozmnožování nad rozsah užití pro vlastní osobní potřebu fyzické osoby. Pojem „veřejnost“ též není v zákoně definován, judikatura SDEU¹¹⁶ ho pak vykládá jako neurčitý počet potenciálních adresátů, který musí být tvořen značným počtem osob (ne tedy počtem nevýznamným), nikoliv však osobami náležejícími do soukromé skupiny; veřejností jsou vždy osoby nad rámec osobního soukromí.¹¹⁷ Osoba zpřístupňující dílo veřejnosti se nazývá uživatel (dílo „užívá“), osoba, která dílo neužívá, ale pouze „konzumuje“, se nazývá konzument.¹¹⁸ Jak již bylo zmíněno výše, autor fanouškovské tvorby je někdy označován jako autor-uživatel (*prosumer*).

Místo definice práva dílo užít zákon vymezuje v § 12 odst. 4 AZ katalog práv, která do něj záleží, což je zejména právo na rozmnožování díla, právo na rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny díla, právo na pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla, právo na půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla, právo na vystavování originálu nebo rozmnoženiny díla a právo na sdělování díla veřejnosti, tento výčet je však demonstrativní.¹¹⁹

Autor má právo dílo užít sám, ale zároveň toto právo může udělit jiné osobě. Takové oprávnění se tradičně uděluje licencí (licenční smlouvou), která je upravena v § 2358 a následujících občanského zákoníku. Autorská práva majetková však nelze převést, jedná se

¹¹¹ Ibid., s. 118.

¹¹² HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 807.

¹¹³ Ibid., str. 141.

¹¹⁴ Ibid., str. 139-148.

¹¹⁵ Ibid., str. 148.

¹¹⁶ Například: Rozsudek SDEU ze dne 7. prosince 2006 ve věci C-306/05, *Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE) proti Rafael Hoteles SA*, rozsudek SDEU ze dne 7. března 2013 ve věci C-607/11, *ITV Broadcasting Ltd a další v. TVCatchup Ltd.*, rozsudek SDEU ze dne 27. února 2014 ve věci C-351/12, *OSA – Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním, o.s., proti Léčebným lázním Mariánské Lázně a.s.*, rozsudek SDEU ze dne 15. března 2012 ve věci C-135/10, *Società Consortile Fonografici (SCF) v. Marco Del Corso*.

¹¹⁷ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 148.

¹¹⁸ Ibid., str. 150.

¹¹⁹ Ibid., str. 148.

o práva absolutní a nepřevoditelná.¹²⁰ Udělením licence právo autorovi nezaniká, udělení licence není translativní převod jako u práva vlastnického.¹²¹

Právo dílo užít se vztahuje jak na užití díla v původní podobě, tak v podobě zpracované či změněné, což je výslovně zmíněno v § 12 odst. 1 AZ. Právo dílo užít tak bezpochyby zahrnuje i právo na zpracování (přetvoření) díla a jeho užití v této zpracované podobě. Ačkoliv má právo na zpracování díla silný osobnostní základ, nelze jej zaměňovat s právem osobnostním. Zpracováním původní dílo nezaniká. Souběh s § 11 odst. 3 AZ je možný, neboť postihuje zpracování v nejširším slova smyslu, tedy případy, kdy zpracování nemá za následek vznik nového díla, ale pouze změnu či úpravu díla původního. Je-li výsledkem zpracování nové, samostatné dílo, jedná se již o zmíněné dílo odvozené (adaptaci), které musí naplňovat stejné pojmové znaky jako jakékoliv autorské dílo. Dílo původní a dílo odvozené existují paralelně vedle sebe.¹²²

Dílo samozřejmě může zpracovat jiná osoba než autor, ovšem k zpracování i k pozdějšímu užití takového díla je nutný souhlas autora zpracovávaného, původního díla, neboť při užití díla odvozeného dochází též k užití díla původního. Souhlasu není třeba, pokud je dílo zpracováváno pro osobní potřebu v rámci volného užití, nebo se jedná o volné dílo. Tvůrčím způsobem zpracované derivativní dílo je potom chráněno samostatně od díla původního, jak je uvedeno v § 2 odst. 4 AZ. Absence svolení autora (či jiné oprávněné osoby) ke zpracování nemá vliv na vznik nového autorského díla a práv k němu, ovšem může vést ke vzniku občanskoprávní či trestněprávní odpovědnosti za porušení autorského práva.¹²³

Současné znění § 12 odst. 1 AZ může kvůli poněkud nešťastnému použití slova „jiné“ ve větě „užít dílo v původní nebo jiným zpracované či jinak změněné podobě“¹²⁴ vyvolávat dojem, že autor původního díla má automaticky právo (bez souhlasu) autora zpracování takové dílo v souladu s právem užívat. V tomto případě je však třeba ustanovení vykládat systematicky, nikoliv pouze pomocí výkladu jazykového, což vede k závěru, že něco takového samozřejmě není možné.¹²⁵

¹²⁰ Ibid., str. 144.

¹²¹ Ibid., str. 149.

¹²² Ibid., str. 141-143.

¹²³ Ibid., str. 83-84.

¹²⁴ Toto slovo bylo do textu vloženo v rámci legislativního procesu v rámci přijímání euronovely na návrh Legislativní rady vlády.

¹²⁵ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 143.

Právo na zpracování díla, užití takového zpracování a jeho ochranu je zakotveno též v RÚB, konkrétně v čl. 2 odst. 3¹²⁶ a čl. 12¹²⁷ RÚB.¹²⁸ Tato specifická součást práva dílo užit je promítnuta i do právní úpravy Spojených států a označuje se jako *derivative works right*.¹²⁹

Jedním z vyjmenovaných práv patřících pod právo dílo užit je i právo na rozmnožování díla, které je upraveno v § 13 AZ: „Rozmnožováním díla se rozumí zhotovování dočasných nebo trvalých, přímých nebo nepřímých rozmnoženin díla nebo jeho části, a to jakýmikoli prostředky a v jakékoli formě. Dílo se rozmnožuje zejména ve formě rozmnoženiny tiskové, fotografické, zvukové, obrazové [...] anebo ve formě elektronické zahrnující vyjádření analogové i digitální.“ Jedná se o nejstarší autorské majetkové právo a předpoklad pro všechny druhy užití děl. Ustanovení se týká jakéhokoliv zhotovení rozmnoženin, nehraje roli, zda se rozmnožuje celé dílo, nebo jen jeho část, a jaké prostředky a formu rozmnožování uživatel zvolí.¹³⁰ Rozmnoženinou se rozumí to, co bývá běžně označováno jako „kopie“. Nemusí být jen hmotná, ale i elektronická, typicky se jedná kopie digitalizované fotografie nebo jakákoliv jiná data na paměťovém médiu.¹³¹

Dalším významným právem spadajícím pod právo dílo užit je právo na sdělování díla veřejnosti. Podle § 18 AZ se tím rozumí zpřístupňování díla v nehmotné podobě (tedy i elektronické), živě nebo ze záznamu, po drátě nebo bezdrátově. Zákon výslovně uvádí, že sdělováním díla veřejnosti je též zpřístupňování díla veřejnosti způsobem, že kdokoli může mít k němu přístup na místě a v čase podle své vlastní volby zejména počítačovou nebo obdobnou sítí.¹³²

Zpřístupněním díla prostřednictvím internetu dochází k rozmnožování díla a zároveň ke sdělování díla veřejnosti, tedy k užití díla. Není důležité, zda ke zpřístupnění obsahu dochází za účelem přímého či nepřímého hospodářského prospěchu, i v případě nekomerčního užití díla (např. v rámci fanouškovských stránek) je třeba získat souhlas autora nebo jiné oprávněné osoby (licenci). Čermák se domnívá, že je-li udělena licence na sdělování veřejnosti, zahrnuje i rozmnožování díla v rozsahu nezbytném pro sdělování veřejnosti. Konstatuje, že si stěžít lze představit zpřístupnění díla prostřednictvím internetu, při kterém by nedošlo k pořízení rozmnoženiny.¹³³

¹²⁶ „Překlady, úpravy, hudební úpravy a jiná zpracování literárního nebo uměleckého díla jsou chráněny jako díla původní bez újmy autorského práva k původnímu dílu.“

¹²⁷ „Autoři literárních nebo uměleckých děl mají výlučné právo udělení svolení k zpracování, úpravám nebo k jiným změnám svých děl.“

¹²⁸ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 83-84.

¹²⁹ LIPTON, J.D. Copyright and the Commercialization of Fanfiction, str. 443.

¹³⁰ SRSTKA, Jiří. Majetková práva autorská. In: SRSTKA, Jiří a kol., *Autorské právo a práva související*, str. 102.

¹³¹ ČERMÁK, Jiří. Problematika zpřístupňování (sdílení) a stahování autorských děl. In: JANSÁ, Lukáš, Petr OTEVŘEL, Jiří ČERMÁK, Petr MALÍŠ, Petr HOSTAŠ, Michal MATĚJKA a Ján MATEJKA. *Internetové právo*, str. 328.

¹³² *Ibid.*, str. 329.

¹³³ *Ibid.*, str. 328-331.

Mezi jiná majetková práva patří právo na odměnu při opětovném prodeji originálu díla uměleckého, právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu a vlastní vnitřní potřebu a právo na odměnu v souvislosti s pronájmem originálu nebo rozmnoženiny díla.¹³⁴

Zde je nutno poznamenat, že neexistuje žádné absolutní majetkové právo na autorskou odměnu, nýbrž pouze o případný relativní nárok ze smluvního vztahu. Pokud někdo tedy použije autorské dílo neoprávněně, nemá autor nárok na autorskou odměnu (neboť neexistuje smluvní vztah), ale na vydání bezdůvodného obohacení.¹³⁵

Je-li pojednáváno o tom, jaká majetková práva potenciálně porušuje autor fanouškovských děl, který nezískal licenci od autora původního díla či jiné oprávněné osoby, je třeba vzít v úvahu právo dílo užít, zejména právo na rozmnožování a sdělování veřejnosti u děl transformativních, u děl derivativních též právo na zpracování díla (a jeho užití).¹³⁶ Samozřejmě autor původního díla je chráněn i před doslovným užitím svého díla, nejen před jeho zpracováním.¹³⁷

Je na místě upozornit, že autorskoprávní ochrana nevyklučuje souběžnou ochranu podle jiného právního předpisu než autorského zákona.¹³⁸ Vždy je třeba vzít také v potaz, zda část díla není chráněna právy na označení (typicky ochrannou známkou) či zda se autor fanfikce nedopouští nekalosoutěžního jednání.

1.2.3 Ochrana proti neoprávněnému zásahu do autorských práv

Osobnostní a majetková práva autora tedy tvoří autorská práva, do kterých fanoušek při svojí tvorbě může zasáhnout. Taková práva by ovšem nebyla příliš praktická, kdyby právní úprava nestanovila pravidla na jejich ochranu.

Český AZ upravuje občanskoprávní a správní prostředky ochrany, trestněprávní prostředky upravuje trestní zákoník.¹³⁹ V praxi budou nejčastěji využívány občanskoprávní prostředky ochrany; nároky z ohrožení a porušení práva autorského jsou upraveny v § 40 AZ a následujících. Většinou směřují vůči osobám, které neoprávněně zasáhly do autorského práva (případě jej ohrozily), ovšem některé směřují i vůči jiným osobám (např. právo na informace). Úprava částečně vychází ze směrnice o dodržování práv duševního vlastnictví.

Prvním uvedeným nárokem je nárok určovací, který je upraven v § 40 odst. 1 písm. a) AZ. Jedná se o důsledek práva osobovat si autorství. Jedná se vlastně o odčinění nemajetkové újmy.

¹³⁴ § 24 - § 25a AZ

¹³⁵ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 141.

¹³⁶ LIPTON, J.D. Copyright and the Commercialization of Fanfiction, str. 441-443.

¹³⁷ KOUKAL, Pavel. *Autorské právo, public domain a lidská práva*, str. 173.

¹³⁸ SRSTKA, Jiří. Definice autora a jeho díla. In: SRSTKA, Jiří a kol., *Autorské právo a práva související*, str. 68-69.

¹³⁹ LEŠKA, Rudolf. Ochrana a vymáhání práva autorského a práv souvisejících prostředky práva občanského. In: SRSTKA, Jiří a kol., *Autorské právo a práva související*, str. 251.

Žaloba na určení autorství není žalobou ve smyslu § 80 OSŘ, nevyžaduje se naléhavý právní zájem.¹⁴⁰ U fanouškovských děl toto zpravidla nebude nutné, autor fanouškovského díla uvádí autora původního díla.

Druhým uvedeným je zdržovací nárok upravený v § 40 odst. 1 písm. b) AZ. Autor se podle něj může domáhat zákazu ohrožení svého práva, včetně hrozícího opakování, nebo neoprávněného zásahu. Tento nárok může být důvodný jen v případě, pokud zásah trvá, případně hrozí jeho opakování.¹⁴¹ U fanouškovských děl si lze představit, že autor původního díla si bude přát, aby se autor-fanoušek zdržel zveřejňování svých fanouškovských děl.

Třetím uvedeným je právo na informace (někdy též informační nárok) upravené v § 40 odst. 1 písm. c) AZ. Jedná se o možnost autora (nebo jiné oprávněné osoby) domáhat se sdělení určitých informací. Ty jsou zpravidla nezbytné pro možnost uplatnění jiného nároku.¹⁴² Autor původního díla tak může získat informaci, jak bylo s fanouškovským dílem nakládáno.

V § 40 odst. 1 písm. d) AZ je zmíněn již čtvrtý nárok, tzv. nárok odstraňovací, který slouží k odstranění již nastalého závadného stavu,¹⁴³ typicky k odstranění fanouškovského díla z internetu.

Pátým nárokem upraveným v § 40 odst. 1 písm. e) je pak nárok na náhradu nemajetkové újmy. Úprava navazuje na obecnou úpravu nemajetkové újmy v občanském zákoníku. Výslovně zmiňuje omluvu a zadostiučinění v penězích, které obdobně jako v obecné úpravě je určeno pouze pro případy, kdy by se jiné zadostiučinění nejevilo jako dostatečné. Případnou výši určuje soud.¹⁴⁴ V případě neoprávněného užití původního díla užitím díla fanouškovského bude nejspíše ve většině případů dostačující právě omluva.¹⁴⁵

V § 40 odst. 4 AZ je pak zmíněn i nárok na náhradu škody a vydání bezdůvodného obohacení. AZ odkazuje na úpravu v občanském zákoníku, ovšem s drobnou odchylkou – kromě skutečně ušlého zisku se autor může domáhat ušlého zisku ve výši odměny, která by byla obvyklá za získání takové licence v době neoprávněného nakládání s dílem. Zároveň stanoví, že výše bezdůvodného obohacení na straně toho, kdo neoprávněně nakládal s dílem, aniž by k tomu získal potřebnou licenci, činí dvojnásobek odměny, která by byla za získání takové licence obvyklá v době neoprávněného nakládání s dílem – jedná se tedy o speciální ustanovení sankční povahy.¹⁴⁶

¹⁴⁰ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 416-417.

¹⁴¹ *Ibid.*, str. 417.

¹⁴² *Ibid.*, str. 418-419.

¹⁴³ *Ibid.*, str. 419.

¹⁴⁴ *Ibid.*, str. 419-420.

¹⁴⁵ Viz kapitola 3.

¹⁴⁶ Tato úprava vychází z čl. 13 směrnice o dodržování práv duševního vlastnictví, který vede členské státy k tomu, aby se ten, jehož práva byla zasažena, mohl domáhat skutečné škody, nebo dle paušální konstrukce ve výši odpovídající licenční odměně (nebo více). Dle rozsudku SDEU z 25. ledna 2017 ve věci C-367/15, *Stowarzyszenie "Oławska Telewizja Kablowa" w Oławie v. Stowarzyszenie Filmowców Polskich w Warszawie* musí

V § 40 odst. 3 AZ je též zmíněna možnost autora požadovat v případě vyhovení jeho návrhu soudem uveřejnění rozsudku na náklady účastníka, který ve sporu neuspěl. Zde stojí za zmínku, že návrh na uveřejnění rozsudku není žalobou, ale procesním návrhem. Jedná se však o ustanovení nadbytečné, neboť stejné právo zakotvuje § 155 odst. 4 OSŘ.¹⁴⁷

Posledním zmíněným nárokem je zákaz poskytování služby v § 40 odst. 1 písm. f) AZ, které je transpozicí čl. 11 směrnice o dodržování práv duševního vlastnictví a čl. 8 odst. 3 informační směrnice. Toto ustanovení míří na případy, kdy je určitá služba využívána k porušování autorského práva. Typicky půjde o poskytovatele služeb informační společnosti.¹⁴⁸

Pojem služba informační společnosti je vymezena odkazem ve směrnici o elektronickém obchodu,¹⁴⁹ která je transponována do zákona o některých službách informační společnosti. Dle § 2 písm. a) tohoto zákona je službou informační společnosti jakákoliv služba poskytovaná elektronickými prostředky na individuální žádost uživatele podanou elektronickými prostředky, poskytovaná zpravidla za úplaty.¹⁵⁰

Poskytovatelé služeb informační společnosti (ISP) jsou pak též kromě poskytovatelů přístupu (např. poskytovatelé internetového připojení) a poskytovatelů meziukládání informací též poskytovatelé prostoru (*hosting providers*), kteří umožňují osobám prostor k uložení obsahu a jeho zpřístupnění prostřednictvím internetu. Jedná se o platformy typu YouTube a Ulož.to.¹⁵¹ Spadají sem i sociální sítě, což potvrdil SDEU v rozsudku z 16. února 2012 ve věci C-360/10, *SABAM proti Netlog NV*, který v bodu 27 označuje za nesporné, že provozovatel platformy sociální sítě dostupné na internetu, jež ukládá na svých serverech informace dodávané uživateli této platformy vztahující se k jejich profilu, je poskytovatelem hostingových služeb ve smyslu směrnice o elektronickém obchodu.

Za ISP se naopak nepovažuje vysílání nebo doručování hmotných věcí objednaných prostřednictvím e-shopu.¹⁵²

Každý je plně odpovědný za svůj vlastní obsah, a to ať je užíván klasickými prostředky v reálném světě, nebo v rámci internetových služeb.¹⁵³ Nahraje-li tedy někdo autorské dílo

být tento článek vykládán v tom smyslu, že „nebrání takové vnitrostátní právní úpravě, jako je úprava dotčená v původním řízení, podle níž může poškozený nositel autorských práv požadovat od osoby, která tato práva porušila, buď náhradu škody, kterou utrpěl, s přihlédnutím ke všem relevantním aspektům daného případu, anebo platbu dvojnásobku příslušné odměny, která by mu musela být zaplacená v případě udělení oprávnění k užívání dotyčného díla, aniž by tento nositel musel prokazovat skutečnou škodu.“

¹⁴⁷ „Ve věcech ochrany práv porušených nebo ohrožených nekalým soutěžním jednáním, ochrany práv z duševního vlastnictví a ve věcech ochrany práv spotřebitelů může soud účastníkovi, jehož žalobě vyhověl, přiznat na jeho návrh ve výroku rozsudku právo rozsudek uveřejnit na náklady neúspěšného účastníka; podle okolností případu soud stanoví též rozsah, formu a způsob uveřejnění.“

¹⁴⁸ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 419-424.

¹⁴⁹ Konkrétně v čl. 2 písm. a) směrnice o elektronickém obchodu.

¹⁵⁰ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 195-196.

¹⁵¹ *Ibid.*, str. 197.

¹⁵² POLČÁK, Radim. *Právo informačních technologií*, str. 74.

¹⁵³ ČERMÁK, Jiří. Odpovědnost za vlastní obsah zpřístupněný prostřednictvím internetu. In: JANSKA, Lukáš, Petr OTEVŘEL, Jiří ČERMÁK, Petr MALÍŠ, Petr HOSTAŠ, Michal MATĚJKA a Ján MATEJKA. *Internetové právo*, str. 147.

na sociální síť (nebo jinou obdobnou stránku), je to v první řadě on, kdo je za takový čin odpovědný, a mohou vůči němu být uplatňovány nároky zmíněné výše. V této souvislosti je ovšem vhodné poznamenat, že odpovědný může být i právě zmiňovaný poskytovatel služeb informační společnosti.

Odpovědnost poskytovatele služeb informační společnosti za nahraný obsah je limitována pravidlem *notice and takedown*, které vychází z principu, že ISP nemá povinnost nahraný obsah preventivně kontrolovat a neodpovídá za něj do doby, než ho nositel práv upozorní, že byl zveřejněn protiprávně. V ten okamžik musí takový obsah neprodleně odstranit.¹⁵⁴ Poskytovateli prostoru tak vzniká tzv. „bezpečný přístav“ (*safe harbour*).¹⁵⁵ Pokud by tedy ISP na protiprávně umístěný obsah upozorněn byl a neodstranil by ho, odpovědný by být mohl.¹⁵⁶

Tato evropská úprava je opět přenesena do zákona o některých službách informační společnosti a upravena v § 3 až § 6 daného zákona.¹⁵⁷ Nutno však upozornit, že směrnice o elektronickém obchodu byla v roce 2019 novelizována směrnicí o autorském právu na jednotném digitálním trhu, která částečně mění tento princip na *notice and stay down*.¹⁵⁸ Tato směrnice však nebyla k srpnu 2022 transponována do českého právního řádu a zatím není jasné, jaké praktické dopady tato transpozice způsobí.¹⁵⁹ Ve Spojených státech je tato problematika upravena v DMCA.¹⁶⁰

Pokud by tedy fanoušek zasahoval do autorského práva autora původního díla, v úvahu by z občanskoprávních nároků připadal především nárok zdržovací a nárok odstraňovací. Nelze však opomenout odpovědnost poskytovatelů služeb informační společnosti, zejména pak provozovatele webů s fanouškovskou tvorbou a sociálních sítí, kteří mohou být potenciálně odpovědní za takový obsah. Je otázkou, jak by takový poskytovatel postupoval, když by byl upozorněn na fanouškovské dílo jako na zásah do autorských práv.

Mates konstatuje, že ačkoliv je často ochrana autorských práv realizována prostředky soukromého práva, některá jsou chráněna i prostředky práva veřejného, tedy i správního. Ukládání správních trestů je rychlejší a formálně jednodušší než řízení před soudem, ovšem uložené pokuty

¹⁵⁴ KOUKAL, Pavel. Autorské právo a Internet. In: SRSTKA, Jiří a kol. *Autorské právo a práva související*, str. 246.

¹⁵⁵ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 198.

¹⁵⁶ Zde je třeba upozornit na rozpor mezi zákonem o některých službách informační společnosti a směrnicí o elektronickém obchodu. Zatímco směrnice v čl. 12 a 14 stanoví podmínky zániku odpovědnosti, a není-li ISP „v bezpečném přístavu“, stále může prokázat jiné skutečnosti, které povedou k zániku jeho odpovědnosti, zákon o některých službách informační společnosti může být vykládán tak, že není-li splněna podmínka bezpečného přístavu, je ISP odpovědný vždy, a neexistuje žádný jiný způsob, jak se odpovědnosti zbavit. Takový výklad by však šel proti myšlence směrnice o elektronickém obchodu i obecným principům odpovědnosti. Ustanovení zákona o některých službách informační společnosti je tedy třeba vykládat ve světle směrnice. Viz ČERMÁK, Jiří, MALIŠ, Petr. Odpovědnost za cizí obsah zpřístupněný prostřednictvím internetu. In: JANSKA, Lukáš, Petr OTEVŘEL, Jiří ČERMÁK, Petr MALIŠ, Petr HOSTAŠ, Michal MATĚJKA a Ján MATEJKA. *Internetové právo*, str. 159-160.

¹⁵⁷ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 199.

¹⁵⁸ BARTÁK, Jan, SRSTKA, Jiří. Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/790 ze dne 17. 4. 2019 o autorském právu a právech s ním souvisejících na jednotném digitálním trhu. In: SRSTKA, Jiří a kol. *Autorské právo a práva související*, str. 421-423.

¹⁵⁹ K tomu více viz HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 197.

¹⁶⁰ ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*, str. 170. Více o úpravě v DMCA viz SCHWABACH, Aaron. *Fan Fiction and Copyright: Outsider Works and Intellectual Property Protection*, str. 15.

nejdou autorovi, ale jsou příjmem Státního fondu kultury, který je následně využívá na určité kulturní projekty. Bude-li však pachatel postižen za přestupek, nijak ho to nezavazuje odpovědnosti občanskoprávní, tudíž je po něm možné požadovat i náhradu škody. Skutkové podstaty přestupků jsou v AZ upraveny v § 105a až § 105d.¹⁶¹

V praxi se lze s postihem přestupků podle autorského zákona setkat spíše výjimečně, mnohem více se využívají nástroje občanskoprávní či trestního práva.¹⁶²

Jelikož je fanoušek fyzická osoba, spáchá-li nějaký přestupek, bude se na něj vztahovat § 105a AZ, případně § 105a AZ, který upravuje přestupky právnických a podnikajících fyzických osob. Dle § 22 odst. 1 zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich je podnikající fyzická osoba pachatelem, jestliže k naplnění znaků přestupku došlo při jejím podnikání nebo v přímé souvislosti s ním a podnikající fyzická osoba svým jednáním porušila právní povinnost, která je uložena podnikající fyzické osobě nebo fyzické osobě. Lze si tedy představit, že podnikatel může vytvořit fanouškovské dílo v rámci svého podnikání, ale u většiny případů by v úvahu připadal především § 105a odst. 1, písm. a) AZ, který stanovuje, že fyzická osoba se dopustí přestupku tím, že neoprávněně užije autorské dílo, umělecký výkon, zvukový či zvukově obrazový záznam, rozhlasové nebo televizní vysílání nebo databázi. O tom, zda však fanoušek užívá neoprávněně autorské dílo, pojednává druhá část této práce.

Trestní odpovědnost lze uplatňovat nezávisle na jiné právní či mimoprávní odpovědnosti, nelze však za stejný skutek uplatňovat jak odpovědnost za trestný čin, tak za přestupek. Trestní právo poskytuje ochranu důležitým hodnotám před nejzávažnějšími delikty tím, že je zákon označuje za trestné činy. O tom, zda byl spáchán trestný čin, rozhoduje výlučně soud.¹⁶³ V případě fanouškovských děl může připadat v úvahu trestný čin uvedený v § 270 odst. 1 trestního zákoníku – porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi.¹⁶⁴ Vzhledem k zásadě subsidiarity trestní represe¹⁶⁵ je však nepravděpodobné, že by se fanoušek mohl svým jednáním dostat až do trestněprávní roviny, a je zmíněna spíše pro úplnost.

¹⁶¹ MATES, Pavel. Přestupky v autorském právu. In: SRSTKA, Jiří a kol. *Autorské právo a práva související*, str. 341-343.

¹⁶² *Ibid.*, str. 343.

¹⁶³ PŮRY, František. Trestněprávní aspekty autorského práva a práv souvisejících s autorským právem. In: SRSTKA, Jiří a kol. *Autorské právo a práva související*, str. 350-351.

¹⁶⁴ „Kdo neoprávněně zasáhne nikoli nepatrně do zákonem chráněných práv k autorskému dílu, uměleckému výkonu, zvukovému či zvukově obrazovému záznamu, rozhlasovému nebo televiznímu vysílání nebo databázi, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.“

¹⁶⁵ „Proti jednáním porušujícím práva vyplývající z občanskoprávních předpisů je třeba v první řadě brojit soukromoprávními prostředky, při jejich nedostatečnosti uplatnit sankce správní a teprve na posledním místě právo trestní. Opačný přístup, tedy užití trestněprávního postupu, aniž by prostředky jiných právních odvětví byly použity, by byl v rozporu s již naznačeným principem subsidiarity trestní represe, který vyžaduje, aby stát uplatňoval prostředky trestního práva zdrženlivě.“ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 10. 2006, sp. zn. I. ÚS 69/06.

Shrnutí

Autor-fanoušek při tvorbě fanouškovského díla neoddělitelně čerpá z díla původního. Autor původního díla má několik práv, do kterých může být autorem-fanouškem potenciálně zasazeno, což může vést ke vzniku odpovědnosti za zásah do autorských práv.

2. Nejistota ohledně zásahu do autorských práv při tvorbě a zveřejnění fanouškovských děl

Není pochyb o tom, že nikdo nemůže zkopírovat text cizího románu a vydávat jej za svůj. Ovšem otázka, jestli je možné část díla převzít a kreativně zpracovat, je již složitější a neexistuje na ni odpověď ano či ne, která by platila stejně ve všech možných případech, neboť právo povoluje určité výjimky z ochrany autorského práva a osoba bez právního vzdělání se v nich často neorientuje.¹⁶⁶ To se vztahuje i na fanouškovská díla, o kterých se dlouhodobě vedou diskuze, zda je jejich tvorba a zveřejňování právně v pořádku, či nikoliv. Jednu takovou můžeme najít vykreslenou i v současné literatuře v románu *Fangirl* americké spisovatelky Rainbow Rowellové:

Profesorka zavrtěla hlavou a nezkrotná hřívá se jí zhoupla ze strany na stranu. „Tohle je plagiát.“

„Není,“ ohradila se Cath. „Napsala jsem to sama.“

„Napsala jste to sama? Vy jste autorka Simona Snowa a Mágova dědice?“

„Ovšemže ne.“ Proč to Piperová říká?

„Tyhle postavy, celý tenhle svět patří někomu jinému.“

„Ale příběh je můj.“

„Postavy a svět tvoří příběh,“ prohlásila starší žena, jako by Cath prosila, aby ji pochopila.

„Ne nezbytně...“ Cath cítila, jak rudne v obličeji. Hlas se jí lámal.

„Ano,“ řekla profesorka. „Nezbytně. Máte-li napsat něco původního, nemůžete jen ukrást příběh někoho jiného a přeskupit postavy.“

„To není krádež.“

„Jak byste to nazvala?“

„Výpůjčka,“ odpověděla Cath. Hrozně nerada se s profesorkou Piperovou hádala, nelíbilo se jí, že vyvolala na její tváři takhle chladný a nepřístupný výraz, ale nedokázala mlčet. „Změna účelu. Remix. Sampl.“

„Krádež.“

„Není to nelegální.“ Argumenty měla Cath v malíčku, takhle svou existenci ospravedlňovaly všechny fanfikce. „Nevlastním ty postavy, ale ani se je nesnažím zpeněžit.“

¹⁶⁶ FIESLER, Casey, FEUSTON, Jessica, BRUCKMAN, Amy. Understanding Copyright Law in Online Creative Communities, str. 116.

*Profesorka Piperová jen dál vrtěla hlavou, vypadala teď ještě zklamaněji než před chvílí.*¹⁶⁷

Tato ukázka, která je pro osoby s právním vzděláním minimálně úsměvná, však velmi věrně zachycuje nejistotu, která kolem fanouškovských děl panuje, a nastiňuje, že jsou různé názory na to, zda je právně přípustné užívat části děl vytvořených jinými autory (jako jsou postavy či světy), nebo je to považováno za zásah do autorských práv.

Sami tvůrci děl, jež často využívají části jiných původních děl ke svojí tvorbě, často cítí, že to, co dělají, nemusí být zcela legální, a diskutují o tom s ostatními na sociálních sítích a fórech. Nejčastěji se ptají, jak se nedostat do problémů, jaké je mohou potkat následky a kde najdou nějaké ucelenější informace, neboť zákonům nerozumí. Mnoho z nich napadne kontaktovat autora či nositele práv, ale jak konstatuje Fiesler, Feuston a Bruckman, málokdy to přinese nápomocný výsledek – buď se jim nedostane odpověď, nebo jim je sděleno, že to v žádném případě není možné.¹⁶⁸

Problémem bezesporu je, že problematika fanouškovských děl je nová a často se v ní nevyznají ani sami autoři či nositelé práv.¹⁶⁹ Wattles¹⁷⁰ konstatuje, že to je částečně způsobeno i obecně tím, že právo duševního vlastnictví není příliš intuitivní – zatímco některá pravidla jsou nám vštěpována od dětství, u autorskoprávní a jí podobné ochrany to tak není. Uvádí příklad s dětmi na hřišti – pokud by nějaké dítě prohlásilo, že je jediné, kdo kdy může být ve společné hře Batmanem, rodiče by nejspíše zasáhli a vysvětlili mu, že není správné si přivlastňovat určitou postavu a musí umožnit i jiným dětem, aby si hráli na Batmana. Jenže přesně tak právo duševního vlastnictví funguje – fakticky vytváří monopol autora, který jako jediný (neposkytne-li licenci) může dílo užívat.¹⁷¹

Každý autor však při tvorbě v určité míře vychází z něčeho, co vytvořil již někdo před ním. Inspirace je zcela přirozenou součástí tvůrčího procesu.¹⁷² Jestliže se však autor do určité míry inspiruje cizím dílem, měl by si položit následující otázky:

1. Používám nějakou chráněnou složku či část díla?

¹⁶⁷ ROWELL, Rainbow. *Fangirl*, str. 116-117.

¹⁶⁸ FIESLER, Casey, FEUSTON, Jessica, BRUCKMAN, Amy. *Understanding Copyright Law in Online Creative Communities*, str. 120-121.

¹⁶⁹ SRSTKA, Jiří a kol. *Autorské právo a práva související*, str. 9.

¹⁷⁰ Josh Wattles je odborník na autorské právo a vysokoškolský pedagog na USC Gould School of Law, Southwestern University Law School a Loyola Law School v Los Angeles. V minulosti pracoval pro Paramount Communications Ltd., v době zveřejnění videa pracoval pro DeviantArt, jednu z nejnavštěvovanějších webových stránek na světě zaměřující se na sdílení autorské tvorby. Fanarty tvoří velkou část obsahu tohoto webu.

¹⁷¹ DeviantArt Conventions: Fan Art Law at Comic-Con (SDCC 2012). In: Youtube [online]. 10.09.2012 [cit. 12.2.2020]. Dostupné z: <https://youtu.be/xKBsTUjd910>. Kanál uživatele DeviantArt.com.

¹⁷² KOUKAL, Pavel. *Autorské právo, public domain a lidská práva*, str. 151. Shodně *Emerson v. Davies*, 8 F. Cas. 615 (C.C.D. Mass. 1845).

2. Pokud ano:

- a) Neuplynula už doba, po kterou se taková ochrana poskytuje?
- b) Nebyl náhodou dán souhlas k takovému užití či zpracování díla?
- c) Nevztahuje se na tento případ nějaká výjimka?

Kladením těchto otázek se autor ptá, zdali náhodou potenciálně chráněné složky či části díla, která využívá, nenáleží do obecného fondu, jak jej vymezil Alexander Peukert (*Gemeinfreiheit, Peukertova public domain*)¹⁷³, a netvoří autorskoprávně volnou složku díla.¹⁷⁴ Koukal v této souvislosti využívá populární alegorický obraz inspirovaný Grotiovým *Mare liberum*. Obecný fond představuje svobodné moře obsahující vše, co není autorskoprávně chráněno, ve kterém jsou ostrovy exkluzivity představující autorská práva.¹⁷⁵

2.1 Nutnost individuálního posouzení, zda fanouškovská díla využívají autorskoprávně chráněné prvky původního díla

Jak již bylo pojednáno v předchozí části, fanouškovská díla jsou díla do jisté míry odvozená, ovšem záleží, jak moc z původního díla vychází, a podle toho je můžeme označit za volně inspirovaná, transformativní, nebo odvozená v tradičním slova smyslu (adaptace). Každopádně jsou z původních děl přebírány prvky, které mohou být autorskoprávně chráněné.

Německá autorskoprávní nauka tradičně vycházela z rozlišování díla na vnější formu (způsob, jakým je dílo v konkrétním případě uvedeno na veřejnost – slovosled, individualizované formulace), vnitřní formu (struktura myšlenek a díla) a obsah, kterému jako jedinému nebyla poskytována ochrana. Toto dělení se však už v dnešní době považuje za překonané¹⁷⁶ a místo něj jsou rozlišovány individuálně chráněné prvky díla (také individualizované) a prvky určené k obecnému užívání (abstraktní prvky). Mezi abstraktní prvky řadíme především abstraktní výsledky tvůrčí duševní činnosti (umělecký styl, žánr, metoda, myšlenka, holý námět, typová charakteristika literárních postav) a skutečnosti existující nezávisle na lidském vědomí (historické události, životopisy).¹⁷⁷ Ve Spojených státech existuje podobné dělení, které ačkoliv vychází z odlišného filozofického základu, koncepčně se příliš neodlišuje.¹⁷⁸

¹⁷³ Peukertův obecný fond je možno rozdělit na 4 kategorie: strukturální obecný fond, který spočívá v negativním vymezení pojmových znaků autorského díla, časově vymezený obecný fond, který vychází z myšlenky, že autorská práva trvají jen určitou dobu, autonomní obecný fond, který bere v potaz svobodnou vůli nositele výhradních práv poskytnout ke svému dílu veřejnou licenci a výjimečný obecný fond vycházející z myšlenky, že v určitých případech je možné použít chráněná díla bez souhlasu nositele výhradních práv. Viz KOUKAL, Pavel. *Autorské právo, public domain a lidská práva*, str. 118-121.

¹⁷⁴ KOUKAL, Pavel. *Autorské právo, public domain a lidská práva*, str. 118-121.

¹⁷⁵ Ibid., str. 21-23.

¹⁷⁶ Toto dělení se nadále používá jako podpůrné pro určení promítání individualizovaných prvků do děl odvozených.

¹⁷⁷ KOUKAL, Pavel. *Autorské právo, public domain a lidská práva*, str. 21-23.

¹⁷⁸ Ibid., str. 201-244.

Toto pojetí se promítá do § 2 odst. 3 AZ, který stanovuje, že právo autorské se vztahuje na dílo dokončené, jeho jednotlivé vývojové fáze a části, včetně názvu a jmen postav, pokud samy o sobě splňují pojmové znaky díla, tedy pokud jsou jednotlivé prvky dostatečně individualizované a jedinečné (části díla slovesného, záběry ze seriálu). Každá taková část díla je autorskoprávně chráněna bez ohledu na svůj vztah s dílem jakožto obsahovým a formálním celkem. Pokud by ji někdo bez označení převzal do svého díla, jednalo by se o plagiování.¹⁷⁹

Výše zmíněné pravidlo několikrát zdůraznil i Nejvyšší soud, například v usnesení ze dne 26. srpna 2009, sp. zn. 5 Tdo 815/2009: „K tomu, aby samotné části určitého díla podléhaly režimu autorského zákona, nestačí naplnění charakteristických prvků díla podle § 2 odst. 1 autorského zákona pouze u díla jako celku. Dotčené části díla samy o sobě musí mít tyto vlastnosti také, a to včetně toho, že jde o výsledek tvůrčí činnosti, která odráží nezaměnitelnou osobitost autora.“¹⁸⁰

U částí díla tak můžeme rozlišovat dvojí druh ochrany – tzv. vnitřní, která se vztahuje na části díla včetně názvu a jmen postav jakožto součásti díla, a tzv. ochranu vnější, kdy samotná část splňuje pojmové znaky díla.¹⁸¹ Mezinárodní smlouvy neobsahují ustanovení, která by tuto ochranu částí díla výslovně zmiňovala, nicméně je poskytována implicitně.¹⁸²

V této kapitole je postupně rozebráno, jaké části původního díla mohou být užívány ve fanouškovských dílech a zdali jsou takové prvky považovány za dostatečně individualizované (a tedy chráněné), nebo jsou natolik abstraktní, že se na ně autorskoprávní ochrana nevztahuje.

2.1.1 Námět, umělecké zpracování (umělecký styl)

Námět díla sám o sobě (tzv. holý námět) není autorskoprávně chráněn, což je výslovně řečeno v § 2 odst. 6 AZ: „Dílem podle tohoto zákona není zejména námět díla sám o sobě, denní zpráva nebo jiný údaj sám o sobě, myšlenka, postup, princip, metoda, objev, vědecká teorie, matematický a obdobný vzorec, statistický graf a podobný předmět sám o sobě.“¹⁸³

Námět může čerpat z historie, mytologie, obecných lidských zkušeností apod., sám o sobě však nesplňuje legální pojmové znaky díla. Šalomoun poznamenává, že je častým omylem veřejnosti, že lze chránit myšlenku, zejména geniální. Nikoli myšlenka, ale její tvůrčí vyjádření je předmětem ochrany podle práva autorského (či práv průmyslových). V této souvislosti zmiňuje citát Thomase Jeffersona, který uváděl, že jedinec může výhradně vlastnit myšlenku jen do té doby, dokud si ji nechává pro sebe. Jakmile je již jednou rozšířena, stane se majetkem každého.¹⁸⁴

¹⁷⁹ TELEČ, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon*, str. 40-48.

¹⁸⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 2009, sp. zn. 5 Tdo 815/2009.

¹⁸¹ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 81.

¹⁸² TELEČ, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon*, str. 48.

¹⁸³ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 86-87.

¹⁸⁴ ŠALOMOUN, Michal. *Ochrana názvů, postav a příběhů uměleckých děl*, str. 96.

To potvrdil i Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 28. května 2010, sp. zn. 23 Cdo 1345/2009: „Předmětem autorského práva nemůže být to, co existuje bez ohledu na autorovu tvůrčí činnost, nebo to, co je předem do té míry objektivně determinováno tak, že při splnění určitých podmínek by dvě osoby mohly nezávisle na sobě dospět k témuž výsledku. Myšlenkový obsah není sám o sobě předmětem ochrany, jejím předmětem je výlučně její tvůrčí ztvárnění.“

Již ve středověku bylo zpracování určitého tématu nebo námětu několika umělci běžné, zejména těch s náboženskými motivy.¹⁸⁵

Použití pouhého námětu či myšlenky obsaženého v cizím díle k vytvoření nového díla je tedy volné, není vázáno na souhlas autora, z jehož díla byl námět převzat.¹⁸⁶ Fanouškovská díla však přebírají zpravidla více než pouhý námět.

2.1.2 Žánr

Žánr je označení prvků, které jsou společné pro příslušnou kategorii literárních děl, a Koukal přirovnává literární žánr u literárních děl k uměleckému či architektonickému stylu (slohu) u děl architektonických či děl užitého umění.¹⁸⁷

Použití abstraktních prvků příslušného literárního žánru (typizované postavy, atmosféra, obecné dějové zápletky) není zásahem do autorských práv.¹⁸⁸ Příkladem může být detektivka, pro kterou je typické dějové schéma: zločin, pátrání, objasňování a odhalování. Každá postava má svoji typizovanou roli (detektiv, pachatel, oběť), pro případ je také velmi důležité prostředí. Koukal uvádí, že odehrává-li se detektivka v New Yorku, budou se v ní objevovat honičky v autech, noční kluby, schůzky v Central Parku a gangy v Bronxu, zatímco případ odehrávající se v Los Angeles bude zahrnovat luxusní auta, široké bulváry a zpravidla usmrcení herečky (či jiné známé osobnosti). Detektiv se často nebojí za účelem objasnění zločinu vrhat do nebezpečí, jsou využívány prvky tajemna jako tajné chodby, opuštěné továrny apod. Naopak pro fantasy žánr je typický boj dobra se zlem ve fiktivním světě s prvky magie, fantazijními postavami (čarodějnice, elfové, skřeti) a středověkými místy a postavami (středověká města, rytíři, kejklíři).¹⁸⁹ Ve Spojených státech je tento princip nazýván jako doktrína *scène à faire*.¹⁹⁰

¹⁸⁵ SKŘEJPKOVÁ, Petra. Stručné dějiny autorského práva a práv souvisejících v českých zemích a ve světě. In: SRSTKA, Jiří a kol. *Autorské právo a práva související*, str. 12-13.

¹⁸⁶ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 53.

¹⁸⁷ KOUKAL, Pavel. *Autorské právo, public domain a lidská práva*, str. 232.

¹⁸⁸ *Ibid.*, str. 176.

¹⁸⁹ *Ibid.*, str. 232-233.

¹⁹⁰ KURTZ, L. A. Copyright: the scenes faire doctrine, str. 79-114.

Pokud by takové kombinace tvůrčích prvků byly podrobeny autorskoprávní ochraně, utrpěl by tím rozvoj umělecké tvorby, neboť by průkopník žánru musel udělit souhlas každému dalšímu autorovi, co by podobný příběh chtěl napsat.¹⁹¹

Žánr tedy není autorskoprávně chráněn, ovšem fanouškovská díla (v tomto případě fanfikce) zpravidla užívají více než jen žánr, kdyby to tak bylo, nejednalo by se o fanfikci, ale o vlastní originální dílo.¹⁹²

Je-li pojednáváno o autorskoprávní ochraně žánru a fanouškovských dílech, je vhodné zmínit medializovaný spor známý pod názvem *The Omegaverse Litigation*, díky kterému se autorskoprávní ochrana žánru řešila v mnohých světových médiích. Americká autorka Addison Cain v roce 2016 vydala svůj fantasy-erotický román *Born to Be Bound*, který původně publikovala na internetu jako fanfikci na filmovou sérii *Temný rytíř* a díky kterému se stala relativně známou ve svém žánru. V roce 2018 narazila na Amazonu na román *Myth of Omega* britské autorky Zoey Ellis, který jí v mnoha ohledech připadal jako plagiát jejího díla, a prostřednictvím svého nakladatele podala několik žádostí, aby bylo dílo Zoey Ellis staženo z prodeje, což většina velkých prodejců učinila. Zoey Ellis se ji následně rozhodla žalovat, neboť Addison Cain údajně poškodila její jméno a způsobila jí škodu ve výši 1,25 milionů dolarů. Případem se zabývaly federální soudy v Oklahomě a Virginii. Alexandra Alter, autorka článku publikovaného v *The New York Times*, napsala, že „si lze těžko představit, že dvě autorky nezávisle na sobě napíšíou tak bizarně specifické fantasy scénáře“. Jak se ovšem ukázalo, obě čerpaly z žánru přezdívaného *omegaverse*¹⁹³, specifického pro fanfikce založené na televizním seriálu *Supernatural*, který se rychle rozšířil i do dalších *fandomů*. I tento argument použila Zoey Ellis na svoji obranu, když tvrdila, že sice jsou v jejím příběhu momenty a situace, které se zdají být téměř shodné, ale jsou to prvky, jež lze najít ve stovkách podobných příběhů. Hlavní otázkou pak tedy bylo, zda lze žánr přezdívaný jako *omegaverse* právně chránit, když je natolik běžně používán obrovským množstvím autorů po celém světě; Addison Cain byla pouze první, která ho úspěšně zkomercializovala a snažila se přivlastnit si ho. Její nakladatel nakonec připustil, že se Zoey Ellis žádného zásahu do autorských práv nedopustila, a byl nakonec povinen k náhradě škody, ovšem její soudně priznaná výše není veřejně známa.¹⁹⁴ Sama Zoey Ellis k tomu na svém webu uvedla: „Nikdo nevlastní žánr, a už vůbec ne *omegaverse*.“¹⁹⁵ Tento případ byl mimo jiné

¹⁹¹ KOUKAL, Pavel. *Autorské právo, public domain a lidská práva*, str. 234.

¹⁹² *Ibid.*, str. 176.

¹⁹³ Jedná se o specifický žánr erotické literatury, ve kterém jsou lidé připodobňováni k vlkům.

¹⁹⁴ ALTER, Alexandra. *A Feud in Wolf-Kink Erotica Raises a Deep Legal Question*.

¹⁹⁵ ELISS, Zoey. No one owns a genre, least of all Omegaverse.

významný tím, že se jednalo o jeden z mála medializovaných právních sporů týkajících se fanouškových děl.¹⁹⁶

2.1.3 Postavy

Jsou tři aspekty, které mohou být chráněny u postavy – její jedinečné vykreslení, její jméno a případně též grafické vyobrazení.

U jmen postav, jak již bylo řečeno obecně u částí díla, nauka rozlišuje dvojí typ ochrany – ochranu vnitřní a vnější. Vnitřní ochrana je poskytována jménům a názvům jakožto součástí díla. Vnější ochrana chrání jména a název díla samostatně – je ovšem třeba, aby u nich byly naplněny stejné znaky jako u autorského díla obecně. Lze tak poskytnout ochranu jménům typu „Spejbl“, „Rákosníček“ či „Křemílek“, nikoliv však jménům jako „Jan Novák“.¹⁹⁷ Šalomoun však poznamenává, že i „takové názvy literárních postav vytvořené v literárních dílech, které nemají autorskoprávní individualitu potřebnou pro vznik ochrany autorskoprávní, mohou být podle okolností případu předmětem ochrany podle předpisu práva nekalé soutěže, pokud vykazují určitou míru osobitosti zajišťující dostatečnou rozlišovací způsobilost. Podmínkou této ochrany je nebezpečí zaměnitelnosti s dílem, v němž k vytvoření postavy došlo.“¹⁹⁸

Jednotlivé vlastnosti postav (např. nadprůměrná síla a inteligence), ani jejich souhrn, tvořící obecný typus (jako bohatý protivný stařík, inteligentní a nebojácná bojovnice), není možno autorskoprávně chránit. Ochrana podléhá až v konkrétním tvůrčím zpracování, například v příběhu, který je postaví do takové situace, že jednají velmi specificky. Šalomoun uvádí příklad postavy „britského agenta, který stejně elegantně likviduje padouchy jako miluje krásné ženy“. Takový charakter sám o sobě chránit nelze, ale pokud postavu (v tomto případě Jamese Bonda) dostatečně individualizujeme například prostřednictvím osobitého drinku – martini s vodkou – včetně instrukce „Protřepat, nemíchat!“, detaily obecnou postavu individualizují natolik, že je možné jí ochranu poskytnout.¹⁹⁹

Telec a Tůma souhlasně konstatují, že „samotná postava uměleckého díla abstrahovaná od svého vlastního příběhu a zpodobení může být autorskoprávně chránitelná zcela výjimečně, neboť sama o sobě prakticky neobsahuje prvky jedinečnosti a konkrétnosti. Požadavek umělecké

¹⁹⁶ ALTER, Alexandra. *A Feud in Wolf-Kink Erotica Raises a Deep Legal Question*.

¹⁹⁷ SRSTKA, Jiří. Definice autora a jeho díla. In: SRSTKA, Jiří a kol., *Autorské právo a práva související*, str. 80-81.

¹⁹⁸ ŠALOMOUN, Michal. *Ochrana názvů, postav a příběhů uměleckých děl*, str. 131.

¹⁹⁹ *Ibid.*, str. 123-130. Obdobně *Lewys v. O'Neill*, 49 F.2d 603 (S.D.N.Y. 1931).

Přesto ve Spojených státech byla v případě *Metro-Goldwyn-Mayer, Inc. v. American Honda Motor Co., Inc.* poskytnuta ochrana mnohem širší. Jak konstatuje Schwabach, James Bond je postava, která má mnoho podob na stříbrném plátně, ale též se mění její vývoj a charakter, díky čemuž lze přikládat i význam spekulaci, že James Bond není ve skutečnosti postava, ale krycí jméno přiřazované agentům na určité pozici, které se předává dál, pokud předchůdce jde do důchodu nebo zemře. V daném případě však soud odsoudil reklamu na model auta, ve kterém elegantně oblečený pár jede autem, a díky odklopitelné střeše zlikviduje záporáka, který je sleduje. Schwabach dodává, že odůvodnění soudu je velmi znepokojující, neboť v podstatě přiznávají Jamesi Bondovi celý žánr akčních filmů, kde je v hlavní roli elegantně oblečený bílý muž. (SCHWABACH, Aaron. *Fan Fiction and Copyright*, str. 36-39.)

jedinečnosti pak postava získává až svou vizualizací (zpodoběním) zejména ve formě ilustrace či prostřednictvím výkonného umělce (herce) či zasazením do svého jedinečně ztvárněného příběhu.²⁰⁰

Ve Spojených státech je na postavy kladen požadavek, aby byly dostatečně vykresleny (*sufficiently delineated*), jindy musí dostatečně vytvářet příběh (*constitute the story being told*).²⁰¹ Pak mohou být chráněny i nezávisle na příběhu, ve kterém vystupují.²⁰² Schwabach konstatuje, že tyto testy vlastně po soudcích a porotcích vyžadují, aby se stali literárními kritiky. Že je někdy těžké posoudit, a hlavně vysvětlit, zda je postava chráněna nezávisle na svém díle, demonstruje rozhodnutí amerického soudu ve sporu *Burroughs v. Goldwyn-Mayer Inc.*²⁰³, kde se jednalo o ochraně Tarzana jakožto postavy. Soudce svoje rozhodnutí odůvodnil slovy: „*Je to prostě Tarzan.*“²⁰⁴ Schwabach dodává, že je velmi těžké vysvětlit, co Tarzana odlišuje od ostatních postav, ale když ho vidíme, poznáme ho.²⁰⁵ Hanleyová poznamenává, že postavy je často obtížné charakterizovat, neboť se mohou v průběhu příběhu vyvíjet a aplikování všelijakých testů, s kterými různé soudy přichází, ponechává autory v nevědomosti, zda jsou jejich postavy chráněny či nikoliv.²⁰⁶

Velmi specifický případ pak řešil americký soud v roce 2014 ve věci *Klinger v. Conan Doyle Estate, Ltd.*. Spor se týkal pokračování antologie Leslie Klingera, *A Study in Sherlock: Stories Inspired by the Sherlock Holmes Canon*, která vyšla v roce 2010. Přestože ve většině světa byla v době vydání antologie díla sira Arthura Conana Doylea díly volnými již déle než deset let²⁰⁷, ve Spojených státech se ochrana autorských děl prodloužila předpisem *Copyright Term Extension Act* (1998) na 95 let od jejich prvního publikování, což mělo za následek, že deset nejpozději publikovaných povídek o Sherlocku Holmesovi tam podléhalo autorskoprávní ochraně i v době rozhodování (poslední z nich se pak stala ve Spojených státech součástí *public domain* v roce 2022). Pro publikaci antologie ve Spojených státech byla obstarána licence. Klinger se následně rozhodl napsat pokračování, ovšem nakladatel tentokrát již nechtěl platit za licenci, a Klinger si ji tak měl obstarat sám, což odmítl s poukazem na to, že Sherlock Holmes je již dávno součástí *public domain*, a rozhodl se podat žalobu, aby soud rozhodl, zda je taková licence třeba. Zástupci Conan

²⁰⁰ TELEČ, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon*, str. 46.

²⁰¹ *Warner Bros. Pictures v. Columbia Broadcasting*, 216 F.2d 945 (9th Cir. 1954).

Schwabach uvádí jako příklad srovnání Tarzana a Sama Spadea z Maltézského sokola. Maltézský sokol je dle něj příběh, který táhne děj a atmosféra, Sam Spade není příliš výrazná postava, tudíž nejspíš není „dostatečně vykreslen“. Na opačnou stranu Tarzanovy příběhy jsou o něm – málokdo si pamatuje, o co v příběhu šlo, ale každý si pamatuje postavu. (SCHWABACH, Aaron. *Fan Fiction and Copyright*, str. 29-30.)

²⁰² *Rice v. Fox Broadcasting Co.*, 330 F.3d 1170 (9th Cir. 2003)

²⁰³ *Burroughs v. Metro-Goldwyn-Mayer, Inc.*, 519 F. Supp. 388 (S.D.N.Y. 1981).

²⁰⁴ SCHWABACH, Aaron. *Fan Works and the Law*, str. 414.

²⁰⁵ SCHWABACH, Aaron. *Fan Fiction and Copyright*, str. 28.

²⁰⁶ HANLEY, Kathleen. *Character Copyrightability in Chaos*, str. 1145-1182.

²⁰⁷ SMITH, Jessica L. *Malekos. Sherlock Holmes & the Case of the Contested Copyright*, str. 538.

Doyle Estate před soudem tvrdili, že Sherlock Holmes je komplexní postava, která se v příbězích vyvíjí, přičemž největší vývoj nastává právě v posledních deseti povídkách, a pokud někdo chce Sherlocka Holmese takto zachytit, potřebuje licenci. S tímto názorem se soud ztotožnil pouze částečně – stanovil, že Sherlock Holmes jako postava je součástí *public domain*, ale pokud některé elementy byly přidány až v pozdějších dílech, tak jsou stále chráněné. Příkladem může být vztah Sherlocka Holmese k psům – zatímco ve většině děl je nemá rád, v pozdějších povídkách si je oblíbí, a tento prvek tedy soud označil za stále chráněný. Klinger však chtěl v pokračování své antologie používat pouze prvky ze starších děl, což soud označil za přípustné.²⁰⁸ Na spor bylo navázáno v souvislosti s Netflixovou filmovou adaptací knižní série Nancy Springerové, Enola Holmesová, která vypráví o mladší sestře Sherlocka Holmese. Conan Doyle Estate tentokrát žaloval jak Netflix, tak autorku knižní série a jejího nakladatele na náhradu škody, neboť jak film, tak knihy údajně popisovaly Sherlocka Holmese jako milého člověka, kterým se stal až v posledních desíti povídkách, zatímco v předchozích příbězích byl odtažitý a chladný.²⁰⁹ V tomto případě však došlo k mimosoudnímu vyrovnání.²¹⁰ Lze předpokládat, že podobný přístup by mohl být využitelný i v kontinentálním právu v případě, kdy se doba ochrany počítá od zveřejnění díla.

Podoba kreslené postavy je chráněná, neboť vytvoření další kresby postavy vytváří obdobu původní kresbě a není příliš originální. U postav, které jsou vyjádřené jen textově, je to ovšem složitější.²¹¹

I vzhled textově vyjádřené postavy však může být chráněn, pokud je dostatečně individualizovaný. Německé soudy například poskytly ochranu postavě Pipi Dlouhé punčochy, když maloobchodní řetězec použil ve svojí reklamní kampani dívku s podobným vzezřením (zrzavé vlasy v copech, pestrobarevné šaty, dlouhé štíhlé nohy a barevné punčochy).²¹²

Americké soudy výslovně poskytly ochranu komiksovým a kresleným postavám ve sporu *Walt Disney Productions v. Air Pirates*. „[...] je náročné rozlišitelně vykreslit literární postavu. Jakmile ale autor přidá vizuální zobrazení, tato náročnost je zredukována. Řečeno jinak, zatímco mnoho literárních postav ztělesňují jen něco málo víc než jen nápad, jež nelze chránit, u komiksové postavy, která má fyzické i konceptuální kvality, je pravděpodobnější, že bude obsahovat jedinečné prvky vyjádření. Díky tomu jsou komiksové postavy rozlišitelné od literárních postav...“²¹³ S tímto polemizuje Schwabach, který si klade otázku, zda se počítají ilustrace v knize

²⁰⁸ Klinger v. Conan Doyle Estate, Ltd., 755 F. 3d 496, 497 (7th Cir. 2014).

²⁰⁹ ROBERTSON, Adi. *Arthur Conan Doyle's estate sues Netflix for giving Sherlock Holmes too many feelings*.

²¹⁰ ROBERTSON, Adi. *Netflix and Arthur Conan Doyle's estate agree to dismiss lawsuit over Sherlock Holmes' emotions*. FLOOD, Alison. *Lawsuit over 'warmer' Sherlock depicted in Enola Holmes dismissed*.

²¹¹ SCHWABACH, Aaron. *Fan Fiction and Copyright*, str. 25.

²¹² KOUKAL, Pavel. *Autorské právo, public domain a lidská práva*, str. 238.

²¹³ *Walt Disney Productions v. Air Pirates*, 581 F.2d 751 (9th Cir. 1978). Překlad vlastní.

či na obálce, případně co když je známá komiksová postava popsána jen textově, nikoliv ilustrací?²¹⁴

Tato ochrana byla později ve sporu *Olson v. National Broadcasting Co., Inc.* rozšířena i na postavy vizuálně znázorněné (například živými herci) v televizních seriálech či filmech. Soud konstatoval, že i když je postava v knize velmi detailně popsána, její podoba je na čtenářově představitivost, zatímco jakmile ji ztvární herec, každý ví, jak vypadá.²¹⁵

Telec a Tůma zmiňují, že dle nauky je autor literárního díla oprávněn bránit tomu, aby „výtvarné vyjádření jím literárně vytvořené postavy, které by bylo v rozporu s jeho pojetím, popř. jím sledovanou představou deformovalo nebo jinak znevažovalo, bylo užito společně s jeho literárním dílem ve formě děl spojených (např. ilustrace v knize, komiks)“. Pokud se však jedná o samostatné umělecké dílo, které vyobrazuje postavu popsanou v literárním díle, autor původního díla není oprávněn jakkoliv do umělecké koncepce autora uměleckého díla zasahovat, nezáleží na tom, zda je taková koncepce v rozporu s jeho představou – jedná se o díla na sobě autorskoprávně nezávislá. Ovšem užití takového díla vyžaduje svolení autorů obou děl.²¹⁶

Jak již bylo zmíněno výše, náměty čerpající z historie nejsou autorskoprávně chráněny, což se vztahuje i na postavy. Pokud ovšem jsou v konkrétním zpracování použity zápletky, postavy či rozhovory, které z historie nevycházejí, a jsou tedy fiktivní, jsou chráněny nad rámec historického námětu.²¹⁷

Ve fanficcích často dochází k užití jmen postav, ale jak již bylo řečeno v úvodním výkladu o fanouškovských dílech, postavy se ve fanficcích zpravidla chovají jinak než v původním díle a s ostatními postavami mají jiné vztahy.²¹⁸

Fanarty často zachycují jak komiksově či filmově postavy, tak knižní. Obecně lze konstatovat, že čím více originality bylo do fanartu vloženo, tím lépe – v případě sporu by na tom byl nejspíše lépe tvůrce, který si podobu postavy „vymyslel“ na základě popisu v knize, než ten, který ji pouze „obkreslil“ z filmu.

Cosplaye jsou často tvořeny na základě originálních postav, které jsou rozlišitelné svojí barvou, oblečením nebo osobností, a bezesporu jsou díky tomu chráněny autorským právem. Cosplayer se snaží postavu ztvárnit jako celek, kromě kostýmu pak i její osobnost, superschopnost a jiné charakteristické znaky, které postavu dělají zajímavou či důležitou pro fanoušky, a zajistit tak, že jeho publikum pozná postavu, kterou si zvolil.²¹⁹

²¹⁴ SCHWABACH, Aaron. *Fan Fiction and Copyright*, str. 33.

²¹⁵ *Olson v. National Broadcasting Co., Inc.*, 855 F.2d 1446 (9th Cir. 1988)

²¹⁶ TELEC, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon*, str. 46.

²¹⁷ SCHWABACH, Aaron. *Fan Fiction and Copyright*, str. 45-49.

²¹⁸ *Ibid.*, str. 69.

²¹⁹ MADONIA, Molly Rose. *All's fair in copyright and costumes*, str. 187-189.

2.1.4 Název a vnější úprava díla

U názvu díla je opět nutné zmínit, že podléhá ochraně vnější, pokud název samotný splňuje pojmové znaky díla. Pokud by název byl tvořen jen obecně používanými slovy jako „Bouře“, „Jaro“, „Anorganická chemie“, „Povídky“ či „Právo obchodních korporací“, nelze je autorskoprávně chránit. Na názvy typu „Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války“ či „Ostře sledované vlaky“ by se však už vnější ochrana vztahovala.²²⁰

V této souvislosti je také vhodné vzít v úvahu § 45 AZ, které rozšiřuje autorskoprávní ochranu na názvy či vnější úpravy díla nesplňující znaky autorského díla v případech, kdy hrozí nebezpečí záměny. Toto ustanovení je zvláštní skutkovou podstatou porušení autorského práva a má soutěžněprávní povahu, ale nejde o skutkovou podstatu nekalé soutěže, tudíž současný postih podle práva na ochranu proti nekalé soutěži není vyloučen.²²¹

U fanouškovských děl zpravidla k nebezpečí záměny nedochází, neboť jak již bylo řečeno, fanoušek se ke své „inspiraci“ otevřeně hlásí, a je-li fanouškovské dílo stejného typu jako dílo původní, je kvalitativně zpravidla na mnohem horší úrovni.

2.1.5 Svět, univerzum

Pokud autor vytvořil svět, který je dostatečně individualizovaný, je tento svět chráněn. Z logiky věci je to možné jen u vymyšlených světů.

2.1.6 Děj, zápletka, jednotlivé situace

I zde platí obecné pravidlo, že pokud děj, zápletka či jednotlivé situace jsou dostatečně individualizované, jsou chráněny. V tomto případě již nejčastěji půjde o zpracování díla a výsledkem bude dílo odvozené ve smyslu adaptace, jak již bylo řečeno dříve.

2.1.7 Záběry z audiovizuálního díla

Fanouškovská videa (*fanvids*) mohou být dvojího typu – buď jsou natočeny samotnými fanoušky (záběry z knihy, trailery apod.), nebo jsou to kompilace z již existujících záběrů z jiných audiovizuálních děl. Zatímco první případ můžeme jistě považovat za transformativní a hledět na něj podobně jako na fanfikce, druhý případ je jiný, neboť přímo využívá kusy audiovizuálních děl, které pouze „slepuje“ dohromady, zpravidla ještě s doprovodným autorskoprávně chráněným hudebním doprovodem.²²² Schwabach konstatuje, že taková videa jsou dvojnásobně

²²⁰ TELEČ, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon*, str. 47.

²²¹ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 81-82.

²²² V takovém případě mohou být navíc ohroženy i zájmy autora skladby, který zpravidla nemá nic společného ani s fanouškem, ani s autorem původního díla.

problematická, neboť bez licence přebírají jak záběry, tak hudbu, ale nejsou příliš originální a těžko se tak na ně bude vztahovat nějaká výjimka včetně americké doktríny *fair use*. Obdobně to platí u fanouškovské hudby, která může být kompletně fanouškovým výtvozem, ale zpravidla fanoušek jen napíše slova k již existující autorskoprávně chráněné skladbě.²²³ Se Schwabachem souhlasí i Trombley, jež konstatuje, že ačkoliv je doktrína *fair use* velmi tolerantní, tyto případy nepokryje, i když se domnívá, že v některých případech by měla.²²⁴

2.1.8 Informace o díle, postavách a zápletkách

Další zajímavou otázkou je, zda jsou autorskoprávně chráněny i informace o postavách, zápletkách apod. Není totiž neobvyklé, že fanoušci vytváří svoje vlastní encyklopedie, do kterých sbírají informace z původních děl, u kterých je samo původní dílo citováno. Ačkoliv taková encyklopedie může být těžko konkurencí pro původní dílo, její popularita se odvíjí od původního díla. To je problémem zejména v případě, kdy se ji někdo rozhodne vydat knižně. To se stalo ve Spojených státech, když se Steven Vander Ark rozhodl vydat *Lexikon Harryho Pottera* na základě románů J. K. Rowlingové. Ačkoliv soud konstatoval, že vydání porušuje její práva, zároveň v rozsudku *Warner Bros. Entertainment Inc. v. RDR Books*²²⁵ velmi přesně stanovil, za jakých předpokladů by to bylo v pořádku (zejména uvedení viditelného *disclaimeru*, že lexikon není oficiální, ani schválený autorkou). Lexikon byl následně vydán knižně v souladu se soudním rozhodnutím.²²⁶ Je pravděpodobné, že v zemích s kontinentálním právem by podobné rozhodnutí nepadlo. Přesto i v České republice obdobné neoficiální lexikony vyšly.²²⁷

²²³ SCHWABACH, Aaron. *Fan Fiction and Copyright*, str. 80-85.

²²⁴ TROMBLEY, Sarah. *Visions and Revisions: Fanvids and Fair Use*, str. 647-686.

²²⁵ *Warner Bros. Entertainment Inc. v. RDR Books*, 575 F. Supp. 2d 513 (S.D.N.Y. 2008)

²²⁶ SCHWABACH, Aaron. *Fan Fiction and Copyright*, str. 126-131.

²²⁷ Např. DOWN, Ellie. *Neoficiální průvodce Harry Potterem: fakta a zajímavosti, které musíte znát*.

2.1.9 Volná pokračování

Koukal uvádí, že německé soudy při posuzování pokračujících románů a dalších volných pokračování zaujaly stanovisko, že převzít lze pouze neindividualizované prvky – jinak je to parazitování na původním díle.²²⁸ Příkladem může být román *Lara's Child* od A. Mollina, neoficiální pokračování osudů doktora Živaga a jeho blízkých z románu Borise Pasternaka. V pokračování bylo použito mnoho konkretizovaných tvůrčích prvků a došlo k neoprávněnému zpracování původního díla.²²⁹

Obdobně byl americkým soudem posouzen román *60 Years Later: Coming Through the Rye* od amerického autora s pseudonymem John David California (vlastním jménem Frederick Colting), kterého J. D. Salinger zažaloval kvůli neoprávněnému zpracování jeho díla *Kdo chytá v žitě (The Catcher in the Rye)*.²³⁰ Ačkoliv Colting nepoužil ze Salingerova románu jméno Holden Caulfield, ale využíval oslovení Pan C., soud konstatoval, že se zcela jasně jedná o postavu sedmdesátiletého Holdena Caulfielda, neboť i samotná kniha měla na sobě natištěno, že se jedná „o úžasné pokračování jedné z nejmilovanějších klasik“. Soud dovodil, že užití postavy Holdena Caulfielda nebylo transformativní, a její ztvárnění nelze považovat ani za parodii.²³¹

Z pojmových znaků fanouškovských děl, jak byly vyloženy výše, vyplývá, že jsou používány individualizované chráněné prvky původních autorských děl, a to světy, postavy a další. Přestože fanfikce bere známé prvky příběhů a kombinuje je novými způsoby,²³² nic to nemění na skutečnosti, že užití takových prvků bez souhlasu autora je obecně považováno za neoprávněné.²³³ Obdobně to platí ve větší či menší míře i u ostatních fanouškovských děl, dle prvků, které užívají, jak bylo vyloženo výše.

2.2 Právně předvídané okolnosti, za kterých může autor-fanoušek oprávněně užít chráněné prvky původního díla

Jak bylo uvedeno v předchozí kapitole, většina fanouškovských děl užívá individualizované prvky z původního díla. To však ještě neznamená, že automaticky dochází k zásahům do autorských práv, existují totiž rovnou tři případy, kdy je takové užití přípustné:

²²⁸ KOUKAL, Pavel. *Autorské právo, public domain a lidská práva*, str. 177.

²²⁹ Ibid., str. 242-243.

²³⁰ Salinger v. Colting, 607 F.3d 68 (2d Cir. 2010).

²³¹ SCHWABACH, Aaron. *Fan Fiction and Copyright*, str. 54-57.

²³² SCHWABACH, Aaron. *Fan Works and the Law*, str. 420.

²³³ KOUKAL, Pavel. *Autorské právo, public domain a lidská práva*, str. 175-176.

- a) uplynula doba, po kterou se ochrana původnímu autorskému dílu a jeho částem poskytuje,
- b) byl dán souhlas s užitím takového díla či jeho části,
- c) existuje zákonná výjimka, které užití v daném konkrétním případě připouští.

2.2.1 Uplynutí doby, po kterou se ochrana původnímu dílu poskytuje

Jak již bylo řečeno, osobnostní práva trvají po celou dobu života autora, po smrti autora přetrvává jen právo osobovat si autorství (ani po smrti autora si nikdo nemůže jeho dílo přivlastnit) a právo na užití díla jen způsobem nesnižujícím jeho hodnotu. Koukal podotýká, že poskytování ochrany je v obecném zájmu.²³⁴ Těchto práv se však mohou domáhat jen osoby autorovi blízké, právnická osoba sdružující autory a příslušný kolektivní správce.²³⁵

Majetková práva trvají typicky 70 let od smrti autora, podrobnosti a odchylky stanoví § 27 AZ (např. u děl pseudonymních a anonymních trvají 70 let od prvního oprávněného zveřejnění). Po uplynutí této doby se dílo stává dílem volným (§ 28 AZ) a k jeho užití a jakémukoliv dalšímu nakládání s dílem není zapotřebí souhlasu kohokoliv,²³⁶ ovšem nelze zapomínat na osobnostní práva, která trvají i po smrti autora. V RÚB je minimální doba stanovena na 50 let od smrti autora (u anonymních či pseudonymních 50 let od zveřejnění), v Evropské unii je standardem 70 let.²³⁷

Stanovení doby, po kterou jsou díla chráněna, je kompromisem mezi majetkovými zájmy autora na úplatném užívání díla a veřejným zájmem na užívání cizích výtvorů.²³⁸

Ve Spojených státech se o díle volném říká, že je součástí *public domain* (nutno odlišovat od Peukertovy koncepce *public domain*).²³⁹ Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, ve Spojených státech existuje úprava, která ochranu v některých případech ještě prodlužuje.

Je-li tedy fanouškovské dílo založeno na díle volném (např. na románu *Pýcha a předsudek* od Jane Austenové či dílech Williama Shakespeara), nepředstavuje jeho tvorba a zveřejnění žádný problém.²⁴⁰

Mluvíme-li o plynutí času, je vhodné na tomto místě zmínit ještě jeden speciální případ, a tím jsou výtvoři tradiční lidové kultury.²⁴¹ Díla folklorní jsou vyloučena z autorskoprávní

²³⁴ Ibid., str. 134-135.

²³⁵ SRSTKA, Jiří. Osobnostní práva autora. In: SRSTKA, Jiří a kol., *Autorské právo a práva související*, str. 91.

²³⁶ SRSTKA, Jiří. Doba trvání majetkových práv autora. In: SRSTKA, Jiří a kol., *Autorské právo a práva související*, str. 118.

²³⁷ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 807.

²³⁸ KOUKAL, Pavel. *Autorské právo, public domain a lidská práva*, str. 101.

²³⁹ PRCHAL, Petr. Výjimky a omezení práva autorského, náhradní odměny. In: SRSTKA, Jiří a kol., *Autorské právo a práva související*, str. 141.

²⁴⁰ SCHWABACH, Aaron. *Fan Fiction and Copyright*, str. 8.

²⁴¹ § 3 písm. b) AZ

ochrany, pokud právě jméno autora není obecně známo a nejde o dílo anonymní či pseudonymní. Takové dílo smí být užito volně, ovšem opět pouze způsobem nesnižujícím jeho hodnotu.²⁴²

2.2.2 Souhlas autora

Přestože autor fanouškovského díla používá individualizované prvky z cizího díla a toto dílo ještě není dílem volným, stále nemusí porušovat autorské právo. Jak již bylo dříve zmíněno, pro zásah do osobnostních práv či k užití díla je třeba souhlas autora či nositele práv, který bude mít nejčastěji podobu licence²⁴³ (autorské právo nelze převést s tzv. translativními účinky jako právo vlastnické).²⁴⁴ Naopak ve Spojených státech jsou autorská práva plně převoditelná.

Kromě „individuálního souhlasu“ může také být dán souhlas obecný, třeba prostřednictvím veřejné licence *Creative Commons*, kdy autor výslovně a dobrovolně své dílo poskytne k užití všem.²⁴⁵ Prchal poznamenává, že takový souhlas nezakládá mezi stranami závazek, ale jedná se o okolnost, která vylučuje protiprávní užití autorského díla.²⁴⁶ Holcová však uvádí, že souhlas musí mít dle § 12 odst. 1 AZ podobu smlouvy a udělit oprávnění k výkonu práva dílo užit jednostranným právním jednáním (jako je prohlášení autora či udělení prostého souhlasu) nekoresponduje s platnou právní úpravou, a to ani v případech veřejných licencí (i u nich zákon předpokládá uzavření smlouvy).²⁴⁷ Jedná se tedy o spornou otázku, je však pravděpodobné, že autor, jenž udělil obecný souhlas s užitím díla, nebude svá práva v případě takového užití vymáhat, bez ohledu na to, zda souhlas byl udělen v souladu se zákonem.

U fanouškovských děl zpravidla není dán individuální souhlas, neboť jejich pojmovým znakem je, že jsou neautorizovaná,²⁴⁸ autorizovaná díla zpravidla nezpůsobují žádné právní problémy.²⁴⁹ Autor však může poskytnout souhlas obecný. Někteří autoři tak činí na svých webových stránkách.²⁵⁰

V posledních letech se objevil trend větších filmových studií, která na svoje webové stránky publikují *guidelines* (pokyny) pro tvorbu určitých typů fanouškovských děl a slibují, že pokud je tvůrci při své činnosti dodrží, nebudou proti nim podnikat žádné právní kroky.²⁵¹ Příkladem takových pokynů jsou *Guidelines for Avoiding Objections* pro tvůrce fanouškovských filmů na oficiálním webu Star Treku: „CBS a Paramount Pictures jsou velcí zastánci slušných fanfikcí

²⁴² HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 103.

²⁴³ „Licenční smlouvou poskytuje poskytovatel nabyvateli oprávnění k výkonu práva duševního vlastnictví (licenci) v ujednaném omezeném nebo neomezeném rozsahu a nabyvatel se zavazuje, není-li ujednáno jinak, poskytnout poskytovateli odměnu.“ § 2358 odst. 1 OZ

²⁴⁴ PRCHAL, Petr. *Autorský zákon – předmět úpravy*. In: SRSTKA, Jiří a kol., *Autorské právo a práva související*, str. 56.

²⁴⁵ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 144-145.

²⁴⁶ PRCHAL, Petr. *Autorský zákon – předmět úpravy*. In: SRSTKA, Jiří a kol., *Autorské právo a práva související*, str. 56.

²⁴⁷ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 144-145.

²⁴⁸ SCHWABACH, Aaron. *Fan Works and the Law*, str. 407.

²⁴⁹ SCHWABACH, Aaron. *Fan Fiction and Copyright*, str. 8.

²⁵⁰ Např. Maggie Stiefvater. LIPTON, J.D. *Copyright and the Commercialization of Fanfiction*, str. 429.

²⁵¹ DESPAIN, Kagen. *Fan Films and Fanworks in the Age of Social Media*, str. 337.

a fanouškovské kreativity obecně a chtějí, aby zejména amatérští filmaři předváděli svoji vášeň pro Star Trek. Z tohoto důvodu CBS a Paramount Pictures nebudou vznášet námitky nebo podnikat jakékoliv právní kroky proti produkcím fanoušků Star Treku, pokud jsou neprofesionální a amatérské a budou dodržovat následující pokyny.“ Samotné pokyny jsou pak velmi podrobné a restriktivní. Týkají se dovolené délky filmu, názvu, zobrazovaných předmětů, obsahu, zákazu dílo registrovat a podobně. Filmová studia CBS a Paramount Pictures si vyhradila právo tyto pokyny kdykoliv odvolat či pozměnit a výslovně zdůraznili, že se nejedná o licenci.²⁵² V daném případě jde tedy opět pouze o příslib, že pokud fanoušek bude dané instrukce dodržovat, nebude proti němu podána žaloba, pokud si to tedy studia nerozmyslí. Despain dodává, že ačkoliv fanoušci z těchto pokynů nejsou nadšení, jedná se dle jeho názoru o krok dobrým směrem, a to přestože pokyny nevedou automaticky k férovosti a spravedlnosti – je totiž stále na rozhodnutí studií, proti komu budou postupovat, a mohou některé fanoušky diskriminovat.²⁵³

2.2.3 Zákonná výjimka

Pokud autor fanouškovského díla používá stále chráněné individualizované prvky z cizího díla a nebyl dán souhlas s jejich užitím, zbývá poslední otázka, na kterou je třeba odpovědět – neexistuje výjimka, kdy je zásah do autorského práva přípustný?

Vzhledem k tomu, že u fanouškovských děl dochází k přebírání autorskoprávně chráněných prvků a zároveň bývají často založená na populární kultuře a neautorizovaná, nalezení výjimky je to, co může v případě fanouškovských děl hrát nejvýznamnější roli.²⁵⁴

Úprava zákonných výjimek se v různých zemích liší, přesto se některé výjimky pravidelně vyskytují ve velké většině úprav – jedná se například o výjimku pro citaci, zpravodajské licence a výjimka pro osobní užití. O potřebě těchto výjimek panuje mezinárodní shoda a fungování demokratické a svobodné společnosti si bez nich víceméně nelze představit.²⁵⁵

Český autorský zákon uvádí seznam výjimek a omezení, označovaných také jako volná užití a zákonné licence (oprávnění k užití založená zákonem), kdy je možné ve zvláštních případech užít autorsky chráněné dílo bez zásahu do výlučných autorských práv i bez souhlasu oprávněné osoby. Kdyby nebyly takto stanoveny, muselo by v každém konkrétním případě docházet k poměrování zájmu na právní ochranu autorských děl a veřejného zájmu veřejnosti na přístup k dílu a jeho užití. Tento seznam je uzavřený a vychází z informační směrnice, avšak v každém

²⁵² *Fan Films | Star Trek*. Star Trek (Official Site) [online]. CBS Studios Inc., Paramount Pictures Corporation, and CBS Interactive Inc., Paramount companies. [cit. 18.03.2022]. Dostupné z: <https://intl.startrek.com/fan-films>. Překlad vlastní.

²⁵³ DESPAIN, Kagen. *Fan Films and Fanworks in the Age of Social Media*, str. 370-377.

²⁵⁴ KOUKAL, Pavel. *Autorské právo, public domain a lidská práva*, str. 173-179.

²⁵⁵ PRCHAL, Petr. *Výjimky a omezení práva autorského, náhradní odměny*. In: SRSTKA, Jiří a kol., *Autorské právo a práva související*, str. 132.

členském státě Unie se výjimky trochu odlišují, neboť informační směrnice nestanovila všechny jako povinné.²⁵⁶ Úprava těchto mimosmluvních institutů užití díla je kogentní, nelze ji tedy vyloučit nebo omezit.²⁵⁷ Volná užití a zákonné licence jsou bezúplatné, ovšem v některých případech je stanoveno právo autora na přiměřenou (náhradní) odměnu. Osobnostní práva autorská nejsou dotčena a výjimky a omezení se vztahují pouze na díla zveřejněná (tedy oprávněně zpřístupněná veřejnosti).²⁵⁸

Každá výjimka či omezení musí zároveň splňovat třístupňový test (*three-step test*, někdy též tříkrokový). Ten je upraven v § 29 AZ, čl. 9 RÚB, čl. 13 TRIPS a také v informační směrnici. Jedná se prakticky o konkrétní promítnutí obecného testu proporcionality. Výjimky a omezení lze dle tohoto testu uplatnit jen

- a) ve zvláštních případech stanovených zákonem,
- b) pouze pokud užití díla není v rozporu s běžným způsobem užití díla a
- c) nejsou jím nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autora.²⁵⁹

Tyto podmínky musí být splněny kumulativně.²⁶⁰ Pokud nejsou, jednalo by se o neoprávněné užití díla. Objevují se ovšem názory, že tento test je příliš přísný a v digitální společnosti neproveditelný.²⁶¹

K třístupňovému testu se vyjádřil i Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 3. června 2013, sp. zn. 30 Cdo 3056/2012: „Tzv. tříkrokový test v našem autorském právu představuje nejen výkladové pravidlo, ale působí především jako legální zákaz aplikace jednotlivých skutkových podstat bezesmluvního užití děl na takové konkrétní případy, které by s ním byly v rozporu. A to i tehdy, kdy by jinak konkrétní užití díla formálně spadalo pod rozsah některé ze zákonných licencí. O tzv. tříkrokovém testu tak lze hovořit jako o materiální podmínce bezesmluvního užití díla, a to vedle jednotlivých zákonných skutkových podstat, jež představují podmínku formální, přičemž aby konkrétní nakládání s dílem představovalo užití dovolené, je třeba, aby byly splněny obě tyto podmínky.”

Světově nejrozšířenější výjimkou je bezesporu citace, neboť má svůj základ v čl. 10 RÚB.²⁶² Citace se tradičně dělí na malé (§ 31 písm. a) AZ) a velké (§ 31 písm. b) AZ). Citovat lze z jakéhokoliv díla, nejen textu, ovšem výjimkou jsou počítačové programy a databáze. U každé

²⁵⁶ Ibid., str. 125-131.

²⁵⁷ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 295.

²⁵⁸ Ibid., str. 296-299.

²⁵⁹ PRCHAL, Petr. Výjimky a omezení práva autorského, náhradní odměny. In: SRSTKA, Jiří a kol., *Autorské právo a práva související*, str. 125-131.

²⁶⁰ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 298.

²⁶¹ PRCHAL, Petr. Výjimky a omezení práva autorského, náhradní odměny. In: SRSTKA, Jiří a kol., *Autorské právo a práva související*, str. 125-131.

²⁶² HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 810.

citace musí být uveden autor, název díla a pramen. Malou citací se myslí užití výňatků z děl cizích autorů do díla vlastního, ovšem pouze v odůvodněné míře. Velkou citací je pak užití výňatků z díla nebo drobná celá díla pro účely kritiky, recenze, vědecké a odborné tvorby, pokud je takové užití v souladu s poctivými zvyklostmi a v rozsahu vyžadovaném konkrétním účelem. Mimo to obsahuje AZ v písm. c) také výukovou zákonnou licenci, podle níž lze dílo užít při vyučování pro ilustrační účel nebo při vědeckém výzkumu, jejichž účelem není dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, a nepřesáhne rozsah odpovídající sledovanému účelu.

Ačkoliv je citace významnou výjimkou, odkazem na ni nelze ospravedlnit užití chráněných prvků původního díla v díle fanouškovském, neboť takový způsob, míra i účel užití se odlišuje od toho, jež tato výjimka předpokládá.

Karikatura a parodie upravené v § 38g AZ spočívají ve vytvoření imitace díla původního. Jedná o výjimky v EU dobrovolné²⁶³ a jejich prostřednictvím se realizuje právo na svobodu projevu a tvůrčí návaznosti.²⁶⁴ Oba tyto pojmy jsou autonomními pojmy evropského práva a musí být vykládány na celém území EU jednotně.²⁶⁵

Pojmem parodie se zabýval SDEU v rozsudku z 3. září 2014 ve věci C-201/13: „Podstatné znaky parodie jsou, že evokuje existující dílo a přitom se od něj zřetelně liší a že je komická nebo ironická. Pojem „parodie“ ve smyslu tohoto ustanovení nemusí splňovat podmínky, podle kterých by parodie měla vykazovat původní osobitost jinak než skrze zřetelné odlišnosti od parodovaného původního díla, měla by být racionálně připsatelná jinému autorovi než samotnému autorovi původního díla, měla by se týkat samotného původního díla nebo by měla uvádět zdroj parodovaného díla.“²⁶⁶

Pojmem karikatura SDEU blíže nevymezil. Holcová odkazem na *Slovník spisovného jazyka českého* uvádí, že se jedná o „zkratkovitou kresbu či výtvar slovesný zesměšňující nebo satiricky odsuzující přeháním nápadných znaků“.²⁶⁷

Lipton vysvětluje, že většina fanouškovských děl je rozšířením vize vytvořeného světa původním autorem z perspektivy publika, které původní dílo přijímá velmi pozitivně. Odvozená díla, která původní dílo kritizují nebo negativně komentují, představují zcela odlišný případ.²⁶⁸

²⁶³ PRCHAL, Petr. Výjimky a omezení práva autorského, náhradní odměny. In: SRSTKA, Jiří a kol., *Autorské právo a práva související*, str. 133.

²⁶⁴ *Ibid.* str. 151.

²⁶⁵ „V takovém případě podle ustálené judikatury Soudního dvora platí, že jak z požadavků jednotného použití práva Unie, tak ze zásady rovnosti vyplývá, že znění ustanovení práva Unie, které výslovně neodkazuje na právo členských států za účelem vymezení svého smyslu a dosahu, musí být zpravidla vykládáno autonomním a jednotným způsobem v celé Evropské unii, přičemž tento výklad je třeba nalézt s přihlédnutím ke kontextu tohoto ustanovení a k cíli sledovanému dotčenou právní úpravou.“ Viz bod 32 rozsudku SDEU z 21. října 2010 ve věci C-467/08, *Padawan SL proti Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE)*.

²⁶⁶ Rozsudek SDEU z 3. září 2014 ve věci C-201/13, *Johan Deckmyn a Vrijheidsfonds VZW v. Helena Vandersteen a další*.

²⁶⁷ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 393.

²⁶⁸ LIPTON, J.D. Copyright and the Commercialization of Fanfiction, str. 436.

Z toho lze usuzovat, že ačkoliv se v praxi díla karikují a parodují velmi často, fanouškovská díla to nečiní, tuto výjimku na ně tedy taktéž zpravidla nelze vztáhnout.

Velmi významné je též volné užití upravené v § 30 AZ. Podstatou je užití chráněného díla v soukromí – v rámci domácnosti či v okruhu osob blízkých,²⁶⁹ tedy ne dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu. U volného užití nejde zpravidla o užití „díla“ v pravém slova smyslu, minimálně ne tak, jak jej chápe autorský zákon.²⁷⁰

Fanoušek, který si fanfikci napíše jen pro svoji osobní potřebu a sdílí ji jen s těmi nejbližšími, nejedná v rozporu s autorským zákonem. Jakékoliv jednání nad tento rámec by tak ale posuzováno být mohlo.²⁷¹ Je však namístě upozornit, že úprava volného užití a s ním souvisejících náhradních odměn není povinná, v některých státech EU tedy není zakotvena.²⁷²

Odlíšný přístup k výjimkám z autorskoprávní ochrany představuje americká doktrína *fair use*. Jedná se o otevřenou výjimku. Aby se užití díla mohlo považovat za *fair use*, musí naplňovat znaky uvedené v generální klauzuli.²⁷³

Při rozhodování, zda je užití kryté *fair use*, se musí vzít v úvahu tyto faktory:

- a) účel a charakter užití (komerční či nekomerční),
- b) druh a povaha užitého díla (zda je užití transformativní)²⁷⁴
- c) část užitého díla a jeho význam pro dílo, ve kterém je užito,
- d) dopad, jaký by mělo zveřejnění nového díla pro původní dílo.²⁷⁵

Oproti evropskému modelu je *fair use* flexibilnější, neboť umožňuje soudci posoudit každý případ individuálně. Určení výjimek se tak prakticky přesouvá z rukou zákonodárce do rukou soudců. Nevýhodou je, že dopředu není nikdy jasné, jak bude rozhodnuto.²⁷⁶ Prchal zastává názor, že zavedení podobné otevřené výjimky v kontinentálním systému autorského práva je nevhodné.²⁷⁷ Myška ovšem konstatuje, že právě otevřená výjimka se v rámci rychlého technického vývoje zvládá vypořádávat i se situacemi, které zákon nepředvídal.²⁷⁸

Ve Spojených státech je obecně přijímaný názor, že většina fanfikcí (a potažmo i dalších fanouškovských děl)²⁷⁹ spadá pod *fair use*,²⁸⁰ neboť zahrnuje tvůrčí přepracování, je nekomerční a není substitutem k původnímu dílu.²⁸¹ Je-li u fanouškovského díla zveřejněn *disclaimer*,

²⁶⁹ HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)*, str. 308.

²⁷⁰ *Ibid.*, str. 295.

²⁷¹ *Ibid.*, str. 143.

²⁷² PRCHAL, Petr. Výjimky a omezení práva autorského, náhradní odměny. In: SRSTKA, Jiří a kol., *Autorské právo a práva související*, str. 126.

²⁷³ 17 U.S.C. § 107

²⁷⁴ MADONIA, Molly Rose. All's fair in copyright and costumes, str. 182-183.

²⁷⁵ ŠALOMOUN, Michal. *Ochrana názvů, postav a příběhů uměleckých děl*, s. 75.

²⁷⁶ PRCHAL, Petr. Výjimky a omezení práva autorského, náhradní odměny. In: SRSTKA, Jiří a kol., *Autorské právo a práva související*, str. 131.

²⁷⁷ PRCHAL, Petr. *Limity autorskoprávní ochrany*, str. 170-172.

²⁷⁸ MYŠKA, Matěj. *Výjimky a omezení autorského práva v prostředí digitálních sítí*, str. 184.

²⁷⁹ MADONIA, Molly Rose. All's fair in copyright and costumes, str. 192-193.

²⁸⁰ LIPTON, J.D. Copyright and the Commercialization of Fanfiction, str. 439.

²⁸¹ TUSHNET, Rebecca. Legal Fictions: Copyright, Fan Fiction, and a New Common Law, str. 654.

podporuje to úvahu, že se jedná o *fair use*.²⁸² Nelze to však tvrdit paušálně a je nutné každý případ posuzovat individuálně.²⁸³

Fair use je koncepce využívána pouze ve Spojených státech, v zemích *Commonwealthu* nahrazuje *fair use* doktrína *fair dealing*. Více se podobá unijnímu modelu, neboť se také jedná o uzavřený seznam výjimek.²⁸⁴

2.2.4 Zájem přesahující výjimky – základní lidská práva

Kolize mezi autorským právem a základními lidskými právy (jako svoboda projevu, svoboda jednání) je relativně častá a může představovat obecný korektiv autorskoprávní ochrany. Základní lidská práva tak lze považovat za vnější limity autorského práva.²⁸⁵

S tímto tvrzením souhlasí Koukal, který upozorňuje, že v konkrétním případě musíme posuzovat, zda nemožností dílo užít není nepřiměřeně dotčena obecná svoboda jednání konkrétního autora-fanouška. „Z hlediska poměrování kolidujících zájmů se tak systém výjimek obsažený v autorském zákoně nejeví jako uzavřený, ale otevřený, a to v tom směru, že na základě vážení kolidujících zájmů umožňuje zohlednit i ty situace, na které zákonodárce výslovně nepamatoval.“ V případě fanfikcí (a potažmo fanouškovských děl obecně) by tedy měla být zohledněna svoboda uměleckého projevu²⁸⁶ a obecný zájem společnosti na podpoře kreativní tvorby.²⁸⁷

Lze si tak představit situaci, kdy by v konkrétním případě mohlo být namítáno, že omezování fanouškovské tvorby je v rozporu se základními lidskými právy.

Shrnutí

Autor fanouškovského díla zpravidla užívá individualizované prvky chráněné autorským právem, ať už jsou to postavy, světy či zápletky. Pokud nebyl dán individuální ani obecný souhlas s jejich užitím či zpracováním a neuplynula doba, po kterou se původnímu dílu autorskoprávní ochrana poskytuje, případně nejedná-li se o volné užití, zasahuje autor fanouškovského díla zpravidla do autorského práva, zejména do práva na integritu díla a práva dílo užít. V kontinentálním právním systému neexistuje zákonná výjimka, která by takové užití ospravedlnila, ve Spojených státech však bude většina fanouškovských děl považována za *fair use*.

²⁸² Ibid., s. 654.

²⁸³ FIESLER, Casey, FEUSTON, Jessica, BRUCKMAN, Amy. Understanding Copyright Law in Online Creative Communities, str. 117.

²⁸⁴ SEMBER, Brette. *Understanding the Difference Between Fair Use and Fair Dealing*.

²⁸⁵ PRCHAL, Petr. Výjimky a omezení práva autorského, náhradní odměny. In: SRSTKA, Jiří a kol., *Autorské právo a práva související*, str. 129-130.

²⁸⁶ Čl. 17 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

²⁸⁷ KOUKAL, Pavel. *Autorské právo, public domain a lidská práva*, str. 178-179.

Každé fanouškovské dílo je ovšem nutné posuzovat individuálně, což vede k nejistotě autora-fanouška ohledně zásahu do autorských práv.

3. Nesoulad mezi pojetím fanouškovských děl *de lege lata* a *de lege ferenda*

Jak již bylo řečeno, nelze obecně konstatovat, že všechna fanouškovská díla zasahují do autorských práv; každý případ je nutné posoudit individuálně, přičemž samotné posouzení může být obtížné. Jak ovšem tato úprava funguje v praxi a považují ji osoby, kterých se týká, za vhodnou a spravedlivou?

3.1 Nejednotný postoj autorů a právní nejistota tvůrců způsobená komplikovanou právní úpravou

Je-li položena otázka, zda je právní úprava vhodně a spravedlivě nastavena, tedy zda je správně nastaven poměr mezi ochranou autorských práv a obecnou svobodou jednání, je nutné nejdříve zjistit, čí zájmy reguluje a „upřednostňuje“. V daném případě jsou to, podobně jako Koukal zmiňuje u metody poměřování kolidujících zájmů²⁸⁸: (i) zájmy autora, (ii) zájmy prostředníků (vydavatelů, producentů), (iii) zájmy uživatelů (v daném případě autorů-fanoušků) a (iv) zájmy společnosti.²⁸⁹

Na straně autorů jsou kromě zájmů majetkových i zájmy nemajetkové.²⁹⁰ Lze předpokládat, že vzhledem k nekomerčnímu charakteru fanouškovských děl budou právě ony převažovat.

Mezi známými autory, jejichž názory jsou ve společnosti a v médiích nejvíce slyšet, se nachází jak příznivci, tak zapřisáhlí odpůrci. Nejčastější kritickou připomínkou je, že se jedná o dílo neoriginální a podřadné, neboť „parazituje“ na výtvorech někoho jiného.²⁹¹

Dále je třeba zohlednit zájmy prostředníků, jako jsou nakladatelství, filmová studia a další nabyvatelé licence. Jejich zájmy jsou čistě majetkové.²⁹² Výjimečně publikují na svých webových stránkách pokyny, ve kterých stanovují pravidla pro určitý typ fanouškovské tvorby, a slibují, že proti tvůrcům nebudou podnikat žádné právní kroky, pokud jejich pravidla budou respektována.²⁹³

²⁸⁸ „Kolize právem chráněných zájmů se promítají do toho, jak má být určitý autorskoprávní institut nastaven (kolize *de lege ferenda*). Kromě toho také určují, jak má být právní úprava aplikována (kolize *de lege lata*). V oblasti obecného fondu (*public domain*) mají právem chráněné zájmy vliv například na stanovení předmětu ochrany (co je a co není chráněno), délku doby trvání autorských práv (osobnostních, majetkových) nebo rozsah autorskoprávní ochrany (úprava výjimek).“ (KOUKAL, Pavel. *Autorské právo, public domain a lidská práva*, str. 167.)

²⁸⁹ KOUKAL, Pavel. *Autorské právo, public domain a lidská práva*, str. 152-156.

²⁹⁰ *Ibid.*, str. 155-159.

²⁹¹ S tímto postojem se v případě fanfikcí ztotožňuje například Georgie R. R. Martin, autor populární knižní série *Píseň ohně a ledu* (na jejímž základě byla natočena seriálová adaptace *Hra o trůny*), který tvrdí, že použít cizí svět neznačí nic jiného než lenost. (ABBASOVÁ, Veronika. *Fanfikce: ženská literatura nového věku*, str. 11.) Orson Scott Card přirovnává napsání fanfikce k násilnému obsazení domu jeho rodiny, neboť věří, že jak jeho dům, tak jeho příběhy jsou dědictvím jeho dětí. (*Ibid.*, str. 13.) Existují ovšem i autoři, kteří fanfikce respektují, pokud jsou publikovány pouze prostřednictvím internetu a nevytváří zisk – takto k fanfikcím přistupuje J. K. Rowlingová (autorka *Harryho Pottera*) (KOUKAL, Pavel. *Autorské právo, public domain a lidská práva*, str. 173.), nebo třeba Maggie Stiefvaterová (LIPTON, J.D. *Copyright and the Commercialization of Fanfiction*, str. 429.). Jsou naopak autoři, kteří fanouškovská díla podporují, a dokonce se k jejich tvorbě i sami hrdě hlásí, jako například Andy Weir (autor *Martana*), který v předmluvě ke svému komiksu *Mezi světy píše*: „Než jsem začal psát a našel si mezeru na trhu hard SF, psal jsem hodně fanfiction, [...] Teda – fanfiction píšu doteď. Je to fakt zábava!“ (ANDERSON, Sarah, WEIR, Andy. *Mezi světy*, str. 1.)

²⁹² KOUKAL, Pavel. *Autorské právo, public domain a lidská práva*, str. 159-162.

²⁹³ Viz 2.2.2.

Často jsou to právě nositelé práv odlišní od autora, kteří bojují s fanouškovskou tvorbou nejvíce, neboť se obávají, že pro ně představují ekonomickou hrozbu, a výjimečně se pouští i do sporů.

Příkladem takového sporu, jenž byl silně medializovaný, je spor označovaný jako *Potter War*. Knižní série *Harry Potter* se krátce po své publikaci stala hitem a vzniklo spoustu fanouškovských stránek. Ty existovaly zpravidla bez povšimnutí až do doby, kdy filmová společnost *Warner Bros. Entertainment Inc.* koupila práva k filmovému zpracování *Harryho Pottera* a následně začala obesílat správce těchto fanouškovských webů s tím, že mají přestat se svojí činností. Heather Laverová, teenagerka z Virginie, tehdy na svém webu *The Daily Prophet* (Denní věštec) začala iniciativu nazývanou *Defense Against the Dark Arts* (Obrana proti černé magii). Z celé akce byl velký mediální poprask, který nakonec skončil tak, že společnost *Warner Bros.* odstoupila od svého požadavku na odstranění většiny takových webů.²⁹⁴

McKay konstatuje, že tento případ demonstruje typický vývoj situace, kdy nositelé práv bojují s fanoušky – ačkoliv spor mohou právně vyhrát, poškození „dobrých vztahů“ způsobí mnohem větší ztrátu než pár neoprávněných zásahů do autorských práv. Proto většina autorů a nositelů práv „odvrací zrak“ a fanouškovské výtvořky toleruje, McKay ovšem uvádí, že je dobré mít na paměti, že stále mají možnost si to kdykoliv rozmyslet a požadovat jejich odstranění.²⁹⁵

S tím souhlasí Schwabach, který tvrdí, že autorské právo je, až na opravdu jedinečné případy, příliš destruktivní zbraní na to, aby se používalo ve sporech mezi autory, nositeli práv a fanoušky.²⁹⁶ Málokdy totiž fanouškovská díla způsobují ekonomickou škodu, ovšem jejich zákaz nebo potlačování může vážně poškodit reputaci autora a jeho vztah s fanoušky, což způsobí větší ztráty na prodejích původního díla, než může potenciálně vynést vítězství u soudu. Dále uvádí, že přestože ve Spojených státech nelze paušálně zakázat fanfikce a další fanouškovská díla, mnoho stránek, které zveřejnění takových děl umožňuje, respektuje negativní postoj autorů a preventivně díla založená na původních dílech takových autorů maže, aby se vyhnuly sporům. Tím však autor přichází o sílu fanoušků, která ovšem může velmi přispět k prodejnosti původního díla.²⁹⁷

Lipton konstatuje, že v mnoha případech, pokud má autor či nositel práv výhrady k fanouškovskému dílu, postačí poslat zprávu a fanoušek ho dobrovolně odstraní.²⁹⁸ Lze se tedy domnívat, že pokud si autor nebo nositel práv stěžuje, ve většině případů se spor vyřeší

²⁹⁴ MCKAY, Patrick. *Culture of the Future: Adapting Copyright Law to Accommodate Fan-Made Derivative Works in the Twenty-First Century*, str. 128-131.

²⁹⁵ *Ibid.*, s. 131-132.

²⁹⁶ SCHWABACH, Aaron. *Fan Works and the Law*, str. 424. Schwabach též konstatuje, že to ovšem nevyklučuje případy, kdy se „krachující, sebedestruktivní nebo zlomyslný nositel práv“ rozhodne žalovat teenagery za zveřejnění fanouškovských děl na internetu. Odkazuje přitom na skupinu žalob proti nezletilým od Recording Industry Association of America (RIAA). (SCHWABACH, Aaron. *Fan Fiction and Copyright*, str. 15.)

²⁹⁷ SCHWABACH, Aaron. *Fan Works and the Law*, str. 406.

²⁹⁸ LIPTON, J.D. *Copyright and the Commercialization of Fanfiction*, str. 447-448.

mimosoudně a bez nějakého většího mediálního doprovodu – autor fanouškovského díla nejspíše nebude chtít do konfliktu se svým oblíbeným autorem vstupovat.

Podobně jako *Potter War* probíhaly i spory ohledně fanouškovských filmů *Voldemort: Origins of the Heir (Harry Potter)* v roce 2018 a *Shards of the Past (Star Wars)* v roce 2019.²⁹⁹

Zájmem fanoušků pak bezesporu je, aby mohli fanouškovská díla tvořit a sdílet s ostatními bez rizika, že za to budou nějak sankcionováni.

Wattles poukazuje na skutečnost, že může-li člověk ve společnosti svobodně vyjadřovat své názory na politickou situaci, nevidí důvod, proč by fanoušci nemohli tvořit fanouškovská díla, která nejsou ničím jiným než veřejným vyznáním lásky autorovi původního díla či postavě. Fanouškovská aktivita dle něj vytváří dokonalý ekosystém – autoři chtějí mít fanoušky, kteří ukazují lásku k jejich dílům, a zároveň jsou skvělými zákazníky.³⁰⁰ Schwabach konstatuje, že v některých případech jsou fanoušci vskutku jedinými zákazníky, zejména u některých specifitějších žánrů.³⁰¹

Koukal tvrdí, že fanouškovská díla podporují vlastní uměleckou tvorbu mladých autorů, která nepředstavuje ekonomický substitut vůči dílu původnímu. Navíc fanouškovská tvorba je formou reflexe původních děl, která s sebou nese ochranu svobody uměleckého projevu dle čl. 17 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.³⁰² Tushnet zastává názor, že fanouškovská tvorba si zaslouží ochranu, neboť přináší čtenářům a fanouškům-autorům radost a umožňuje jim angažovat se při vytváření kultury bez toho, aniž by poškozovali oprávněné osoby.³⁰³ Lama dodává, že fanfikce jsou ve skutečnosti nástrojem ke zkoumání publika a jejich názoru na originální příběhy.³⁰⁴

Při poměrování zájmu autorů a zájmu fanoušků musíme vzít také v potaz, zda náhodou fanouškovská díla neprospívají oběma stranám. Schwabach upozorňuje na to, že *fandom* (v rámci kterého jsou fanouškovská díla tvořena) je nejsilnějším marketingovým nástrojem, jaký autor původního díla může mít.³⁰⁵ Členové *fandomu* sice tvoří potenciálně nelegální fanfikce (a jiná fanouškovská díla), ovšem nekončí u koupi původního díla či jejího vypůjčení – utrácejí velké množství peněz za sběratelské edice knížek, vstupenky do kina a především za „suvenýry“ s motivy svého oblíbeného díla (tzv. *merchandise*).³⁰⁶

²⁹⁹ DESPAIN, Kagen. Fan Films and Fanworks in the Age of Social Media, str. 359-371.

³⁰⁰ DeviantArt Conventions: Fan Art Law at Comic-Con (SDCC 2012). In: Youtube [online]. 10.09.2012 [cit. 12.2.2020]. Dostupné z: <https://youtu.be/xKBsTUjd910>. Kanál uživatele DeviantArt.com.

³⁰¹ SCHWABACH, Aaron. *Fan Fiction and Copyright*, str. 1.

³⁰² KOUKAL, Pavel. *Autorské právo, public domain a lidská práva*, str. 176.

³⁰³ TUSHNET, Rebecca. *Legal Fictions: Copyright, Fan Fiction, and a New Common Law*, str. 654.

³⁰⁴ LAMA, Mariana. *Una red social en el espacio de la ficción*, str. 14.

³⁰⁵ SCHWABACH, Aaron. *Fan Fiction and Copyright*, str. 7.

³⁰⁶ *Ibid.*, str. 16.

Fanfikce pak též mohou fanouškům poskytnout „úlevu“, pokud se jim nelíbí např. oficiální zakončení díla, neboť si mohou napsat své vlastní. Podle Schwabacha takové fanfikce mohou prohloubit vztah fanouška k původnímu dílu, neboť mu nabízí únik od nevídaných aspektů originálu.³⁰⁷ Oberc navíc uvádí, že se často stává, že fanoušek určitého díla je zároveň i fanouškem díla jiného – a typicky třeba tvoří fanfikce inspirované více díly. Pokud někdo má v oblibě fanfikce určitého fanouška, je možné, že prostřednictvím toho najde cestu k jinému, stejným fanouškem zbožňovanému dílu.³⁰⁸

Že fanarty a další fanouškovská díla prodávají, neuniklo v poslední době ani mnohým nakladatelstvím a dalším podnikatelům. V České republice k propagaci knih pro mládež je používána například společnost Albatros Media a.s., která často v rámci předprodeje knih nabízí k objednávce záložku či pohled s fanartem, případně jsou fanarty ke stažení dostupné na webu jako plakát, tapeta či záložka pro nekomerční užití.³⁰⁹ Videá s cosplayery jsou pak Albatros Media využívána jako propagace určitého titulu.³¹⁰ Fotografie s cosplayery využívá také síť knihkupectví Luxor. Je ovšem na pováženou, zda se taková díla vytvořená k marketingovým účelům na objednávku dají ještě považovat za fanouškovská díla, i když nám bezesporu demonstrují, že fanouškovská díla prodávají.

Podrobněji o ekonomické síle fanouškovských děl viz LANTAGNE, S. M. *Sherlock Holmes and the Case of the Lucrative Fandom: Recognizing the Economic Power of Fanworks and Reimagining Fair Use in Copyright*, str. 279-282.

Od oficiálního prodeje předmětů s motivy díla je třeba odlišovat tzv. neoficiální merchandising, kdy dochází k užití jmen postav či názvu cizího díla za účelem zvýšení prodejnosti určitého předmětu. Příkladem může být prodej knižních svíček či knižních náramků bez licence, kdy kupující má pocit, že si pořídil něco tematického ke svému oblíbenému dílu, ačkoliv se jedná o předmět, který s původním dílem nic společného nemá. V takovém případě by výrobce takových předmětů byl jistě soutěžitelem a kromě autorskoprávní ochrany by se nabízelo použití i ustanovení nekalosoutěžní. Takové počiny však ani nelze označovat za fanouškovskou tvorbu a jejich výroba má čistě ziskové motivy.

³⁰⁷ SCHWABACH, Aaron. *Fan Fiction and Copyright*, str. 16-18.

³⁰⁸ OBERC, Agnieszka. *I Write. You Write. They Write*, str. 64.

³⁰⁹ Všechny fanarty jsou ke stažení na webu humbook.cz (Humbook je obchodní značka propagující knihy pro mládež vydané Albatros Media a.s.). K 23.8.2022 jsou dostupné fanarty ke knihám: *Nikdynoc* (Jay Kristoff), *Renegátí* (Marissa Meyerová), knižní sérii *Akta Illuminae* (Amie Kaufmanová, Jay Kristoff), *Zlodějský tanec* (Mary E. Pearson), *Město duší* (Martina Čekalová), *Zjizvený král* (Leigh Bardugová), *Krvavý lístek* (Crystal Smithová), *Prokletý rok* (Kim Liggettová), *Holubice a had* (Shelby Mahurinová), *Zaslíbená* (Kiera Cassová), *Balada o ptácích a hadech* (Suzanne Collinsová), *Devátý spolek* (Leigh Bardugová), *Půlměsíční město* (Sarah J. Maasová), *MLčící fontány* (Ruta Sepetysová), *Ranhojička* (Lynette Noniová), *Naše zakázané vášně* (Chloe Gongová). Autorkou všech fanartů je Dory Čížková.

³¹⁰ Pro Albatros Media vytváří propagační cosplayová videa jedna z nejznámějších českých cosplayerek Tessa Carter (vlastním jménem Terezie Zajíčková). Videá jsou k 20.8.2022 dostupná na Instagramovém a TikTokovém účtu @humbook.

knihkupectvi_luxor Každá správná Wonder Woman čte Luxor magazin! 😊
Ale jaké by si vybrala knihy? Co myslíte? Probudíte v sobě superhrdinu. Zajděte si k nám do knihkupectví pro slevu 30% na vybrané komiksy. A udělejte si radost, třeba i novým číslem Luxor magazinů.
@dynamicduo.cosplay #knihkupectvi #luxor #luxor.cz #knihy #luxormagazin #knihy #knihomol #knizninovinky #wonderwoman #reading #books #komiks #costplay

Obr. 6 – Instagramový příspěvek knihkupectví Luxor ze dne 10.4.2022³¹¹

Trochu jiný případ pak představují situace, kdy se autor-fanoušek rozhodne vstoupit na trh a svá díla přímo zpeněžit, což dříve či později nejspíše napadne každého úspěšného tvůrce. Toto se často děje u fanfikcí – autor se na internetu natolik proslaví, že vydat příběh knižně se nabízí jako způsob, jak na díle vydělat. Žádný nakladatel však nejspíše fanfikci nebude chtít vydat, neboť si je vědom rizik spojených s publikací díla, jež (minimálně potenciálně) porušuje autorské právo. V praxi je tak časté, že pokud je fanfikce dostatečně originální, dochází k odstranění dostatečně individualizovaných prvků, které jsou autorským právem chráněné, typicky ke změně jmen postav, případně úpravy prostředí, ve kterém se příběh odehrává.³¹² Tento proces se nazývá sloupení sériového čísla (též setření čárového kódu).³¹³ Následně je fanfikce publikována jako dílo originální.³¹⁴ To je případ trilogie *Padesát odstínů šedi* britské autorky E. L. James, která byla před knižním vydáním dostupná na internetu jako fanfikce na sérii *Stmívání* od americké spisovatelky S. Meyerové³¹⁵, nebo série *Nástroje smrti* od Cassandry Clareové, která při psaní série vycházela ze svojí fanfikce na *Harryho Pottera* od J. K. Rowlingové.³¹⁶

V těchto případech lze jistě usuzovat, že nová autorská díla představují ekonomickou hrozbu pro dílo původní, avšak není v současnosti znám žádný spor, kdy by autor původního díla žaloval

³¹¹ [Každá správná Wonder Woman čte Luxor magazin!] In: Instagram knihkupectví Luxor [online]. Zveřejněno 10.4.2022. [cit. 12.4.2022]. Dostupné z <https://www.instagram.com/p/CcLcTf7qSYf/> Autor fotografie neuveden.

³¹² LIPTON, J.D. Copyright and the Commercialization of Fanfiction, str. 453-457.

³¹³ ABBASOVÁ, Veronika. *Fanfikce: ženská literatura nového věku*, str. 31.

³¹⁴ *Ibid.*, str. 12.

³¹⁵ LIPTON, J.D. Copyright and the Commercialization of Fanfiction, str. 429.

³¹⁶ LIPTON, J.D. Copyright, Plagiarism, and Emerging Norms in Digital Publishing, str. 614-616.

autora nového, původně fanouškovského díla. Je to však nejspíše jen otázka času, neboť díla se sloupnutým čarovým kódem se často prodávající tak dobře především díky tomu, že je známo, že se jedná o původní fanfikci na určité populární dílo.³¹⁷

Odlišnou možnost komercializace fanfikce nabízela v letech 2014 až 2018 online platforma *Kindle Worlds*, provozována *Amazonem*, která umožňovala legální publikaci a prodej fanfíkcí založených na určitých licencovaných dílech.³¹⁸

Nutno ovšem konstatovat, že ani samotní členové *fandomu* nemají v oblibě autory, kteří se svoji fanfikci pokouší zpeněžit, neboť jak konstatuje Despaigne, fanoušek tím porušuje zvyky vytvořené normy fanouškovské komunity, jež jsou sice nevyhnutelné, ale ve *fandomu* respektovány.³¹⁹

Je-li pojednáváno o komercializaci fanouškovských děl, je nutné zmínit, že poskytovatelé webových platforem, na které jsou fanouškovská díla nahrávána, mohou na svoje stránky umisťovat reklamy.³²⁰ Webové stránky specializující se na fanouškovská díla tak zpravidla nečiní,³²¹ takže toto téma je aktuální především u větších sociálních sítí, kam je nahráváno velké množství všelijakého obsahu a fanouškovská díla tak tvoří jen část.

Obecně však lze konstatovat, že většina fanouškovské tvorby zůstává na své nekomerční úrovni a je vytvářena a sdílena jen pro radost fanouška a obohacení komunity, jak bylo zmiňováno v první části této práce, a zpeněžování je spíše výjimkou a „excesem“ z obvyklé praxe.

Mnoho dalších odborníků na problematiku zastává názor, že vzhledem k této skutečnosti by fanouškovská díla měla být obecně legální, kryta svobodou slova a uměleckého projevu a amatérským tvůrcům by při nekomerčním užití měla být poskytnuta ochrana.³²² S tím souhlasí i Koukal, který říká, že autorské právo by fanouškovské tvorbě nemělo principálně bránit.³²³

³¹⁷ LIPTON, J.D. Copyright and the Commercialization of Fanfiction, str. 453-457.

Žaloba se nabízela v případě *Padesáti odstínů šedi*, neboť většina textu zůstala shodná s původní fanfikcí na *Stmívání*, žádná ovšem nebyla podána. (Ibid., str. 429.) Sama autorka *Stmívání*, S. Meyerová, se ke vztahu svých knih a *Padesáti odstínů šedi* vyjádřila v rozhovoru pro magazín TIME: „Jsem ráda, že se E. L. James daří. Sice bych si přála, aby ty peprnější scény nebyly napsány v souvislosti se *Stmíváním*, protože já o tom takto nepřemýšlím, ale mým knihám to neublíží. *Stmívání* je vlastní oddělený příběh, takže za mě je to v pořádku.“ (*10 Questions for Stephanie Meyer*.) Otázkou však zůstává, zda i další autoři k tomu budou přistupovat takto.

³¹⁸ Tushnet označila *Kindle Worlds* za omezující a kontrolující entitu, která u tvůrců vyvolávala spíše pobavení, neboť koncipovala fanfikci nikoliv jako radost, ale jako práci. To byl dle Tushnet také důvod, proč tato platforma musela ve své snaze zpeněžit fanfikci selhat. (CLARK, Travis. *Authors describe losing thousands of dollars in monthly income when Amazon quietly shut down its fan-fiction service — and how they bounced back*.) S *Kindle Worlds* souvisí i poněkud kuriózní případ americké spisovatelky L. J. Smith, autorky populární série *Upíří deníky*. Svě knihy psala jako zaměstnanec společnosti *Alloy Entertainment, LLC*, ovšem po 7 knihách ji nahradili tzv. *ghost writerem*. Neboť autorská práva na sérii nikdy nevlastnila, přišla tak o možnost vydělávat na vlastním díle. Díky platformě *Kindle Worlds* mohla ve své tvorbě pokračovat, neboť svoje příběhy ze stejného světa publikovala jako fanfikci. (LIPTON, J.D. Copyright and the Commercialization of Fanfiction, str. 427.) Tato situace není ve Spojených státech kvůli možnosti převést autorství na jiného vůbec vzácná. Podobně dopadly romány o Nancy Drew od spisovatelky Mildred Wirt, která se vzdala jak práva na postavu, tak na pseudonym Carolyn Keene, nebo tvůrci Supermana. (SCHWABACH, Aaron. *Fan Fiction and Copyright*, str. 31.)

³¹⁹ DESPAINE, Kagen. Fan Films and Fanworks in the Age of Social Media, str. 351.

³²⁰ KOUKAL, Pavel. *Autorské právo, public domain a lidská práva*, str. 175.

³²¹ K 20.8.2022 nejsou reklamy ani na *Archive of Our Own.org*, ani na *Fanfiction.net*, což jsou jedny z nejznámějších stránek zaměřených na fanouškovská díla.

³²² MCKAY, Patrick. Culture of the Future: Adapting Copyright Law to Accommodate Fan-Made Derivative Works in the Twenty-First Century, str. 119.

³²³ KOUKAL, Pavel. *Autorské právo, public domain a lidská práva*, str. 179.

Pokud by se takový případ dostal k soudu, měl by soudce podle Koukala „brát do úvahy nejen to, že dochází ke zpracování původního díla bez souhlasu jeho autora, ale také by měl posoudit, zda zájmy konkrétního tvůrce-uživatele (*prosumera*) nepřevažují nad majetkovými, případně nemajetkovými zájmy autora původního díla. Zda tedy hrozí, že se šířením fanouškovského zpracování sníží prodeje díla původního, případně zda zde jsou jiné důvody, pro které bychom měli zájmy autora upřednostnit (například je známo, že autor je vyznavačem určitého světonázoru či politického přesvědčení, přičemž fanouškovské dílo vyvolává dojem, jako by autor přešel na ideově opačnou stranu).“³²⁴

Jak již bylo opakovaně řečeno, právní úprava vztahující se na fanouškovská díla je velmi komplikovaná a každý jednotlivý případ musí být posuzován individuálně. Vzhledem k tomu, že neexistuje jednoduchá odpověď ano či ne na otázku, zda tedy fanoušek nějak „zasahuje“ do výlučného práva autora, obě strany si to vykládají po svém, což vede k nejednotné praxi. Zatímco někteří autoři a nositelé práv fanouškovskou tvorbu podporují či respektují, jiní ji otevřeně nenávidí a podnikají proti fanouškům vlastní „křížové výpravy“. To má za důsledek absenci právní jistoty u tvůrců, která je nežádoucí, a částečně bývá i zneužívána tolerance autorů a nositelů práv při komercializaci fanouškovských děl. Z toho všeho můžeme dovodit, že současná právní úprava není ideální.

³²⁴ Ibid., str. 173-179.

3.2 Absence nutnosti kompromisu při hledání vhodné právní úpravy

Současná právní úprava sice není ideální, existuje ovšem lepší řešení, nebo je současná právní úprava nejlepší z možných?

Aby bylo možné na tuto otázku odpovědět, bylo nutné zjistit, jak současnou právní úpravu hodnotí jednak veřejnost (konzumenti a tvůrci fanouškovských děl), tak autoři děl původních, na jejichž základě jsou fanouškovská díla tvořena. Za tímto účelem byly vytvořeny dva dotazníky, jeden pro veřejnost a druhý pro autory, v nichž byly představeny tři modelové situace a připojeny relevantní otázky na právní úpravu fanouškových děl *de lege lata* a *de lege ferenda*. Cílem bylo zjistit, jaké právo dle respondentů je a jakou právní úpravu by považovali za správnou a spravedlivou, díky čemuž je možné vyhodnotit, zda je současná právní úprava ve shodě s představou respondentů o vhodné právní úpravě, a případně navrhnout její změnu.

Jelikož existuje obrovské množství děl, na jejichž základě jsou tvořena fanouškovská díla, pro účely dotazníku byl okruh respondentů zúžen pouze na české autory děl literárních,³²⁵ jejichž díla jsou určena pro věkovou kategorii, jež fanouškovská díla nejčastěji tvoří, tedy mládež a mladé dospělé,³²⁶ a veřejnost oslovována prostřednictvím českých profilů na sociálních sítích, které svým obsahem cílí právě na mladé čtenáře.

Ačkoliv vzhledem k omezené skupině respondentů vyžaduje problematika další zkoumání, již na základě jejich odpovědí lze vyvozovat určité tendence a konstatovat, že diskuze nad právní úpravou fanouškovských děl je namístě.

3.2.1 Dotazník pro veřejnost

Dotazník pro veřejnost začínal otázkou, zda je respondent obeznámen s pojmy fanfikce, fanart a cosplay. Pokud nebyl, byly mu pojmy vysvětleny jak teoreticky, tak na příkladech. Následně byly respondentům předloženy tři modelové situace, k nimž byly připojeny otázky na jejich názor, a na závěr dotazníku byl zjišťován vztah respondenta k fanouškovské tvorbě (zda ji konzumuje, zda fanouškovská díla sám tvoří) a byl dotázán na základní informace o sobě (pohlaví, věk, případně dosažené vzdělání). Zobrazení některých otázek bylo závislé na předchozích odpovědích a ne každému respondentovi se tak zobrazily všechny.³²⁷ Kompletní text dotazníku je součástí Přílohy č. 1.

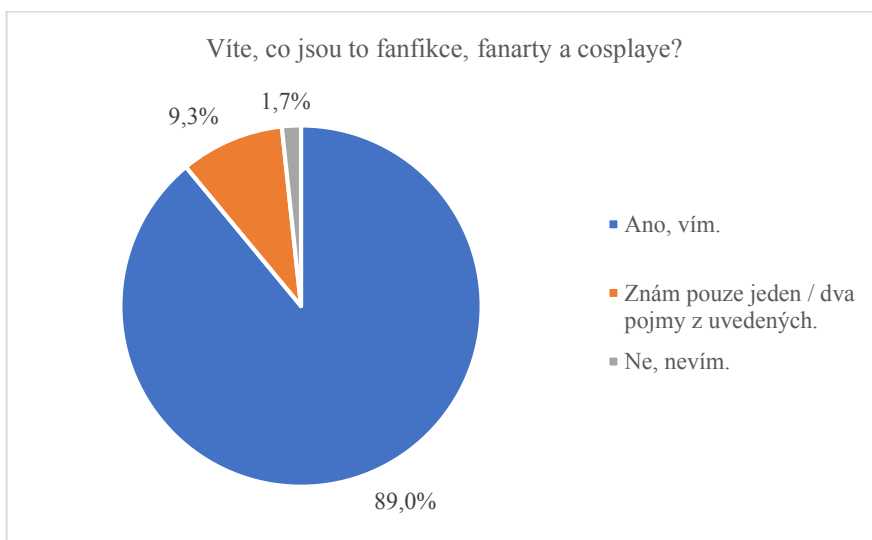
³²⁵ Díla audiovizuální mají zpravidla více než jednoho autora, byl by tedy problém s výběrem osoby na oslovení.

³²⁶ ABBASOVÁ, Veronika. *Fanfikce: ženská literatura nového věku*, str. 43-57.

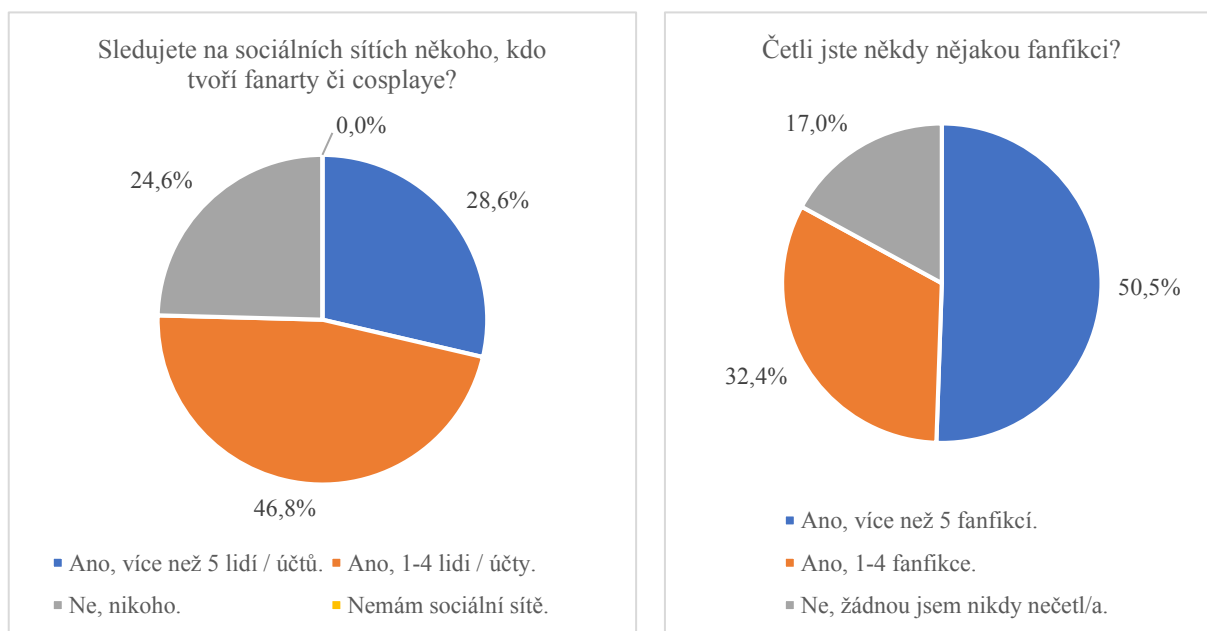
³²⁷ Pokud např. respondent odpověděl, že netvoří fanouškovská díla, nebyl následně dotazován, zda je umísťuje na internet.

Jak již bylo zmíněno výše, dotazník pro veřejnost byl distribuován po internetu prostřednictvím profilů na sociálních sítích, které svým obsahem cílí na dospívající čtenáře.³²⁸

Dotazník vyplnilo 1 010 respondentů, z nichž se pouze 17 (1,7 %) setkala s pojmy fanfikce, fanart a cosplay poprvé. Z odpovědí vyplývá, že více než 75 % respondentů sleduje fanouškovskou tvorbu na sociálních sítích a 83 % někdy četlo alespoň jednu fanfikci.

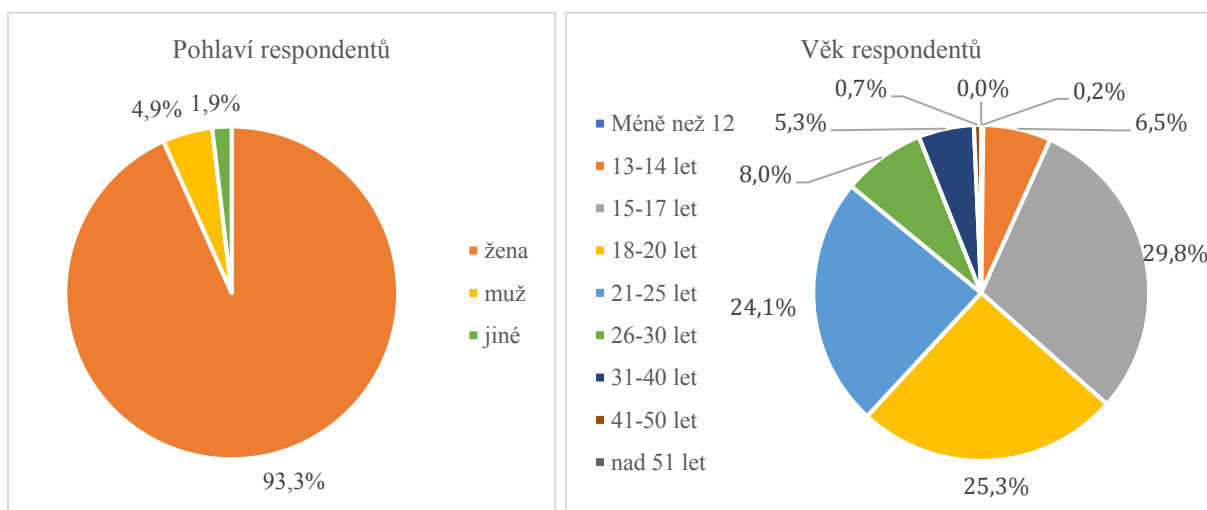
Obr. 7 – Obeznamenost respondentů s pojmy fanfikce, fanarty a cosplaye

Obr. 8 – Vztah respondentů k fanouškovským dílům

³²⁸ Dotazník pro veřejnost na svém instagramovém profilu nasdíleli v září 2021: Karolína Zoe Meixnerová (@cojezoe_, 17 tisíc sledujících), Michaela Faktorová (@rads_i_knihu, 16,5 tisíc sledujících), Kateřina Ševčíková (@papirova_kridla, 4,5 tisíc sledujících), Monika Seidlová (@iamabookoholic, 4,5 tisíc sledujících). Počty sledujících jsou zaokrouhleny na stovky a uvedeny v době, kdy byl dotazník nasdílen. Jedná se o jedny z největších českých účtů zaměřených na literaturu s cílovou skupinou shodnou s věkem tvůrců a konzumentů fanouškovské tvorby. Dotazník byl volně šířitelný a odkaz byl dostupný i na dalších profilech a webových stránkách. Dotazník byl vytvořen v Google Forms.

Jak bylo předpokládáno, dotazník vyplnili především lidé, kteří se o dané téma osobně zajímají a přichází s fanouškovskou tvorbou do kontaktu – nejedná se tedy v žádném případě o vzorek celé společnosti. Tomuto předpokladu odpovídá i složení respondentů z hlediska pohlaví a věku, neboť většinu respondentů tvořily ženy ve věku 15-25 let. To koresponduje s předchozími průzkumy, které ukázaly, že právě tato skupina osob se o fanouškovskou tvorbu zajímá nejvíce.³²⁹

Obr. 9 – Pohlaví a věk respondentů

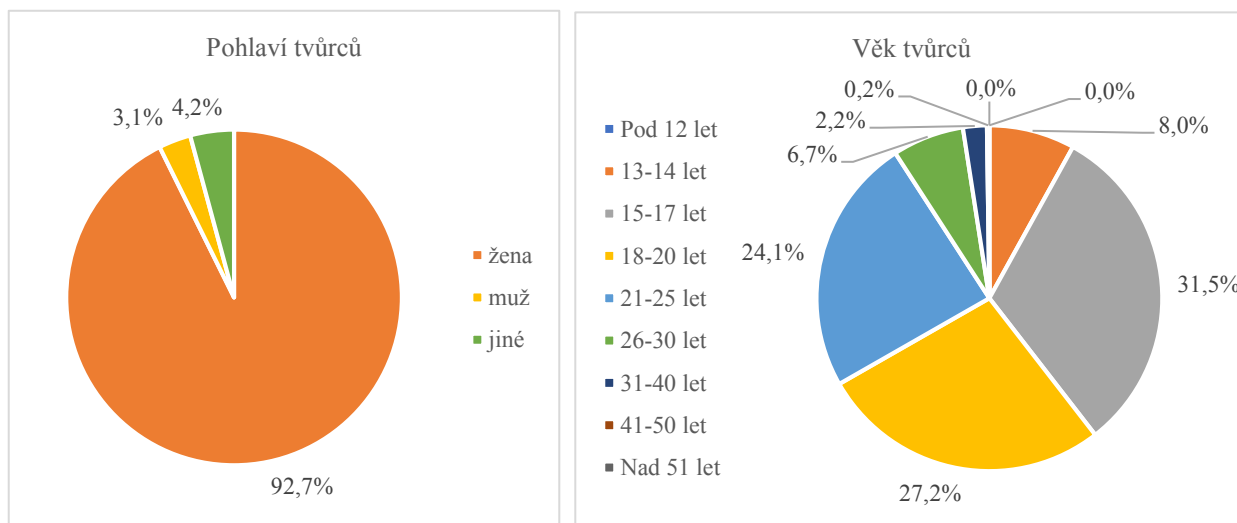
Ze všech respondentů celkem 44 % někdy vytvořilo vlastní fanouškovské dílo, a můžeme je tak považovat za tvůrce.

Obr. 10 – Graf zachycující rozdělení respondentů na tvůrce fanouškovských děl a ostatní

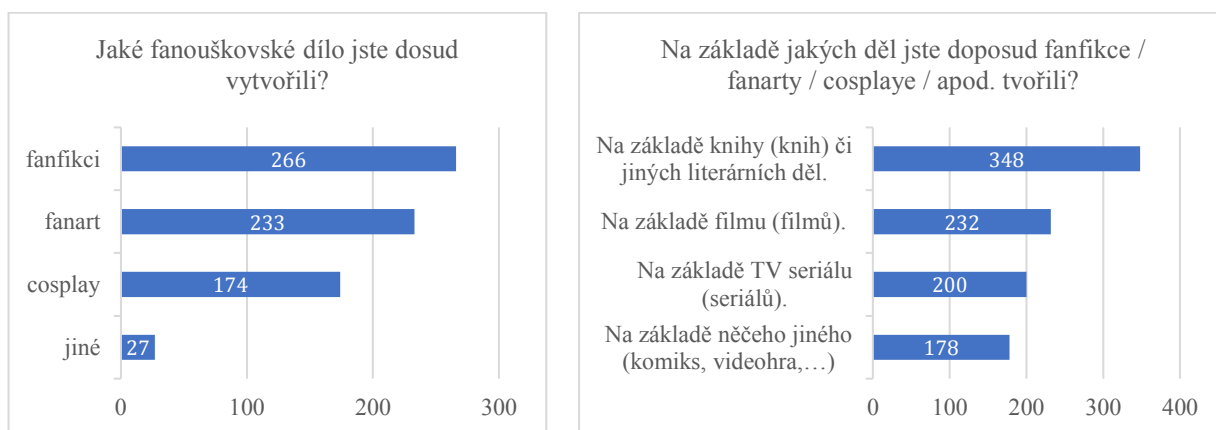
³²⁹ ABBASOVÁ, Veronika. *Fanfikce: ženská literatura nového věku*, str. 43-57.

Pohlaví a věk tvůrců víceméně procentuálně odpovídá celkovému složení respondentů z hlediska věku a pohlaví.

Obr. 11 – Pohlaví a věk tvůrců

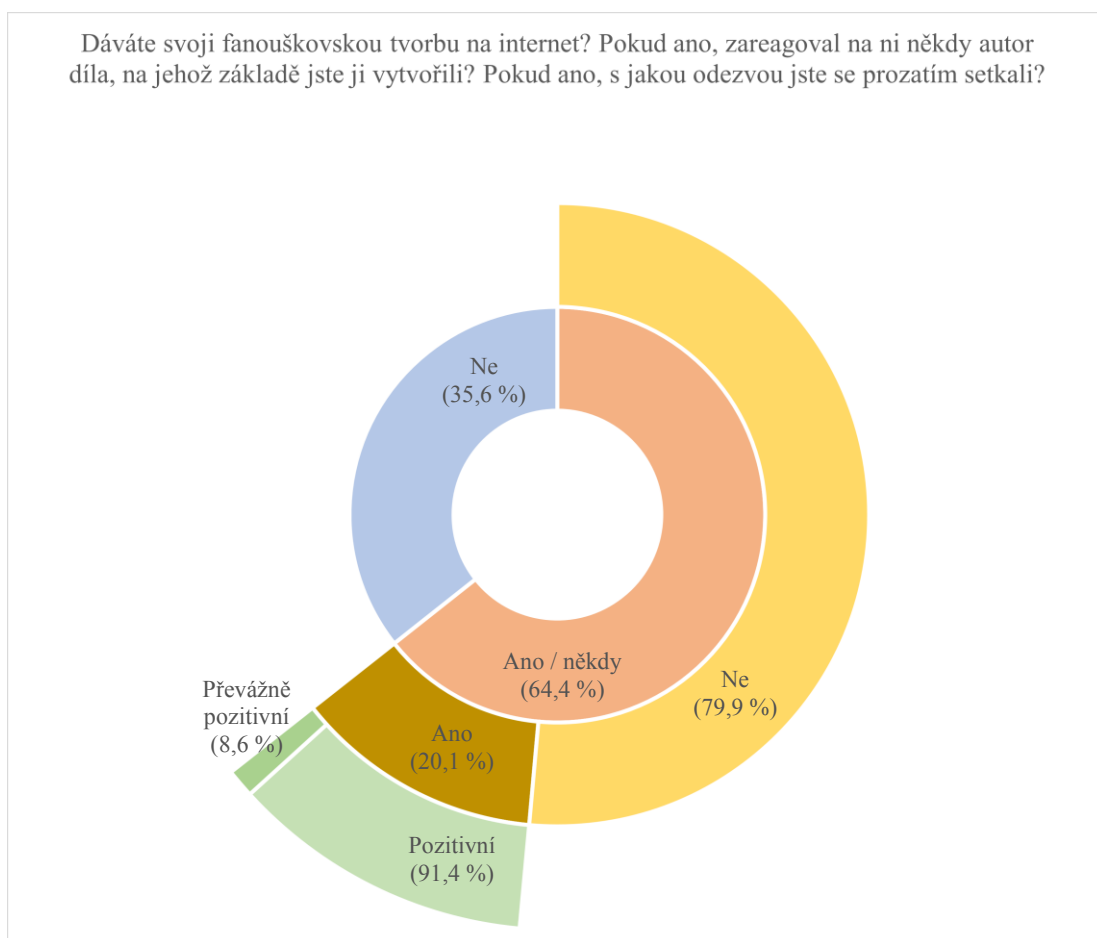
Více než polovina respondentů-tvůrců napsala vlastní fanfikci či vytvořila fanart, více než třetina si pak zkusila cosplay. Většina respondentů-tvůrců tvořila fanouškovská díla (dle očekávání vzhledem k zvolené skupině respondentů) na základě knih či jiných literárních děl.

Obr. 12 – Typy fanouškovských děl tvořené respondenty včetně typu děl, na kterých jsou založena

Mezi nejčastěji zmiňované původní díla, na jehož základě respondenti tvořili vlastní fanouškovská díla, byl *Harry Potter* od J. K. Rowlingové.³³⁰

Odověděl-li respondent, že sám tvoří fanouškovská díla, byl dále dotázán, zda svoji fanouškovskou tvorbu umísťuje na internet, a pokud ano, zda se od autora původního díla setkal s nějakou odezvou, případně jakou. Z odpovědí vyplývá, že zkušenosti českých tvůrců jsou převážně či zcela pozitivní.³³¹

Obr. 13 – Umísťování fanouškovských děl na internet a zpětná vazba autorů původních děl

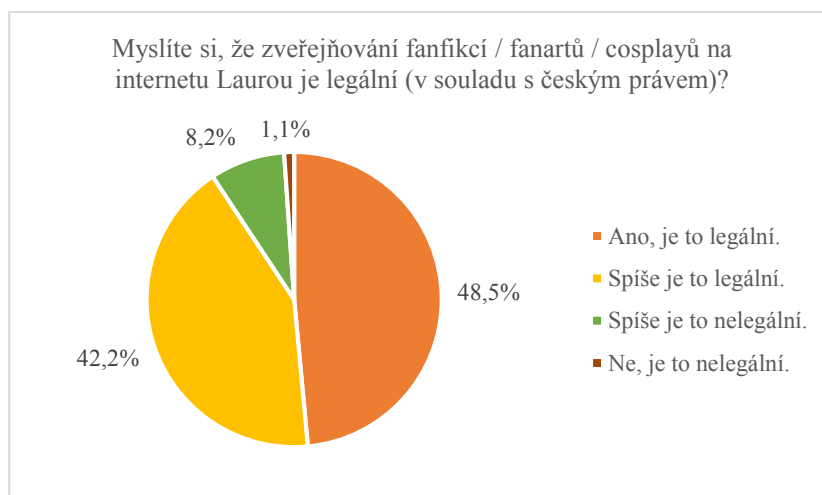
Dotazník respondenty postupně seznámil se třemi modelovými situacemi, ke kterým byly připojeny otázky na názor respondenta.

³³⁰ Též bylo často zmiňováno *Stmívání* od Stephenie Meyerové, série *Skleněný trůn a Dvůr trnů a růží* od Sarah J. Maasové, série *Hunger Games* od Suzanne Collins, série *Nástroje smrti* od Cassandry Clareové, série *Vampýrská akademie* od Richelle Meadové. Jeden z respondentů též zanechal odpověď: „Tvořím fanarty na všechny knihy, které přečtu.“ Mnohokrát byly též zmiňovány počítačové hry a skutečné hudební skupiny.

³³¹ Respondenti měli možnost se písemně vyjádřit ohledně svoji zkušenosti s odezvou autorů, vyjádřilo se jich 7. Žena, 21-25 let, napsala: „Občas se některý autor ozve v komentářích, často dají srdíčko. Vždycky mi to udělá ohromnou radost, že jsem potěšila někoho, kdo strávil s psaním knihy takového času. Že vidí, že si jejich příběh někdo vzal k srdci.“

Modelová situace č. 1: Laura pro radost píše příběhy s postavami ze své oblíbené knižní série (píše fanfikce), občas je nakreslí (tvoří fanarty) a někdy se za ně převlékne (tzv. cosplaye). Vše zveřejňuje na internetu pro další fanoušky knižní série. Laura u svých příspěvků uvádí, že její tvorba je založena na knižní sérii od jiného autora (a uvádí kterého), avšak o výslovné svolení s užitím jím vytvořených postav nežádala. Ze své činnosti nemá žádné peníze.

Respondent byl po představení situace dotázán, zda považuje zveřejňování fanouškovských děl Laurou na internetu za souladné s českou právní úpravou, či nikoliv³³² (v poznámce bylo zdůrazněno, aby respondent odpovídal dle vlastní domněnky či vědomosti a odpověď si nehledal). Aby respondent nebyl pod tlakem, že se musí rozhodnout pro určitou variantu, ač si není jistý, byly též přidány možnosti „spíše legální“ a „spíše nelegální“. 90,7 % respondentů se domnívalo, že se jedná o činnost, která je (spíše) v souladu s českým právem.

Obr. 14 – Odpovědi na první otázku vztahující se k první modelové situaci

Zajímavé je, že mezi respondenty, kteří se přihlásili k právnímu vzdělání (dokončenému či probíhajícímu), pouze 19 % odpovědělo, že se jedná (spíše) o činnost nelegální. Z toho je patrné, že ani osoby s právním vzděláním si nejsou jisté, jak to je, ačkoliv 59 % z nich si již o fanouškovských dílech z pohledu práva něco četlo, nebo si dokonce informace o tématu samo zjišťovalo.³³³

³³² Otázka, zda je Lauriným jednáním zasahováno do práv k autorskému dílu, byla ve zkušebním vzorku respondentů vyhodnocena jako matoucí a odrazující, z tohoto důvodu byla takto „zjednodušená“.

³³³ Dotazník vyplnilo 7 absolventů vysokoškolského oboru právo (pouze jeden z nich označil tuto činnost za spíše nelegální) a 25 studentů (pouze čtyři ji označili za spíše nelegální a jen jeden za nelegální).

K dané modelové situaci byla položena i druhá otázka, která nesměřovala na to, jaké právo dle respondentů je, ale jaké by mělo být. Zde se 97,7 % respondentů vyjádřilo, že by zveřejňování fanouškovské tvorby na internetu mělo být právem podporované.

Obr. 15 – Odpovědi na druhou otázku vztahující se k první modelové situaci

Respondenti v této části měli možnost vlastními slovy napsat, proč zastávají právě onen názor. Písemně se vyjádřilo 139 respondentů, opět většina s názorem, že by fanouškovská tvorba měla být právem (spíše) podporovaná. Mezi nejčastější argumenty pro patřilo, že se jedná o podporu tvorby původního autora, neboť díky fanouškovské tvorbě se rozšiřuje povědomí o díle,³³⁴ a rozvíjení kreativity.³³⁵ Někteří respondenti se sami snažili „legálnost“ fanouškovských děl dovést z právních institutů jako je citace.³³⁶ Respondenti, kteří odpověděli, že by fanouškovská tvorba měla být (spíše) zakázaná, poukazovali na možnost zneužití v neprospěch autorů původních děl a apelovali na využití možností aktuální právní úpravy.³³⁷

³³⁴ Vybrané odpovědi respondentů:

Žena, 21-25 let: „Jestliže si ten daný člověk jakkoli nepřivlastňuje zásluhy za ono dílo tím, že by prohlašoval, že je to z jeho hlavy, odkáže na to konkrétní dílo i autora, dle kterého fanart, fanfikci nebo cosplay vytvořil, pak nevidím problém v tom, proč by to nemohlo být legální. Spíše bych se i přiklonila k názoru, že se jedná o určitou propagaci daného autora a jeho díla a může se tak dostat k více lidem.“

Žena, 13-14 let: „Fanarty či cosplaye mě často na knihu nalákají. Myslím si, že autorovi pomáhají minimálně knihu rozšířit do širšího povědomí.“

³³⁵ Vybrané odpovědi respondentů:

Žena, 18-20 let: „Je to druh umění, lidi ukazuj[í] svoji kreativitu a když autor nebo kdokoliv z lid[i,] kterým dílo patří[, to] vidí[, je] nadšený. Fanarty obecně jsou velmi oblíbené[, protože nám umělci dávají nějakou menší představu o postavách a my můžeme je obdivovat. Cosplay je koníček[, který vznikl [...]] za účelem jen ukázat jak moc milujeme tu postavu a žánr [...] měl spojit tyto kreativní a zapálené lidi dohromady. Tak jako někdo je sochař nebo návrhář[, tak cosplayer si zaslouží toto právo.“

Žena, 18-20 let: „Nevidím na tom nic špatného, ba naopak, lidé si tímto způsobem zdokonalují svůj styl psaní, slovní zásobu, umění něco namalovat či nakreslit. Podporují svou tvůrčí činnost celkově.“

³³⁶ Vybrané odpovědi respondentů:

Žena, 15-17 let: „Je to dílo jak autora knihy tak i tady Laury. Autor postavu vymyslel, Laura ji použila do své vlastní práce s uvedením autora, jména postavy atd. Zdá se mi to podobné, jako když citujeme nějakou stránku. Uvedeme zdroj a autora.“

³³⁷ Vybrané odpovědi respondentů:

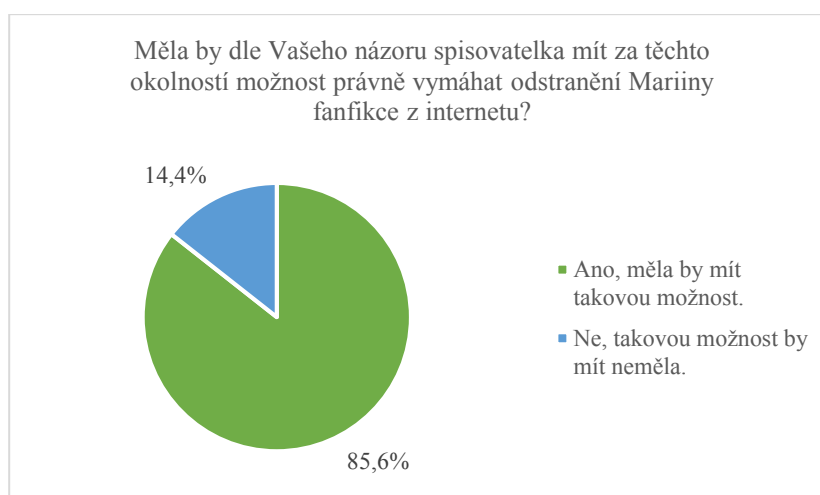
Žena, 21-25 let, studentka vysokoškolského oboru právo: „Myslím si, že by každá fanfikce měla být tvořena se souhlasem autora, popř. na základě nějaké „veřejné licence“. Zabránil se tak případnému hanobení díla apod. Povolení fanfikcí a fanartů zavání porušováním autorského práva a spoustou dalších právních problémů při jejich definici a podřazení pod tuto definici – bylo by tedy mnohem snáze zneužitelné v neprospěch autora.“

Žena, 31-40 let: „Neřekla bych přímo podporované nebo zakázané. Jen by mělo být ošetřeno to, aby se někdo nepřizívoval na něčem, co vymyslel někdo jiný. Takže zveřejnění zdarma na webu OK. Ale vytisknout to, prodávat a brát za to peníze už OK není.“

Skupina respondentů, jež odpověděla ne, víceméně odpovídala složení respondentů jako celku – naprostou většinu opět tvořily ženy ve věku 15-25 let. Nebylo tedy pozorováno, že by věk či pohlaví hrálo zásadní roli v případě odpovědi na tuto otázku.

Odpověděl-li respondent, že by se mělo jednat o činnost právem podporovanou, zobrazily se další dvě modelové situace. Obě se snažily odhalit, kde pro respondenty leží hranice v obecné přípustnosti fanouškovské tvorby, tedy zdali by autor původního díla měl mít možnost zveřejňování fanouškovských děl zakázat a zdali hraje roli, pokud má tvůrce ze své činnosti finanční příjem.

Modelová situace č. 2: Marie si oblíbila román jedné spisovatelky a vytvořila na jeho základě fanfikci. Rozhodla se ji sdílet veřejně na internetu, přestože věděla, že spisovatelka nemá fanfikce na svá díla ráda. (Spisovatelka má na svých webových stránkách uveden následující text: "Prosím, netvořte na základě mých románů fanfikce.") Spisovatelka Mariinu fanfikci objeví a v soukromé zprávě sdělí, že má svůj příběh z internetu odstranit. Marie to však odmítne učinit.

Obr. 16 – Odpovědi na otázku k druhé modelové situaci

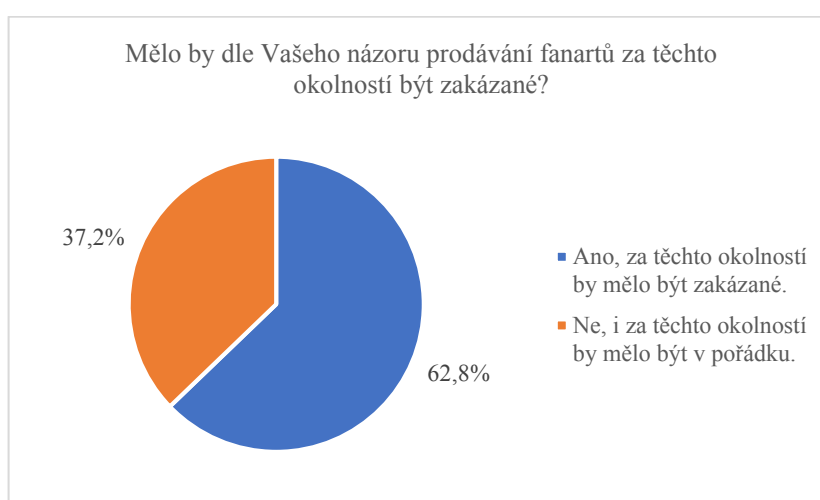
Z odpovědí vyplývá, že ačkoliv se respondenti domnívají, že by zveřejňování fanouškovských děl mělo být právem podporované, 85,6 % by rádo autorovi přiznalo právo se bránit, pokud by dopředu vyjádřil svoji nelibost k tvorbě fanouškovských děl. Jen 14,4 % by pak autorovi původního díla žádnou možnost se bránit nepřiznalo.

Opět byla respondentům nabídnuta možnost krátkého písemného vyjádření, vyjádřilo se 84 respondentů. Nejčastějším argumentem pro většinový názor bylo, že přece jen se jedná o dílo do jisté míry odvozené, tudíž by autor původního díla měl mít možnost vyjádřit svoje přání, které by

mělo být respektováno.³³⁸ Argumentem proti možnosti autora původního díla se bránit byla především svoboda uměleckého vyjádření,³³⁹ ovšem mnohokrát bylo zmíněno, že toto by mělo platit pouze v případě, že dílo není hanobeno.³⁴⁰ Několik respondentů také zmiňuje, že Mariino chování je možná nemorální, ale řešit ho právní cestou by bylo zbytečně přísné.³⁴¹

Třetí modelová situace mířila především na aspekt výdělečnosti fanouškovských děl.

Modelová situace č. 3: Alice kreslí fanarty s motivy ze svého oblíbeného televizního seriálu. Jelikož se její kresby staly velmi populární, rozhodla se, že je vytištěné bude prodávat na svém e-shopu a všechny peníze z prodeje si ponechá. Tvůrce televizního seriálu nijak nekontaktovala.

Obr. 17 – Odpovědi na otázku k třetí modelové situaci

Pouze 37,3 % respondentů považuje zpeněžování fanouškovských děl za přípustné, 62,8 % se domnívá, že v takovém případě by už činnost tvůrce neměla být právem podporovaná. Písemně se vyjádřilo 98 respondentů, kteří vesměs zmiňovali obohacování se na práci a popularitě někoho jiného.³⁴² Několikrát bylo řečeno, že Alice by měla kontaktovat tvůrce seriálu a zeptat se jich,

³³⁸ Vybrané odpovědi respondentů:

Žena, 21-25 let: „Myslím, že by pro pomyslnou Marii neměl být problém odstranit něco, co si hlavní stvořitel příběhu nepřeje, aby vznikalo.“

Žena, 21-25 let: „Rozumím tomu, že nějaké dílo může člověka inspirovat k tomu, aby chtěl vytvořit něco podobného, ale pokud si to autor nepřeje, měla by podle mě taková fanfikce zůstat pouze soukromá a ne být vystavena na internetu.“

³³⁹ Vybrané odpovědi respondentů:

Žena, 21-25 let: „Věřím ve smrt autora, tj. autor by neměl mít tolik moci nad tím, jak si lidé užívají jeho dílo. Fanoušci by měli mít svobodu vytvářet komunity a přidávat vlastní nápady, které komunitu ožíví.“

Žena, 31-40 let: Tohle [je...] takový hon na čarodějnice a je to hrozná škoda. Autor[,] i když použijeme již známé a někým vymyšlené postavy, vytváří prakticky nový příběh a zákazem „O tomhle psát nebudeš!“, mi lehce hraničí s nesvobodou slova.“

³⁴⁰ Žena, 18-20 let: „Pokud fanfikce nijak neuráží její dílo, nevidím důvod, proč by nemohla zůstat přístupná.“

³⁴¹ Žena, 31-40 let: „Čtila bych přání autora, ale soudní cesta mi přijde přehnaná, vracíme se před rok 89? Že se tu někomu bude upírat svoboda slova?“

³⁴² Vybrané odpovědi respondentů:

Žena, 13-14 let: „V pořádku by to bylo, kdyby se s tvůrčí pokusila spojit a domluvit se na tom, zda může své vlastní fanarty na jejich díla prodávat a případně platit nějaké procento. V pořádku to není, pokud tvůrce neuvědomí a všechny peníze si ponechá, bez toho aniž by se s tvůrčí pokusila domluvit na nějakém procentu pro ně.“

případně jim nabídnout podíl.³⁴³ Velká část respondentů připouští, že si není jistá, jak by to mělo být.³⁴⁴ U této modelové situace lze sledovat největší nerozhodnost veřejnosti.

Na závěr dotazníku měli respondenti možnost volného vyjádření k problematice.

3.2.2 Dotazník pro autory původních děl

Dotazník pro autory obsahoval stejné základní otázky a modelové situace jako dotazník pro veřejnost. Na úvod byla přichystána otázka, zda autor ví, co jsou to fanfikce, fanarty a cosplaye, a následovaly otázky na vztah autora k fanouškovské tvorbě a modelové situace (v dotazníku pro veřejnost to bylo naopak). Kompletní text dotazníku je součástí Přílohy č. 2.

Autoři byli kontaktováni přímo prostřednictvím sociálních sítí či na internetu dohledatelného e-mailu. Osloveni byli čeští³⁴⁵ autoři, jejichž literární díla jsou určena pro mládež a mladé dospělé (opět dle úvahy, že toto jsou díla, na jejichž základě jsou fanouškovská díla tvořena nejčastěji) a vyšla v letech 2019, 2020 a v roce 2021 (do podzimu).³⁴⁶ Z kontaktovaných 43 autorů dotazník vyplnilo celkem 33 (tedy 77 %).³⁴⁷

Z oslovených autorů 30 znalo pojmy fanfikce, fanart i cosplay, 2 znali jen některé a pouze 1 neznal žádný.

³⁴³ Vybrané odpovědi respondentů:

Žena, 21-25 let: „Pokud by kontaktovala autora a ten s tím byl v pořádku[,] tak to není problém, ale jelikož postavy sama nevymyslela[,] nepřijde mi v pořádku[,] aby na nich vydělávala bez autorova vědomí.“

Žena, 15-17 let: „Měla by mít podle mě minimálně souhlas tvůrců že může svou tvorbu inspirovanou jejich postavami zpeněžit, popřípadě jim odvádět určitou částku z každého výtěku.“

³⁴⁴ Vybrané odpovědi respondentů:

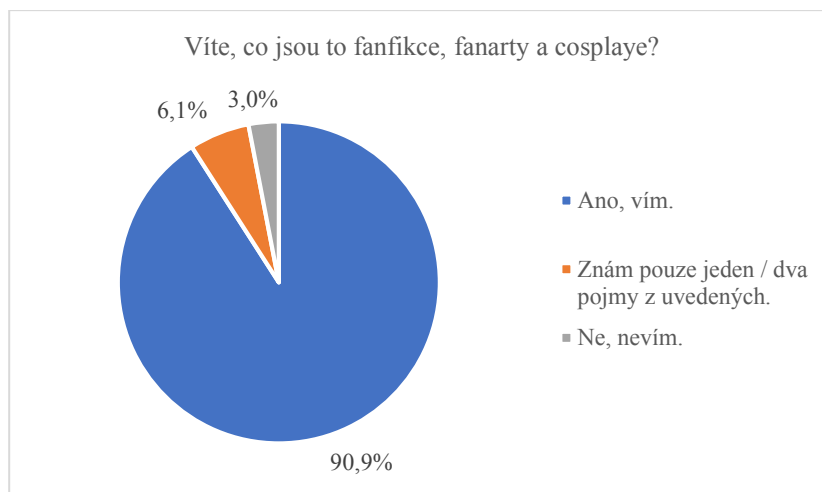
Žena, 15-17 let: „Tohle je komplikované. Na jednu stranu je to svým způsobem porušení autorských práv, protože Alice těží ze seriálu, na kterém se nepodílela, ale na druhou stranu to jsou JEJÍ kresby lidí, na kterých tráví spoustu času.“

Žena, 21-25 let: „U tohoto si nejsem úplně jistá. V případě, že je to jen drobná forma přivýdělku, mi to přijde v pořádku. Pokud by tím vydělávala vysoké částky, myslím, že by bylo na místě kontaktovat tvůrce.“

³⁴⁵ Potažmo slovenští, bylo-li jejich dílo vydáno v češtině.

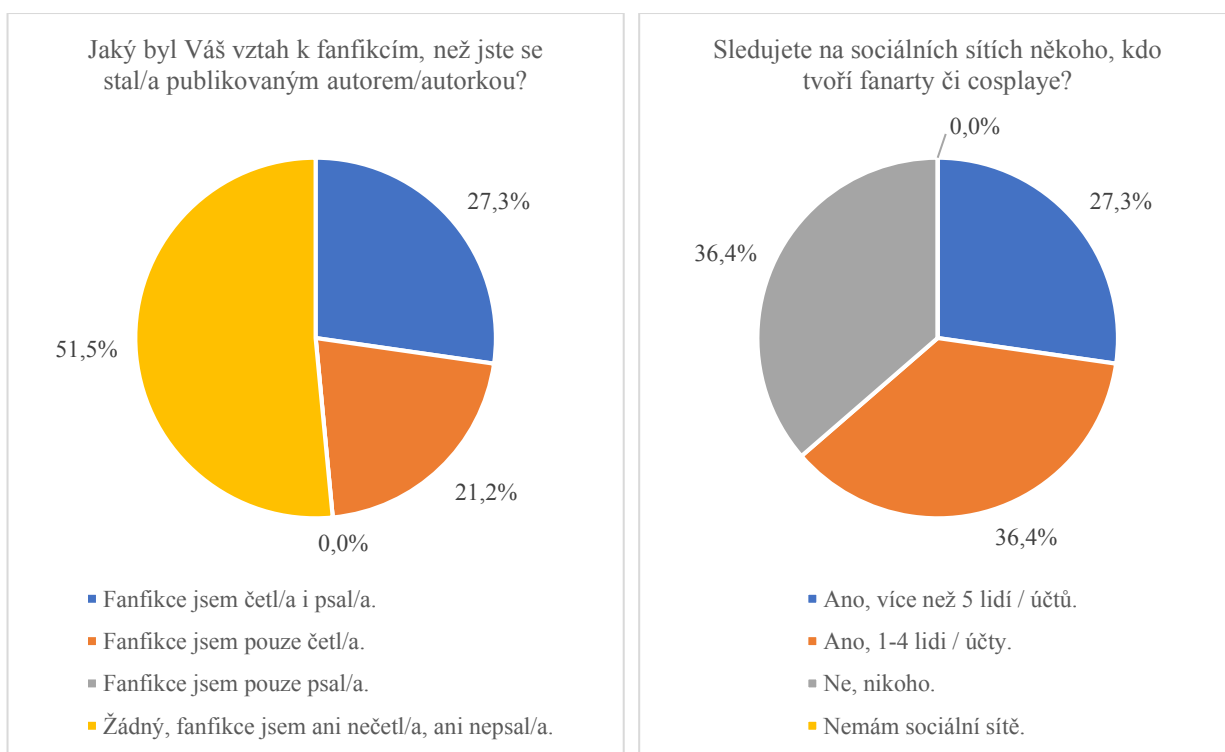
³⁴⁶ Zejména pak u nakladatelství CoBoo, Fragment, Yoli, Slovart, Host, Jota a Pointa. U starších knih i pokud vyšly v této době nové dotisky.

³⁴⁷ Dotazník vyplnili: Aleš Novotný, Alžběta Bílková, Andrea Zavadilová, Anna Musilová, Dagmar Česká, Dominika Valentová, Ella Fever, Filip Kurečka, Ivana Peroutková, Jan Urban, Jarmila Mlčoušková, Júlia Matulová, Kateřina Šardická, Kateřina Ševčíková, Kristina Hlaváčková, Lenka Dostálová, Lucie Ortega, Martin Bečan, Martina Čekalová, Martina Doležalová, Miroslava Varáčková, Olga Zbranek Biernátová, Pavel Bareš, Petra Machová, Petra Slovácová, Sam Xabyssus, Tereza Janišová, Tereza Matoušková, Tess M. Puffřová, Theo Addair, Veronika Burgerová, Veronika Pekárková, Zuzana Ryšavá.

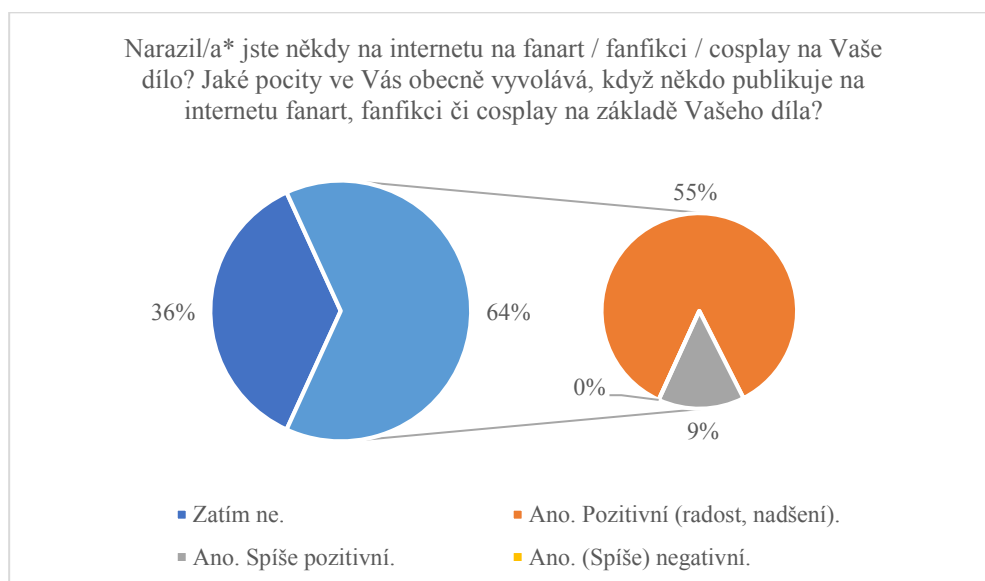
Obr. 18 – Obeznamenost autorů s pojmy fanfikce, fanart a cosplay

Autoři byli následně dotázáni na svůj vztah k fanfickým předtím, než se stali publikovanými autory. Téměř čtvrtina autorů fanfikce četla, více než čtvrtina pak fanfikce nejen četla, ale i psala. Většina autorů sleduje na sociální síti účty tvůrců cosplayů či fanartů.

Obr. 19 – Vztah autorů k fanouškovským dílům

Autoři byli dále dotázáni, zda někdy na internetu viděli fanouškovské dílo založené na jejich původním díle. Pokud odpověděli, že ano, objevila se otázka týkající se jejich pocitů, když takové fanouškovské dílo vidí.

Obr. 20 – Pocity autorů z fanouškovských děl

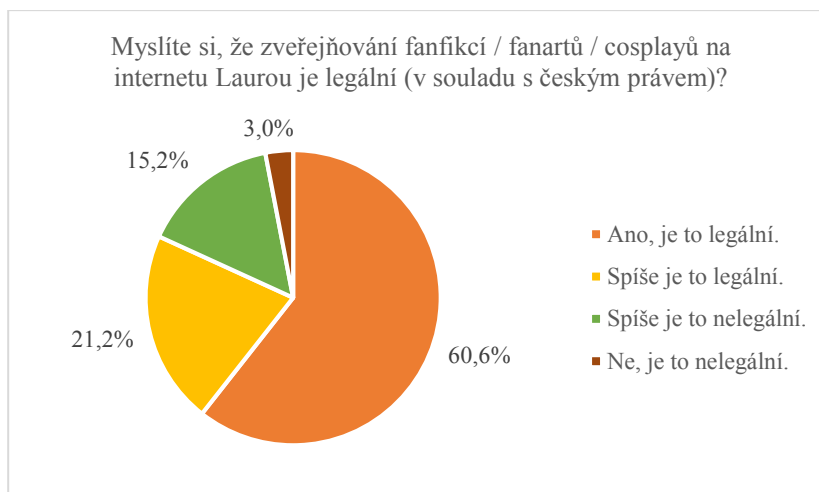
K otázce bylo možné se písemně vyjádřit. Autoři ve svých odpovědích často zmiňovali, že je to pro ně velký kompliment a mají z toho radost.³⁴⁸ Párkrát bylo zmíněno, že fanarty a cosplaye jsou skvělé, u fanfikcí záleží na obsahu a způsobu zpracování postav.³⁴⁹ Někteří autoři naopak zmiňují, že je jim víceméně jedno, jakým způsobem jsou jejich postavy zpracovány, neboť to s původním textem nemá nic společného.³⁵⁰ Taková míra tolerance byla však mezi autory spíše výjimkou.

Po této úvodní části byly autorům představeny stejné modelové situace jako v dotazníku pro veřejnost. První situace opět popisovala příběh Laury, která pro radost tvořila fanouškovská díla a umístřovala je s *disclaimerem* zdarma na internet. Zatímco v případě dotazníku pro veřejnost se 90,7 % respondentů domnívalo, že se jedná o činnost, která je (spíše) v souladu s českým právem, u autorů to bylo pouze 81,8 %.

³⁴⁸ Například Martin Bečan: „Mám rád všechna fanouškovská díla – od maleb, kreseb a fotomontáží po cosplaye. Těší mě, že moje knížka dokázala někoho ovlivnit natolik, že si dal práci s tím převést její kus do reality. Nerad bych asi viděl celé převzaté a nějak zpracované dlouhé pasáže textu. Ačkoliv grafické zpracování krátkých citací se mi líbí moc.“ S tím souhlasí i Theo Addair: „Připadá mi to jako ultimátní kompliment.“

³⁴⁹ Júlia Matulová napsala: „Pro mě jako autora jsou lepší fanouškovská díla jiného typu, než původní – když napíšu příběh, větší radost mi udělají fotky, obrázky nebo videa, a naopak hůř vnímám psaný text.“

³⁵⁰ Takový názor zastává i Tereza Matoušková: „Nejvíc mě vždycky potěší, když vidím, že fanoušek mé knihy důvěrně zná a původní předlohu ctí. Ale s postupem času jsem se stala o něco velkorysejší i k lidem, kteří si prostě chtějí jen tak hrát a vypůjčí si z mých příběhů třeba jen pár mých postav, protože si chtějí napsat (nejčastěji) nějakou svou erotickou fantazii. Jeden můj čtenář momentálně pracuje na BDSM povídce s jednou mojí hlavní hrdinkou. S původní předlohou to asi nic moc společného mít nebude, přesto mi na tom nepřijde nic špatného [...]“

Obr. 21 – Odpovědi na první otázku vztahující se k první modelové situaci

Překvapivě téměř totožný výsledek jako u dotazníku pro veřejnost však byl zaznamenán u otázky, zda by zveřejňování fanouškovské tvorby na internetu mělo být právem podporované – odpověď ano zvolilo 97,7 % respondentů v dotazníku pro veřejnost a 97 % autorů.

Obr. 22 – Odpovědi na druhou otázku vztahující se k první modelové situaci

Už v této části někteří autoři zmínili komerční³⁵¹ a marketingový³⁵² aspekt.

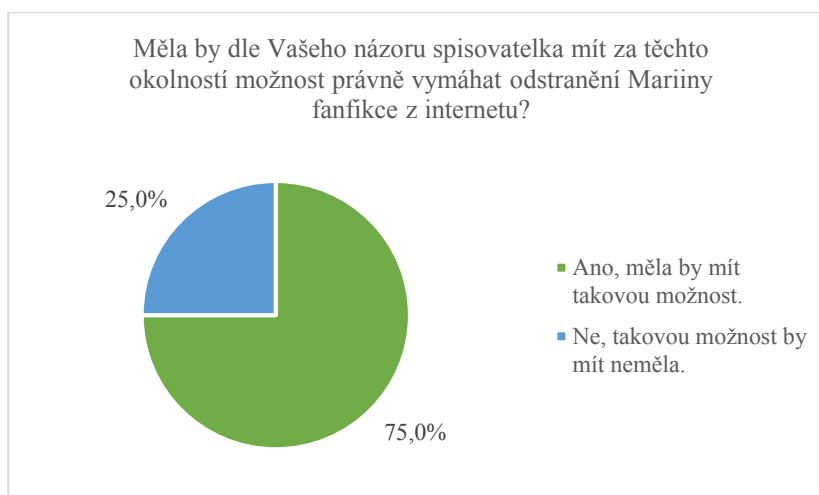
Druhá modelová situace opět představila příběh Marie, která odmítá z internetu odstranit svoji fanfikci, ačkoliv ji tam umístila i přes výslovné přání autorky, aby to nedělala, a na svém

³⁵¹ Například Martin Bečan: „Pokud se jedná o umělecký projev vytvořený čistě z lásky k předloze a bez ziskovosti a plánu na původním materiálu nějak parazitovat nebo vydělávat, nevidím důvod, proč by neměl být legální. Pro srovnání už mám například problém s tvorbou a prodejem záložek, náramků a svíček s motivem knihy.“

Taktéž Kateřina Ševčíková: „Myslím si, že podobná činnost by měla být legální, pokud z ní fanoušek nemá žádný finanční profit. Dalo by se říct, že tím spíš autorovi prokazuje službu a dělá mu promo.“

³⁵² Lenka Dostálová: „Naopak je to pro autora pozitivní reklama a ta v dnešní době ovládá trh, tudíž mu počínání fanoušků v těchto ohledech může zvednout prodej a on se tak bude moci psaní věnovat i nadále.“

rozhodnutí trvala i poté, co ji autorka o odstranění požádala. Odpovědi autorů byly i tentokrát velmi překvapivé – neboť ukazovaly, že samotní autoři jsou o poznání tolerantnější než veřejnost. Zatímco 85,6 % respondentů v dotazníku pro veřejnost by autorce přiznalo právní nástroje, kterými by mohla odstranění Mariiny fanfikce vymáhat, stejný názor zastávalo pouze 75 % autorů.

Obr. 23 – Odpovědi na otázku vztahující se k druhé modelové situaci

V písemných odpovědích bylo mnohokrát zmíněno, že fanoušci by měli respektovat přání autora,³⁵³ a právo by autorům případně mělo poskytnout nástroje, jak se bránit,³⁵⁴ zejména pokud fanoušci jejich dílo hanobí. Několik autorů u této otázce zmínilo svobodu slova a uměleckého vyjádření jakožto důležitější hodnoty než práva autora na vymáhání odstranění fanfikce z internetu.³⁵⁵

Třetí situace opět uvedla variantu se zpeněžováním fanouškovské tvorby bez souhlasu autora původního díla. Zatímco v dotazníku pro veřejnost se 37,3 % respondentů vyjádřilo, že zpeněžování fanartů berou za přípustné, stejný názor zastávalo pouze 21,9 % autorů.

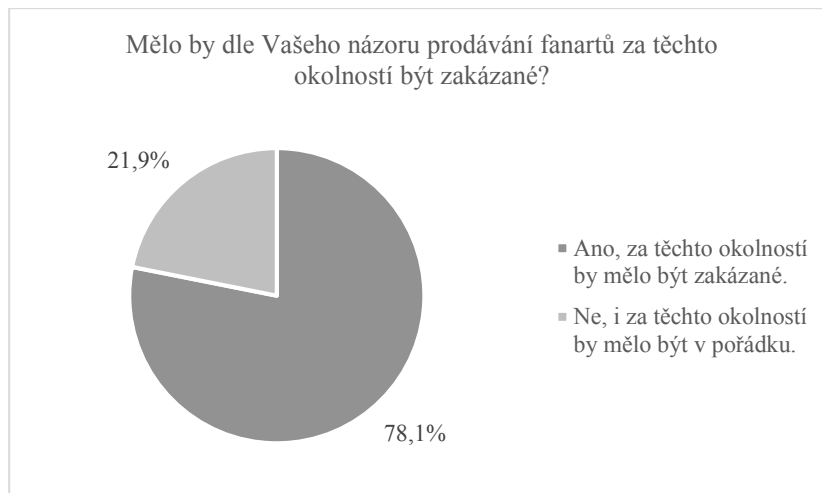
³⁵³ Martin Bečan: „Ačkoliv takovýto úkon nepovažuji za nelegální, jedná se přeci jen o fanfikci, zohlednil bych přání autorky. Je to o základní lidské slušnosti.“

Lenka Dostálová: „Pokud si to autorka nepřeje a tato informace byla zveřejněna na jejích stránkách ještě předtím, než fanfikce vznikla, měla by minimálně ze slušnosti autorka fanfikce toto své dílo stáhnout. Pakliže tak neučiní, měla by mít autorka románu možnost toto vyžadovat i právní cestou. Ale pouze v případě, že o svém přání (zákazu) tvořit fanfikce předem někde informovala.“

³⁵⁴ Martina Doležalová: „Toto je případ, kdy autorka jasně vyjádřila svůj postoj k fanfiction – zřejmě k tomu má své důvody. Chování Marie není v souladu s bazálním respektem vůči tvůrkyni díla, jež obdivuje, tím spíše, pakliže ji tato slušně požádala o odstranění fanfiction. Tvůrkyně díla vlastně nemá jinou možnost, než sáhnout po světské justici.“

Tereza Matoušková: „Myslím, že teoreticky by spisovatelka měla mít právo na to, aby takové dílo mohlo být staženo... Z jakéhokoli důvodu. Ale upřímně si nedokážu představit, že by se takto někdo z mých kolegů skutečně zachoval a něco takového právně vymáhal. Pravděpodobně jen v případě, že by šlo o nějaký hanopis.“

³⁵⁵ Jan Urban: „Jakoby... měla by respektovat její přání, na druhou stranu tu je pořád svoboda slova.“

Obr. 24 – Odpovědi na otázku vztahující se k třetí modelové situaci

Mnoho autorů se vyjádřilo ve smyslu, že hranici vidí právě v zjištění motivu, kvůli kterému fanouškovské dílo vzniklo.³⁵⁶ Někteří z autorů též zmiňovali, že samotné zpeněžování fanartů by jim nevadilo, pokud by o tom věděli a tvůrce se jich na to dopředu zeptal.³⁵⁷ Objevily se ovšem i opačné názory.³⁵⁸

Autorům byl na závěr dotazníku poskytnut prostor pro volné vyjádření. Velké množství autorů zde poznamenávalo, že fanouškovskou tvorbu berou jako velmi pozitivní záležitost, která by měla být podporována, nebo minimálně tolerována.³⁵⁹

3.2.3 Co naznačují odpovědi respondentů

Oba dotazníky potvrdily, že současná úprava je pro mnohé neuchopitelná, a to včetně osob s právním vzděláním, a klade velké nároky na fanouška. Ten často může být demotivován ve svojí tvorbě pokračovat, ač se většina autorů, konzumentů i tvůrců shoduje, že se jedná o pozitivní jev, který by měl být podporován – a současná úprava tak neodpovídá představě společnosti o tom, jaká by spravedlivá úprava měla být.

³⁵⁶ Martin Bečan: „Pokud by Alice fanarty kreslila jen a pouze se záměrem potěšit jimi další fanoušky seriálu, neviděl bych v tom problém. Jakmile je ale začne prodávat, vstupuje do zakázaných vod. Alice vlastně zneužívá lásku ostatních fanoušků k seriálu k tomu, aby se obohatila, a jakkoliv může být dobrá kreslička, použité motivy nejsou její.“

³⁵⁷ Tereza Matoušková: „Kdyby za mnou přišel nějaký mladý ilustrátor, jestli by mohl prodávat plakáty s motivy z mých románů, asi bych byla velkorysá a řekla bych, že není problém, jen chci od každého jeden zdarma, abych si je mohla taky vylepit. [...] Kdyby je ale začal prodávat za mémi zády bez mého vědomí, to by bylo něco jiného... To bych byla nepřičetná vzteky.“

³⁵⁸ Theo Addair: „Fanart je taky umění, jsem pro, aby bylo legální na něm vydělávat.“

³⁵⁹ „Myslím, že jako spisovatelé se všichni snažíme tvořit příběhy, které chytí za srdce a něco v lidech zanechají. Fanouškovská tvorba je podle mého důkazem, že se nám to povedlo,“ uvedla Lucie Ortega. Martin Bečan poznamenává, že fanouškovská tvorba je pro něj naopak motivací. „Domnívám se, že fanouškovská tvorba může být obrovskou vzpruhou pro autora, který (nebo alespoň já to tak mám) skrze ni může pocítit náklonnost svých čtenářů a může mu to dodat elán a chuť do práce ve chvílích, kdy se po večerech po práci hrbí nad stolem, červenýma očima mžourá do monitoru a přemýšlí, jestli má vůbec smysl v psaní pokračovat.“

Z výše uvedených důvodů a na základě výsledků dotazníků by bylo vhodné zvážit zavedení vlastní zákonné výjimky, která by obecně připouštěla kreativní užití částí díla pro dílo jiné, pokud by byly splněny následující podmínky:

- kreativní užití částí díla je dostatečně inovativní (transformativní),
- jehož účelem není dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu,³⁶⁰
- součástí údajů o autorovi nového díla je též jméno autora díla původního a název díla, jež zpracovává,
- autor původního díla veřejně a dohledatelně neprohlásil, že si takovéto tvůrčí zpracování svých děl nepřejí.³⁶¹ Dá se však předpokládat, že takové možnosti by kvůli negativní publicitě využilo minimum autorů.

Na tuto výjimku by se samozřejmě vztahoval třístupňový test. Užití původního díla způsobem nesnižujícím jeho hodnotu je již garantováno v ustanovení o osobnostních právech autora.

Podobnou úpravou by se Česká republika, potažmo Evropská unie, u tvůrčích zpracování jiných děl více přiblížila americké doktríně *fair use* a stanovení případných mantinelů by pak bylo ponecháno na rozhodovací praxi soudů, případně jiných orgánů. Taková úprava by vysílala jasný signál, že autoři mohou volně rozhodovat o svém díle a jeho užití a zpracování, ale nemohou ze dne na den svůj postoj přehodnotit na úkor dobré víry autorů fanouškovských děl, čímž by došlo ke zvýšení právní jistoty všech zúčastněných osob, a fanouškovská tvorba by za daných podmínek byla podporována právem jako rozvoj kreativity a podpora autorské tvorby obecně.

Shrnutí

Ačkoliv se názory na fanouškovskou tvorbu mezi autory a nositeli práv různí, lze obecně konstatovat, že jsou odborníky na problematiku zpravidla přijímány jako pozitivní záležitost, které by právo nemělo bránit, neboť mimo jiné mohou vést ke zvýšení prodejnosti původního díla. Stejný závěr naznačují odpovědi z dotazníku pro autory původních děl a konzumenty a tvůrce fanouškovských děl. Z tohoto důvodu se nabízí diskuze nad zavedením nové zákonné výjimky, která by za splnění stanovených podmínek obecně připouštěla kreativní užití částí díla pro dílo jiné, což by vedlo ke zvýšení právní jistoty autorů fanouškovských děl.

³⁶⁰ Zde by ovšem stále vyvstávala otázka, zda je možné takové dílo umístit na weby či sociální sítě obsahující reklamy. K tomu viz kapitola 3.1.

³⁶¹ Nabízí se uvést takovou informaci na oficiálním webu, případně přímo u informací o díle (v tiráži knihy, v závěrečných titulkách u filmů či seriálů apod.).

5. Závěr

Fanouškovská díla jsou autorská díla vytvořená fanoušky původního díla, ze kterého jsou přejímány především postavy, zápletky a světy. Jejich vytvořením a následným zveřejněním na internetu může autor-fanoušek zasáhnout do autorských práv autora původního díla, a to jak do jeho práv osobnostních, tak do práva dílo užít jakožto nejvýznamnějšího práva majetkového. V případě, že dojde k zásahu do autorských práv, autor původního díla či jiná oprávněná osoba má proti fanouškovi několik občanskoprávních nároků, které může uplatnit. Vzhledem k tomu, že fanouškovská díla jsou nejčastěji šířena na internetu, nelze pominout ani případnou odpovědnost poskytovatelů služeb informační společnosti. Autor fanouškovského díla však může být i odpovědný za přestupek či trestný čin.

Je-li posuzováno, zda autor-fanoušek při tvorbě a užití svého díla zasahuje do práv autora původního díla, je nutné posoudit každý případ individuálně, neboť míra „inspirace“ i způsob využití prvků z původního díla se u jednotlivých fanouškovských děl liší. Obecně však lze konstatovat, že většina fanouškovských děl přejímá z původních děl prvky, které jsou autorskoprávně chráněné. To ovšem stále nemusí znamenat, že autor-fanoušek zasahuje do autorských práv, neboť fanouškovské dílo může být vytvořeno na základě díla volného, případně autor původního díla mohl s takovým užitím vyslovit souhlas. Ten zpravidla nemá formu licence, ale prostého souhlasu. Existují též zákonné výjimky jako parodie či volné užití, ale v českém autorském zákoně není žádná, která by se obecně na fanouškovská díla sdílená na internetu dala vztáhnout, a autor-fanoušek tak v drtivé většině případů zasahuje do autorských práv autora původního díla. Obdobně to bude platit v celé Evropské unii, neboť výjimky a omezení autorského práva vychází z informační směrnice. Naopak ve Spojených státech amerických bude ve prospěch většiny fanouškovských děl svědčit otevřená výjimka *fair use*.

Ve společnosti jsou mezi autory i odborníky na problematiku různé názory. Mezi nejsilnější argumenty, proč by tvorba a zveřejňování fanouškovských děl nemělo být považováno za zásah do autorských práv původního díla, je jejich originalita, rozvíjení kreativity a fakt, že fanouškovská díla propagují dílo původní, ale nejsou pro něj konkurencí. To si uvědomuje velká část autorů a nositelů práv, najdou se však i tací, kteří se rozhodnou svá práva hájit za každou cenu a s argumentem, že se jedná o díla parazitující a podřadná, se pouští do medializovaných sporů. Ty sice mohou vyhrát právně, ekonomicky jsou ovšem velkou ztrátou, neboť takovým postupem obrátí fanoušky proti sobě.

Autoři-fanoušci jsou tak nejen v nejistotě, zda zasahují do práv autora původního díla, neboť právní úprava je pro ně nepřehledná a často neuchopitelná, ale též si nemohou být jistí, zda proti nim nebudou podniknuty právní kroky.

Z dotazníků distribuovaného autorkou této práce v dubnu až září 2021 vyplývá, že jak oslovení autoři původních děl, tak i tvůrci a konzumenti fanouškovských děl se shodnou na tom, jaká by právní úprava fanouškovských děl měla být; jejich představa ovšem odporuje současnému stavu. Dle odpovědí respondentů by fanouškovská díla měla být právem podporována, a to za předpokladu, že jejich účelem není dosažení hospodářského či obchodního prospěchu. Většina respondentů by pak taktéž autorovi původního díla ráda poskytla možnost *opt-outu* – pokud by součástí jeho díla bylo vyjádřené přání, aby fanouškovská díla na jeho základě tvořena nebyla, muselo by to být respektováno. Bylo by tedy vhodné zvážit zavedení nové zákonné výjimky, která by umožňovala za splnění daných podmínek kreativní užití částí díla v díle jiném.

Do budoucna lze předpokládat, že fanouškovská díla budou s dalším vývojem technologií dále nabývat na popularitě, ovšem jejich rozvoj může narazit na snahu států více regulovat autorská práva na internetu a poskytovatelů služeb informační společnosti vyhnout se případné odpovědnosti za cizí obsah. Fanouškovská tvorba tak bude s největší pravděpodobností s přijímáním nových právních předpisů čelit novým výzvám a otázka její právní regulace může být ještě aktuálnější než v současnosti.

Seznam používaných zkratek

17 U.S.C.

Title 17 od the United States Code („Copyrights“)

autorský zákon (též AZ)

Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)

DMCA

Digital Millennium Copyright Act

EU

Evropská unie

směrnice o elektronickém obchodu

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. června 2000 o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu

směrnice o autorském právu na jednotném digitálním trhu

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/790 ze dne 17. dubna 2019 o autorském právu a právech s ním souvisejících na jednotném digitálním trhu a o změně směrnic 96/9/ES a 2001/29/ES

informační směrnice

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti

OSŘ

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

OZ

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

RÚB

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 133/1980 Sb. ze dne 8. července 1980, o Bernské úmluvě o ochraně literárních a uměleckých děl ze dne 9. září 1886, doplněné v Paříži dne 4. května 1896, revidované v Berlíně dne 13. listopadu 1908, doplněné v Bernu dne 20. března 1914 a revidované v Římě dne 2. června 1928, v Bruselu dne 26. června 1948, ve Stockholmu dne 14. července 1967 a v Paříži dne 24. července 1971

SDEU

Soudní dvůr Evropské unie

směrnice o době ochrany

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES ze dne 12. prosince 2006 o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících

směrnice o dodržování práv k duševnímu vlastnictví

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o dodržování práv duševního vlastnictví

trestní zákoník

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

TRIPS

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 191/1995 Sb., o sjednání Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (WTO).

WIPO

Světová organizace duševního vlastnictví

zákon o některých službách informační společnosti

Zákon č. 480/2004 Sb., zákon o některých službách informační společnosti a o změně některých zákonů

zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

Zákon č. 250/2016 Sb., zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

1.1 Odborné publikace a články z oboru právo v českém jazyce

ANDRUŠKO, Alena. *Internet, informační společnost a autorské právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-327-3.

ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

DONÁT, Josef, TOMÍŠEK, Jan. *Právo v síti: průvodce právem na internetu*. Praha: C.H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-610-4.

HOLCOVÁ, Irena a kol. *Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů). Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN 978-80-7598-049-6.

JANSA, Lukáš, Petr OTEVŘEL, Jiří ČERMÁK, Petr MALIŠ, Petr HOSTAŠ, Michal MATĚJKA a Ján MATEJKA. *Internetové právo*. Brno: Computer Press, 2016. ISBN 978-80-251-4664-4.

KOUKAL, Pavel. *Autorské právo, public domain a lidská práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2019. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Edice Scientia, 647. ISBN 978-80-210-9279-2.

MACHŮ, Matěj, ADLEROVÁ, Eva. *Ochrana duševního vlastnictví ve státech anglo-americké a smíšené právní tradice*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2018. ISBN 978-80-87956-81-6.

MYŠKA, Matěj. *Výjimky a omezení autorského práva v prostředí digitálních sítí*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020. ISBN 978-80-7598-842-3.

POLČÁK, Radim, KOUKAL, Pavel, LEŠKA, Rudolf, et al. *Autorský zákon: praktický komentář s judikaturou*. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-391-9.

POLČÁK, Radim. *Právo informačních technologií*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. ISBN 978-80-7598-045-8.

PRCHAL, Petr. *Limity autorskoprávní ochrany*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-141-0.

SRSTKA, Jiří a kol. *Autorské právo a práva související*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2019. Student. ISBN 978-80-7502-386-5.

ŠALOMOUN, Michal. *Ochrana názvů, postav a příběhů uměleckých děl*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-097-3.

TELEC, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2019. ISBN: 978-80-7400-748-4.

TELEC, Ivo. *Právo duševního vlastnictví v informační společnosti*. Praha: Leges, 2015. ISBN 978-80-7502-061-1.

1.2 Odborné publikace a články z oboru právo v anglickém jazyce

DESPAIN, Kagen. Fan Films and Fanworks in the Age of Social Media: How Copyright Owners Are Relying on Private Ordering to Avoid Angering Fans. *Brigham Young University Law Review*, vol. 2020, no. 2, 2020, str. 333-380. Dostupné též z HeinOnline.

HANLEY, Kathleen. Character Copyrightability in Chaos: How Unclear Character Copyrightability Tests Lead to Improper Results. *American University Law Review*, vol. 71, no. 3, 2022, str. 1145-1182. Dostupné též v HeinOnline.

KURTZ, L. A. Copyright: the scenes faire doctrine. *Florida Law Review*, vol. 41, no. 1, 1989, str. 79-114. Dostupné též v HeinOnline.

KWALL, Roberta Rosenthal. *The Soul of Creativity: Forging a Moral Rights Law for the United States*. Stanford, Calif: Stanford Law Books, 2010. ISBN 978-0804763677.

LANTAGNE, S. M. Sherlock Holmes and the Case of the Lucrative Fandom: Recognizing the Economic Power of Fanworks and Reimagining Fair Use in Copyright. *Michigan Telecommunications and Technology Law Review*. vol. 21, 2015, str. 263-315.

LANTAGNE, S. M. When Real People Become Fictional: The Collision of Trademark, Copyright, and Publicity Rights in Online Stories about Celebrities. *Case Western Reserve Journal of Law, Technology and the Internet*, vol. 7, no. 1, 2016, p. 39-78. Dostupné z HeinOnline.

LIPTON, J.D. Copyright and the Commercialization of Fanfiction. *Houston Law Review*. 2/2014.

LIPTON, J.D. Copyright, Plagiarism, and Emerging Norms in Digital Publishing. *Vanderbilt Journal of Entertainment and Technology Law*, vol. 16, no. 3, 2014, str. 585-628. Dostupné též v HeinOnline.

MADONIA, Molly Rose. All's fair in copyright and costumes: Fair use doctrine to copyright infringement in cosplay. *Marquette Intellectual Property Law Review*. Vol. 20, no. 1, 2016. Dostupné též v HeinOnline.

MCKAY, Patrick. Culture of the Future: Adapting Copyright Law to Accommodate Fan-Made Derivative Works in the Twenty-First Century. *Regent University Law Review*. 24/ 2011.

SCHÉRÉ, Elizabeth. Where is the Morality? Moral Rights in International Intellectual Property and Trade Law. *Fordham International Law Journal*. 3/2018.

SCHWABACH, Aaron. *Fan Fiction and Copyright: Outsider Works and Intellectual Property Protection*. Burlington: Ashgate, 2011. ISBN 978-0-7546-7903-5.

SCHWABACH, Aaron. Fan Works and the Law. In: *New Directions in Popular Fiction: Genre, Distribution, Reproduction*. London: Springer, 2016, str. 405-424. ISBN 978-1-137-52345-7.

SMITH, Jessica L. Malekos. Sherlock Holmes & the Case of the Contested Copyright. *Chicago-Kent Journal of Intellectual Property*. Vol. 15, no. 2, 2016, str. 537-554. Dostupné též v HeinOnline.

TROMBLEY, Sarah. Visions and Revisions: Fanvids and Fair Use. *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal* , vol. 25, no. 2, 2007, str. 647-686. Dostupné též z HeinOnline.

TUSHNET, Rebecca. Legal Fictions: Copyright, Fan Fiction, and a New Common Law. *Loyola of Los Angeles Entertainment Law Journal*. 3/1997.

1.3 Odborné publikace a články z neprávnických oborů v českém jazyce

ABBASOVÁ, Veronika. *Fanfikce: ženská literatura nového věku*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2018. ISBN 978-80-7308-775-3.

ŠMÍDOVÁ, Tereza, ŠMÍD, Martin. Autorskoprávní aspekty fanouškovské literární produkce v českém prostředí. In: *QUAERE 2019, Recenzovaný sborník příspěvků interdisciplinární mezinárodní vědecké konference doktorandů a odborných asistentů, 24. – 28. června 2019*. Hradec Králové: Magnanimitas, 2011, s. 1163-1173. ISBN 978-80-87952-30-6.

1.4 Odborné publikace a články z neprávnických oborů v anglickém jazyce

OBERC, Agnieszka. *I Write. You Write. They Write: The Literary Works of Fandom as a Factor in Integrating the Community*. In: *On-line/Off-line: Between Text and Experience: Writing as a Lifestyle*. Kraków: Jagiellonian University Press, 2016. ISBN 978-83-23392811.

1.5 Odborné publikace a články z neprávnických oborů ve španělském jazyce

LAMA, Mariana. *Una red social en el espacio de la ficción*. Lima: Universidad Peruana de Ciencias Aplicadas, 2016. ISBN 978-6123180690.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

10 Questions for Stephenie Meyer. In: Youtube [online]. 6.4.2014 [cit. 12.3.2022]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=lrCxTcGjSBY>. Kanál uživatele TIME.

ALTER, Alexandra. *A Feud in Wolf-Kink Erotica Raises a Deep Legal Question* [online]. The New York Times. Zveřejněno 23.5.2020, aktualizováno 29.5.2020 [cit. 27.2.2021]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2020/05/23/business/omegaverse-erotica-copyright.html>

CLARK, Travis. *Authors describe losing thousands of dollars in monthly income when Amazon quietly shut down its fan-fiction service — and how they bounced back* [online]. Business Insider, 15.1.2020 [cit. 20.4.2020]. Dostupné z: <https://www.businessinsider.com/inside-kindle-worlds-amazons-defunct-fan-fiction-service-authors-2019-12>

“Cosplay.” [online] Merriam-Webster.com Dictionary, 2021. [cit. 2022-05-18]. Dostupné z: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/cosplay>

DeviantArt Conventions: Fan Art Law at Comic-Con (SDCC 2012). In: Youtube [online]. 10.09.2012 [cit. 12.2.2020]. Dostupné z: <https://youtu.be/xKBsTUjd910>. Kanál uživatele DeviantArt.com.

ELISS, Zoey. *No one owns a genre, least of all Omegaverse* [online]. Oficiální web autarky, Publikováno 20.10.2018. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <https://www.zoeyellis.com/omegaverse-lawsuit/>

“Fan art.” [online] Merriam-Webster.com Dictionary, 2021. [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/fan%20art>

Fan Films | Star Trek. Star Trek (Official Site) [online]. CBS Studios Inc., Paramount Pictures Corporation, and CBS Interactive Inc., Paramount companies. [cit. 18.03.2022]. Dostupné z: <https://intl.startrek.com/fan-films>

FIESLER, Casey, FEUSTON, Jessica, BRUCKMAN, Amy. *Understanding Copyright Law in Online Creative Communities* [online]. *Conference: Proceedings of the 18th ACM Conference on Computer Supported Cooperative Work & Social Computing, At Vancouver, BC, Canada, 2015* [cit. 14.3.2020]. Dostupné z: https://cfiesler.files.wordpress.com/2014/10/fiesler_cscw2015.pdf

FLOOD, Alison. *Lawsuit over 'warmer' Sherlock depicted in Enola Holmes dismissed* [online]. The Guardian, publikováno 22. 6. 2020 [cit. 12.1.2022]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/books/2020/dec/22/lawsuit-copyright-warmer-sherlock-holmes-dismissed-enola-holmes>

[Každá správná Wonder Woman čte Luxor magazín!] In: Instagram knihkupectví Luxor [online]. Zveřejněno 10.4.2022. [cit. 12.4.2022]. Dostupné z <https://www.instagram.com/p/CcLcTf7qSYf/>

Legal Advocacy [online]. Organization for Transformative Works, 2021. [cit. 14.5.2021]. Dostupné z: <https://www.transformativeworks.org/legal/>

ROBERTSON, Adi. *Arthur Conan Doyle's estate sues Netflix for giving Sherlock Holmes too many feelings* [online]. The Verge, publikováno 25. 6. 2020 [cit. 12.1.2022]. Dostupné z: <https://www.theverge.com/2020/6/25/21302942/netflix-enola-holmes-sherlock-arthur-conan-doyle-estate-lawsuit-copyright-infringement>

ROBERTSON, Adi. *Netflix and Arthur Conan Doyle's estate agree to dismiss lawsuit over Sherlock Holmes' emotions* [online]. The Verge, publikováno 21. 12. 2020 [cit. 12.1.2022]. Dostupné z: <https://www.theverge.com/2020/12/21/22193330/netflix-enola-holmes-doyle-estate-sherlock-holmes-emotions-lawsuit-dismissed>

SEMBER, Brette. *Understanding the Difference Between Fair Use and Fair Dealing* [online]. LegalZoom [cit. 20.4.2020]. Dostupné z: <https://www.legalzoom.com/articles/understanding-the-difference-between-fair-use-and-fair-dealing>

3. Seznam použitých právních předpisů

3.1 Právní předpisy ČR

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)

Zákon č. 480/2004 Sb., zákon o některých službách informační společnosti a o změně některých zákonů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 250/2016 Sb., zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

3.2 Mezinárodní smlouvy, kterými je ČR vázána

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 133/1980 Sb. ze dne 8. července 1980, o Bernské úmluvě o ochraně literárních a uměleckých děl ze dne 9. září 1886, doplněné v Paříži dne 4. května 1896, revidované v Berlíně dne 13. listopadu 1908, doplněné v Bernu dne 20. března 1914 a revidované v Římě dne 2. června 1928, v Bruselu dne 26. června 1948, ve Stockholmu dne 14. července 1967 a v Paříži dne 24. července 1971

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 191/1995 Sb., o sjednání Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (WTO).

3.3 Právní předpisy EU

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. června 2000 o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/790 ze dne 17. dubna 2019 o autorském právu a právech s ním souvisejících na jednotném digitálním trhu a o změně směrnic 96/9/ES a 2001/29/ES

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES ze dne 12. prosince 2006 o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o dodržování práv duševního vlastnictví

3.4 Právní předpisy Spojených států amerických

Title 17 od the United States Code („Copyrights“)

4. Seznam použité judikatury

4.1 Soudní rozhodnutí České republiky

Nález Ústavního soudu ze dne 12. 10. 2006, sp. zn. I. ÚS 69/06.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. května 2007, sp. zn. 5 Tdo 449/2007.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. srpna 2009 , sp. zn. 5 Tdo 815/2009.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. května 2010, sp. zn. 23 Cdo 1345/2009 („Valašské Královstvy“).

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. června 2013, sp. zn. 30 Cdo 3056/2012.

4.2 Soudní rozhodnutí Soudního dvora Evropská Unie

Rozsudek SDEU z 7. prosince 2006 ve věci C-306/05, *Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE) proti Rafael Hoteles SA*.

Rozsudek SDEU z 16. července 2009 ve věci C-5/08, *Infopaq International A/S v. Danske Dagblades Forening*

Rozsudek SDEU z 21. října 2010 ve věci C-467/08, *Padawan SL proti Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE)*.

Rozsudek SDEU z 16. února 2012 ve věci C-360/10, *Belgische Vereniging van Auteurs, Componisten en Uitgevers CVBA (SABAM) proti Netlog NV*.

Rozsudek SDEU z 15. března 2012 ve věci C-135/10, *Società Consortile Fonografici (SCF) v. Marco Del Corso*.

Rozsudek SDEU z 7. března 2013 ve věci C-607/11, *ITV Broadcasting Ltd a další v. TVCatchup Ltd*.

Rozsudek SDEU z 27. února 2014 ve věci C-351/12, *OSA – Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním, o.s., proti Léčebným lázním Mariánské Lázně a.s.*

Rozsudek SDEU z 3. září 2014 ve věci C-201/13, *Johan Deckmyn a Vrijheidsfonds VZW v. Helena Vandersteen a další*.

Rozsudek SDEU z 25. ledna 2017 ve věci C-367/15, *Stowarzyszenie “Oławska Telewizja Kablowa” w Oławie v. Stowarzyszenie Filmowców Polskich w Warszawie*.

Rozsudek SDEU ze dne 13. listopadu 2018 ve věci C-310/17, *Levola Hengelo BV v. Smilde Foods BV*.

4.3 Soudní rozhodnutí Spojených států amerických

Emerson v. Davies, 8 F. Cas. 615 (C.C.D. Mass. 1845).

Lewys v. O'Neill, 49 F.2d 603 (S.D.N.Y. 1931)

Warner Bros. Pictures v. Columbia Broadcasting, 216 F.2d 945 (9th Cir. 1954).

Walt Disney Productions v. Air Pirates, 581 F.2d 751 (9th Cir. 1978)

Burroughs v. Metro-Goldwyn-Mayer, Inc., 519 F. Supp. 388 (S.D.N.Y. 1981).

Olson v. National Broadcasting Co., Inc., 855 F.2d 1446 (9th Cir. 1988)

Metro-Goldwyn-Mayer, Inc. v. American Honda Motor Co., Inc., 900 F. Supp. 1287 (C.D. Cal. 1995).

Rice v. Fox Broadcasting Co., 330 F.3d 1170 (9th Cir. 2003).

Warner Bros. Entertainment Inc. v. RDR Books, 575 F. Supp. 2d 513 (S.D.N.Y. 2008).

Salinger v. Colting, 607 F.3d 68 (2d Cir. 2010).

Klinger v. Conan Doyle Estate, Ltd., 755 F. 3d 496, 497 (7th Cir. 2014).

Daniels v. The Walt Disney Co., 958 F.3d 767 (9th Cir. 2020).

5. Seznam ostatních zdrojů

ANDERSON, Sarah, WEIR, Andy. *Mezi světy*. Přeložila Romana Bičíková, Zuzana Bičíková. Praha: Albatros Media, 2020, Coobook. ISBN 978-80-76610-40-8.

ČÍŽKOVÁ, Dory. *Fanart ke knize Město duší od české autorky Martiny Čekalové* [ilustrace]. Dostupné též online: <https://www.humbook.cz/stahnete-si-fan-art-k-mestu-dusi/>

DOWN, Ellie. *Neoficiální průvodce Harry Potterem: fakta a zajímavosti, které musíte znát*. Havlíčkův Brod: Fragment, 2005. ISBN 80-253-0240-7.

GREHOVÁ, Hana. *Fanart ke knize Malé ženy od Louisy May Alcottové* [ilustrace]. Dostupné též online: https://www.instagram.com/p/B_y72MMA3Xs/

Každá správná Wonder Woman čte Luxor magazín [foto]. Dostupné z: <https://www.instagram.com/p/CcLcTf7qSYf/>

MORIC, Vojtěch. *Tessa Carter (Terezie Zajíčková) jako Jude Duarte z knihy Krutý princ od autorky Holly Blackové* [foto]. 2021. Dostupné také z: <https://www.instagram.com/p/CPBXIXbLkwc/>

MORIC, Vojtěch. *Tessa Carter (Terezie Zajíčková) jako Arisbé z knihy Dcera ztracených bohů od autorky Alžběty Komrskové* [foto]. 2020. Dostupné také z: <https://www.instagram.com/p/CDvl3hJAcEe/>

ROWELL, Rainbow. *Fangirl*. Přeložila Jana Kunová. Praha: Euromedia, 2015. Yoli. ISBN 978-80-87543-44-3.

Seznam obrázků

- Obr. 1 – Vztah mezi autorem původního a fanouškovského díla*
- Obr. 2 – Fanart ke knize Malé ženy od Luisy May Alcottové. Ilustrace: Hana Grehová**
- Obr. 3 – Fanart ke knize Město duší od české autorky Martiny Čekalové. Ilustrace: Dory Čížková pro Humbook.cz**
- Obr. 4 – Tessa Carter (Terezie Zajíčková) jako Jude Duarte z knihy Krutý princ od autorky Holly Blackové. Fotografie: Vojtěch Moric**
- Obr. 5 – Tessa Carter (Terezie Zajíčková) jako Arisbé z knihy Dcera ztracených bohů od Alžběty Komrskové. Fotografie: Vojtěch Moric**
- Obr. 6 – Ukázka zapojení cosplayerů do marketingu společnosti; Instagramový příspěvek knihkupectví Luxor ze dne 10.4.2022
- Obr. 7 – Obeznamenost respondentů s pojmy fanfikce, fanarty a cosplaye*
- Obr. 8 – Vztah respondentů k fanouškovským dílům*
- Obr. 9 – Pohlaví a věk respondentů*
- Obr. 10 – Graf zachycující rozdělení respondentů na konzumenty a tvůrce fanouškovských děl*
- Obr. 11 – Pohlaví a věk tvůrců*
- Obr. 12 – Typy fanouškovských děl tvořeny respondenty včetně typu děl, na kterých jsou založena*
- Obr. 13 – Umisťování fanouškovských děl na internet a zpětná vazba autorů původních děl*
- Obr. 14 – Odpovědi na první otázku vztahující se k první modelové situaci*
- Obr. 15 – Odpovědi na druhou otázku vztahující se k první modelové situaci*
- Obr. 16 – Odpovědi na otázku k druhé modelové situaci*
- Obr. 17 – Odpovědi na otázku k třetí modelové situaci*
- Obr. 18 – Obeznamenost autorů s pojmy fanfikce, fanart a cosplay*
- Obr. 19 – Vztah autorů k fanouškovským dílům*
- Obr. 20 – Pocity autorů z fanouškovských děl*
- Obr. 21 – Odpovědi na první otázku vztahující se k první modelové situaci*
- Obr. 22 – Odpovědi na druhou otázku vztahující se k první modelové situaci*
- Obr. 23 – Odpovědi na otázku vztahující se k druhé modelové situaci*
- Obr. 24 – Odpovědi na otázku vztahující se k třetí modelové situaci*

* vlastní zpracování

** použito s výslovným souhlasem autora či nositele práv (vyobrazené fanarty či cosplaye jsou na základě díla volného / autorizované)

Seznam příloh

Příloha č.1 – Text dotazníku pro veřejnost

Příloha č.2 – Text dotazníku pro autory

Příloha č.3 – Přezdívky a jména osob, jež vyplnily dotazník pro veřejnost